

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Opdrachtgever

IWI

Inspectie Werk en Inkomen
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Onderzoek

*Tijdpaden van reïntegratie: korte- en
langetermijngevolgen van de
reïntegratiebegeleiding van
arbeidsgehandicap*

Startdatum – 1 januari 2006

Einddatum – 1 januari 2006

Categorie

*Toezicht en functioneren van sociale
zekerheid*

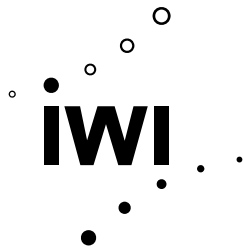
Tijdpaden van reïntegratie

Conclusie

Tussentijdse resultaten van een uitgebreid onderzoek naar de re-integratie van arbeidsgehandicapten. Met behulp van analyse van statistische gegevens en schriftelijke interviews met mensen die een re-integratieproject hebben gevolgd heeft de inspectie in kaart gebracht hoe het re-integratieproces bij arbeidsgehandicapten verloopt. Deze kennis wordt gebruikt om de kwaliteit van de re-integratiebegeleiding te kunnen beoordelen en te verbeteren. Bron: Bibliotheek SZW

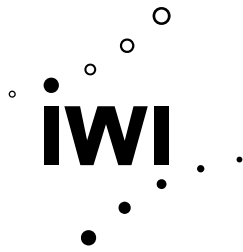
Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/oi3bcod1>

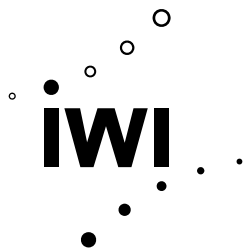
Tijdpaden van reïntegratie

Korte- en langetermijngevolgen van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten

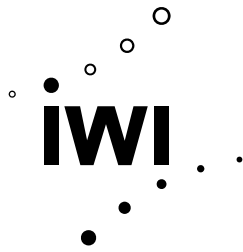
Aan deze studie werkten mee:
Mw. drs. J. Vijgen
Dhr. drs. J.M.M. Raadschelders
Mw. drs. B.M.C. Rijckenberg

V06/01, januari 2006

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Achtergrond van het onderzoek	5
1.2	Vraagstelling	6
1.3	Inhoud van de verkennende studie	8
2	Een korte kennismaking	9
2.1	Persoonlijke eigenschappen	9
2.2	De voormalige werksituatie	10
2.3	Kenmerken van de arbeidshandicap	11
2.4	Veranderingen in de tijd	13
2.5	Samenvattend	14
3	De lichtung 2001: het verloop van het reïntegratietraject	15
3.1	Reïntegratietrajecten in opzet	15
3.2	Reïntegratietrajecten in de praktijk	16
3.3	Inhoud van het reïntegratietraject	17
3.4	Achtergronden van de uitval	19
3.5	De uitkomst van reïntegratiebegeleiding: indicatoren voor ‘succes’	20
3.6	Samenvattend	24
4	De lichtung 2001: kwaliteit van de werkhervatting	25
4.1	Arbeidsverhouding	25
4.2	Inzet van arbeidscapaciteit	26
4.3	Aard van de werkzaamheden	28
4.4	Samenvattend	29
5	De lichtung 2001: wat er daarna gebeurde	31
5.1	Natrajecten van de initiële werkhervatters	31
5.2	Natrajecten van de initieel inactieven	34
5.3	Werk en inkomen op de lange termijn	36
5.4	Samenvattend	41
6	De lichtung 2001: reïntegratiekandidaten aan het woord	43
6.1	Waardering voor het reïntegratiebureau	43
6.2	Knelpunten bij de reïntegratiebegeleiding	45
6.3	Verbetering van de arbeidsmarktpositie?	48
6.4	Samenvattend	49

7	Reïntegratietrajecten en -natrajecten: de lichtenen 1999 - 2001	51
7.1	Verloop van de reïntegratietrajecten: de lichtenen 1999 - 2001	51
7.2	Kwaliteit van de aansluitende werkhervatting: de lichtenen 1999 - 2001	56
7.3	Verloop van de natrajecten: de lichtenen 1999 - 2001	58
7.4	Werk en inkomen: de lichtenen 1999 - 2001	62
7.5	Samenvattend	64
8	Conclusies	65
	Bijlage 1: Overzicht van figuren	73
	Bijlage 2: Onderzoeksopzet	75

1 Inleiding

De verkennende studie ‘Tijdpaden van reïntegratie. Korte- en langetermijngevolgen van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten’ is gebaseerd op een grootschalig onderzoek van Inspectie Werk en Inkomen (IWI) naar de korte- en langetermijnresultaten van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten. Het onderzoek heeft tot doel inzicht te bieden in de wijze waarop reïntegratietrajecten in de praktijk verlopen en in relevante kwesties als arbeidsparticipatie en uitkeringsafhankelijkheid die spelen in de periode daarna. Deze kennis is nuttig om de kwaliteit van de reïntegratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren. Deze inleiding gaat in op de aanleiding en doel- en vraagstelling van het onderzoeksproject en op het karakter van de verkennende studie, en biedt beknopt inzicht in de onderzoeksopzet. Tot slot volgt een toelichting op de inhoud van de verkennende studie. Een toelichting op de onderzoeksopzet is te vinden in bijlage 2.

1.1 Achtergrond van het onderzoek

Reïntegratie van arbeidsgehandicapten is al vele jaren een speerpunt binnen het socialezekerheidsbeleid. Eind negentiger jaren hebben belangrijke beleidsveranderingen het licht gezien, met name de Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (Rea, ingevoerd medio 1998) en de privatisering van de reïntegratiemarkt (2001, met 2000 als overgangsjaar). De reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten, voorheen voornamelijk in handen van overheidsinstelling Arbeidsvoorziening, wordt sindsdien uitgevoerd door private reïntegratiebedrijven. Bij deze bedrijven kopen de uitvoeringsorganisaties c.q., sinds 2002, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) jaarlijks vele tienduizenden 'reïntegratietrajecten' in: het samenhangend geheel van reïntegratieactiviteiten en -voorzieningen, in de vorm van bijvoorbeeld beroepskeuzetests, bemiddeling en scholing, waarmee de reïntegratiekandidaten richting werk moeten worden geleid. Het is de bedoeling dat alle arbeidsgehandicapten die geheel of gedeeltelijk arbeid kunnen of willen verrichten maar dat niet op eigen kracht kunnen bereiken een traject wordt aangeboden.¹ In 2001 hanteerden de uitvoeringsorganisaties hierbij als norm dat 35 procent van de trajecten zou leiden tot een ‘plaatsing’: een dienstbetrekking met een duur van minimaal een half jaar.² Met de reïntegratietrajecten van arbeidsgehandicapten was indertijd een bedrag van zo’n 200 miljoen euro per jaar aan kosten gemoeid.

Ondanks alle aandacht voor het onderwerp is het inzicht in het verloop en de resultaten van de reïntegratie-inspanningen verre van volledig. In het verleden werd informatie over de kenmerken en resultaten van individuele reïntegratietrajecten voornamelijk ontleend aan de ‘reïntegratiemonitor’ van het Lisv. Daarnaast verzamelden het Lisv en Arbeidsvoorziening informatie

¹ Sinds 2001 is dit streven met zoveel woorden uitgesproken, voordien was het impliciet.

² Deze norm is indertijd gesteld door het LISV (en lag hoger dan de doelstelling van 30 procent gesteld door de wetgever). Bij het geraamde aandeel plaatsingen wordt uitgegaan van in het verleden behaalde resultaten, en ook wordt rekening gehouden met de arbeidsmarkt. Sinds 2001 is de taakstelling bij de reïntegratie van arbeidsgehandicapten verlaagd, tot 30 procent voor de lichte (2004).

op geaggregeerd niveau. Beide bronnen kenden beperkingen. Om tot meer eenduidige en betrouwbare informatie te komen, heeft UWV in 2002 een ander registratiesysteem ingesteld. Over het verloop van reïntegratietrajecten die zijn gestart in de voorafgaande jaren blijft veel onbekend.

Belangrijk voor de beeldvorming is informatie over het tussentijds afbreken van reïntegratietrajecten. Trajecten worden door UWV ingekocht bij een reïntegratiebedrijf en vervolgens toegewezen aan individuele arbeidsgehandicapten met wie een reïntegratieafpraak is gemaakt. In de praktijk gaan lang niet alle trajecten daadwerkelijk van start. Ook worden eenmaal gestarte trajecten niet altijd conform het trajectplan afgerond. Het is belangrijk te weten hoeveel trajecten in welke fase en om welke redenen worden beëindigd en hoe het de voormalige reïntegratiekandidaten nadien vergaat. Deze kennis is nuttig om de kwaliteit van de reïntegratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Waar het gaat om de effecten van reïntegratiebegeleiding op de langere termijn schiet het inzicht tot dusverre verder tekort. De informatieverzameling over reïntegratietrajecten eindigt doorgaans op het moment waarop het traject wordt afgesloten en alleen in het geval van aansluitende werkhervatting ofwel ‘plaatsing’ wordt de betrokken arbeidsgehandicapte nog hooguit een half jaar gevolgd (dit omdat volgens het uitvoeringsbeleid sinds 2001 alleen plaatsingen met een minimale duur van zes maanden als geslaagd gelden). Gegeven de achterliggende doelstelling van het reïntegratiebeleid – blijvende verhoging van de arbeidsparticipatie en vermindering van de uitkeringsafhankelijkheid - is echter ook het voortduren van de werkhervatting op de lange(re) termijn, dus ná die zes maanden, een essentieel criterium om de effectiviteit van de begeleiding op te beoordelen.. Het is daarom van belang te weten wat er in de jaren volgend op het reïntegratietraject (die hier verder als ‘natraject’ worden aangeduid) op het gebied van ‘werk en inkomen’ met de voormalige kandidaten is gebeurd.

1.2 Vraagstelling

De kennis over het verloop en vervolg van reïntegratietrajecten vertoont dus belangrijke lacunes. Dit een gemis omdat zulke kennis nodig is om indicatoren te ontwikkelen waarmee de uitvoeringstaken op reïntegratiegebied kunnen worden beoordeeld. De privatisering van de reïntegratiebegeleiding neemt niet weg dat UWV verantwoordelijk is voor het selecteren van geschikte reïntegratiekandidaten, voor de inkoop van trajecten met een bepaalde inhoud en onder bepaalde voorwaarden met de reïntegratiebedrijven, voor het combineren van cliënten met passend geachte trajecten en voor de bewaking van risico’s die verbonden zijn aan het uit handen geven van de reïntegratiebegeleiding aan private reïntegratiebedrijven.³ Toezicht hierop behoort tot de taken van IWI.

Om deze redenen heeft IWI een grootschalig onderzoek uitgevoerd naar de korte- en lange-termijntuitkomsten van de begeleiding van arbeidsgehandicapten die de periode 1999-2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een reïntegratietraject te gaan volgen. Die periode mag lang geleden lijken, maar in de praktijk starten reïntegratietrajecten niet onmiddellijk

³ Het gaat hierbij om de selectie van cliënten, het afsluiten van contracten met een bepaalde inhoud en onder bepaalde voorwaarden met de reïntegratiebedrijven, en het combineren van cliënten met passend geachte trajecten.

na de afspraak daartoe en nemen ze vervolgens gemiddeld een à twee jaar in beslag. Pas op dat moment zijn de directe ‘kortetermijnuitkomsten’ van de reïntegratieafspraken uit een bepaalde jaargang of ‘lichting’ zichtbaar. Om vervolgens ook de uitkomsten op de langere termijn, na verloop van minimaal twee jaar na het afsluiten van het traject, in beeld te kunnen brengen, is de lichte 2001 vooralsnog de meest recente om bruikbaar te zijn. Verder hebben de arbeidsgehandicapten uit dit onderzoek hun reïntegratieafpraak niet gemaakt met de huidige uitvoeringsorganisatie UWV – die bestond in die jaren nog niet – maar met een van haar voorgangers. Weliswaar heeft UWV de reïntegratiekandidaten niet geselecteerd maar dit wil niet zeggen dat zij niet met hun reïntegratiebegeleiding van doen heeft gehad. Tussen de reïntegratieafpraak en de daadwerkelijke start van het reïntegratietraject verloopt de nodige tijd. Twee op elke vijf kandidaten van de lichte 2001 zijn pas ná dat jaar met hun traject begonnen⁴, en in één op tien gevallen geldt datzelfde voor de lichte 2000. Het einde van het reïntegratietraject lag uiteraard nog vaker in het UWV-tijdperk, en in deze gevallen heeft UWV te maken met hun ‘nazorg’.

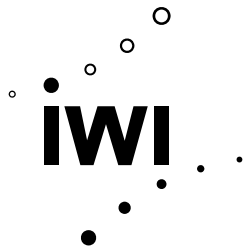
De voornaamste doelstelling van het onderzoek ‘Tijdpaden van reïntegratie’ is kennisverdieping, met name waar het gaat om kwesties als de achtergronden van het niet starten c.q. tussentijds afbreken van reïntegratietrajecten en de duurzaamheid van werkhervatting. Zoals gezegd is dergelijke kennis voor UWV nuttig om de kwaliteit van de reïntegratietaken te optimaliseren. Daarnaast heeft het project tot doel een betrouwbaar ijkpunt te bieden bij de beoordeling van het verloop en de resultaten van de reïntegratiebegeleiding in latere jaren.

De vraagstelling van het onderzoek naar de (langetermijn)resultaten van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten luidt als volgt:

Hoeveel en welke arbeidsgehandicapten hebben na afloop van het reïntegratietraject duurzame werkgelegenheid gevonden, hoeveel en welke arbeidsgehandicapten zijn op diverse momenten in het reïntegratietraject en natraject uitgevallen dan wel hebben het werk op een later moment hervat, en waardoor worden deze resultaten beïnvloed?

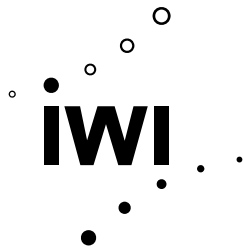
De algemene vraagstelling is te veel om in één keer te kunnen beantwoorden. Deze verkennende studie biedt vooral inzicht in het verloop van het reïntegratieproces: hoeveel reïntegratiekandidaten vallen vóór of gaandeweg het afgesproken traject uit en wat is daarvan de achtergrond, hoe vergaat het de voormalige kandidaten in de daaropvolgende periode op het gebied van ‘werk en inkomen’, en in hoeverre is één en ander de afgelopen periode veranderd? In een meer uitgebreide Nota van Bevindingen bij een rapport dat in het tweede kwartaal van 2006 zal verschijnen, wordt ook ingegaan op het ‘wie’- en ‘waarom’-gedeelte van de onderzoeksvraag. Aandachtspunten daarbij zijn persoonlijke kenmerken van de reïntegratiekandidaten, de arbeidsmarktsector waarin zij voorheen werkzaam waren, de economische ontwikkelingen (in casu de recessie) gedurende de onderzoeksperiode en de gelijktijdig ingevoerde privatisering van de reïntegratiemarkt.

⁴ Dit is mede het geval omdat de aanbestedingsprocedure 2001 van reïntegratiecontracten een looptijd tot en met maart 2002 had.

1.3 Inhoud van de verkennende studie

In deze verkennende studie staan twee kwesties centraal, die worden voorafgegaan door een korte kennismaking met de persoonlijke achtergrond van de respondent (hoofdstuk twee). Om te beginnen een recent beeld van het reïntegratieproces: hoe en met welk resultaat zijn de geplande reïntegratietrajecten van de lichte 2001 in de praktijk verlopen vanaf het moment van de reïntegratieafpraak met de uitvoeringsinstelling tot en met dat van de beoogde ‘plaatsing’ (hoofdstuk drie), hoe was het gesteld met de kwaliteit van hun werkhervatting (hoofdstuk vier), wat is er in de daaropvolgende jaren met de betrokkenen reïntegratiekandidaten op het gebied van werk en inkomen gebeurd (hoofdstuk vijf) en hoe beoordelen zij achteraf gezien de kwaliteit en effectiviteit van de genoten reïntegratiebegeleiding (hoofdstuk zes)? Het tweede thema betreft de veranderingen in al deze kwesties die, uiteraard, wat beknopter worden weergegeven (hoofdstuk zeven). Tot slot (hoofdstuk acht) volgen samenvatting en conclusies.

2 Een korte kennismaking

De nota van bevindingen ‘Tijdpaden van reïntegratie’ is gebaseerd op de ervaringen van arbeidsgehandicapten over de gang van zaken tijdens hun reïntegratieproces. Voorafgaand aan de beschrijving van hun reïntegratietrajecten en de daaropvolgende periode biedt dit hoofdstuk een korte kennismaking met de personen om wie het hierbij gaat. Om te beginnen volgt een schets van enkele persoonlijke kenmerken en van de voormalige werksituatie, daarna komt het karakter van de arbeidsongeschiktheid aan de orde.⁵ Het gaat hierbij om de reïntegratiekandidaten van de ‘lichting’ 2001 - arbeidsgehandicapten die in dat jaar met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een reïntegratietraject te volgen - maar opvallende verschillen met de voorgaande jaren worden ook vermeld.

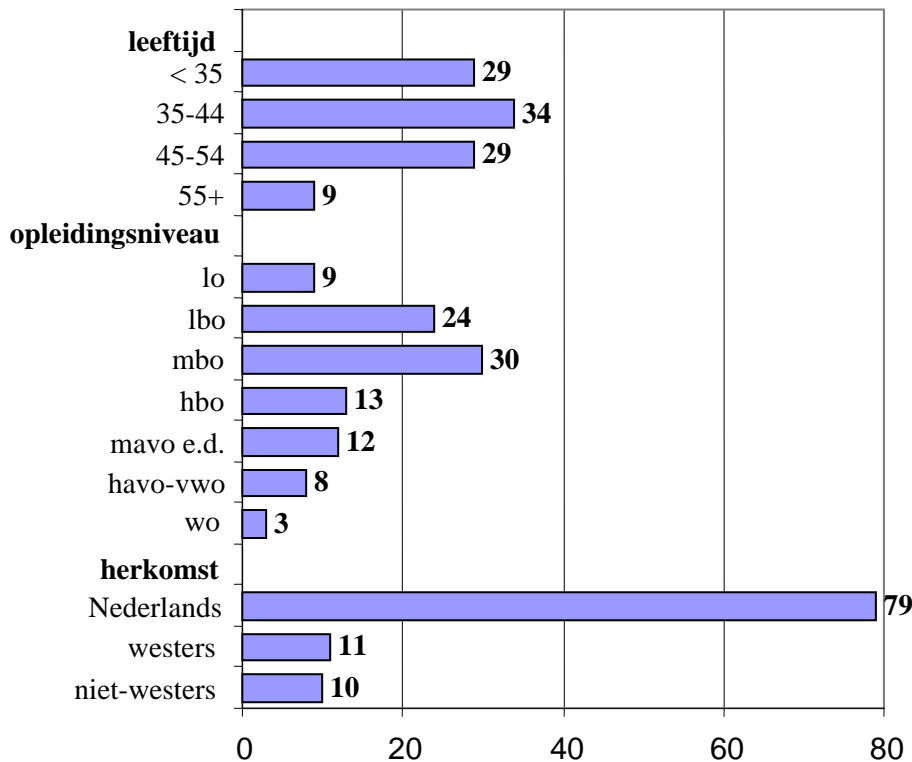
2.1 Persoonlijke eigenschappen

Figuur 2.1 geeft een globale indruk van de persoonlijke achtergrond van de reïntegratiekandidaten: leeftijd, opleidingsniveau en etnische achtergrond.

Ten tijde van hun reïntegratieafpraak met de uitvoeringsinstelling waren de kandidaten gemiddeld 41 jaar oud, een stuk jonger is dan arbeidsgehandicapten in het algemeen. Jongeren tot 35 jaar zijn sterk oververtegenwoordigd (29 procent vergeleken met 10 procent onder de totale WAO-populatie in 2001), en hetzelfde geldt voor de leeftijdscategorie tussen 35 en 45 jaar (34 versus 18 procent). De 55-plussers daarentegen zijn slecht vertegenwoordigd (9 versus 41 procent) en reïntegratiekandidaten ouder dan 60 ontbreken vrijwel geheel.

⁵ Waar het gaat om eigenschappen die aan verandering onderhevig zijn (zoals leeftijd en mate van arbeidsongeschiktheid) doelen we op de situatie ten tijde van de start van het reïntegratieproces.

Figuur 2.1
 Persoonlijke eigenschappen (% van de reïntegratiekandidaten lichting 2001; n = 979)

In doorsnee zijn de reïntegratiekandidaten wat lager opgeleid dan binnen de beroepsbevolking gangbaar is, en beroepsopleidingen domineren (65 procent). Vier van de vijf respondenten zijn autochtoon Nederlander. De rest heeft een allochtone achtergrond, wat inhoudt dat zijzelf en/of hun ouders in het buitenland zijn geboren. Allochtonen van westerse⁶ en niet-westerse herkomst zijn ongeveer gelijkmatig vertegenwoordigd. En wat geslacht betreft: een kleine meerderheid van de reïntegratiekandidaten (54 procent) is vrouw. Vergeleken met het totaal aan WAO-gerechtigden in 2001 (44 procent) zijn vrouwen oververtegenwoordigd.

2.2 De voormalige werksituatie

Figuur 2.2 geeft een beknopt beeld van de oorspronkelijke arbeidsomstandigheden van de reïntegratiekandidaten van de lichting 2001, te weten de aard van het dienstverband, wekelijkse werktijd en anciënniteit.

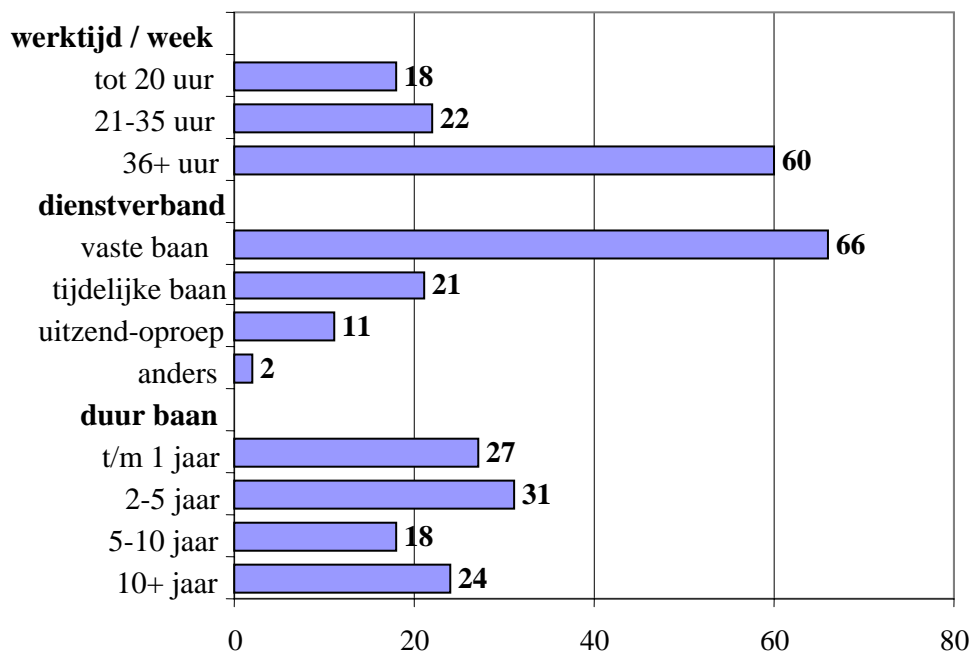
Twee op de drie kandidaten hadden voorafgaand aan hun arbeidsongeschiktheid een vast dienstverband. Een meerderheid werkte minimaal 36 uur per week, en zoals gebruikelijk was een fulltime dienstverband dominant onder mannen (90 procent) en veel minder gangbaar onder vrouwen (36 procent). Werkzaamheden van uitsluitend of voornamelijk lichamelijk aard

⁶ Als 'westers' gelden hier respondenten afkomstig uit Europa, Noord-Amerika en Australië.

waren prominent aanwezig onder zowel de mannen (70 procent) als de vrouwen (63 procent). De overige vrouwen waren vooral in administratieve functies werkzaam (27 procent).

Figuur 2.2

Oorspronkelijke werksituatie (% van de reïntegratiekandidaten lichting 2001; n = 979)

Een kleine helft van de reïntegratiekandidaten werkte voorafgaand aan de uitval vanwege een arbeidshandicap vijf jaar of langer in dezelfde baan; voor een kwart was die periode hooguit één jaar. De relatie met de voormalige werkgever wordt door twee op de drie kandidaten als 'goed' betiteld. In één op de tien gevallen heeft mogelijk een arbeidsconflict een rol gespeeld bij de uitval uit het werkproces.

2.3 Kenmerken van de arbeidshandicap

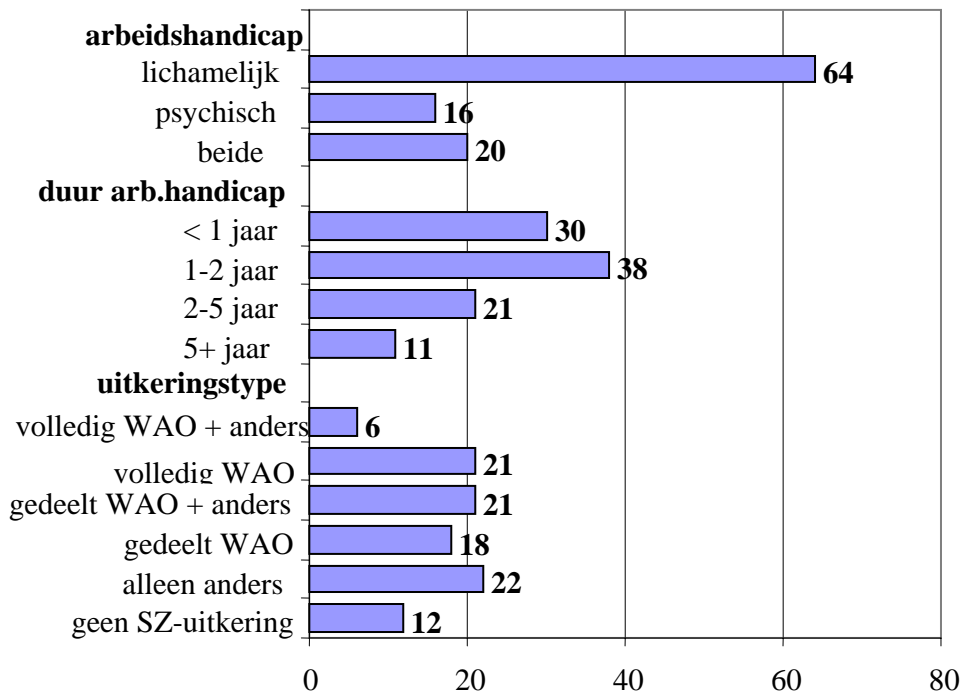
Figuur 2.3 geeft een beeld van het karakter van de arbeidshandicap. Wat vooral opvalt is dat die ten tijde van de reïntegratieafspraken met de uitvoering doorgaans van korte duur was⁷. Drie op elke tien respondenten waren niet langer dan één jaar tevoren met werken gestopt en voor nog eens vier op de tien lag dat moment tussen een en twee jaar geleden. Kandidaten met een arbeidsongeschiktheidsverleden langer dan vijf jaar zijn, vergeleken met de totale arbeidsongeschiktheidspopulatie, slecht vertegenwoordigd.

⁷ Vergelijking met het totaalbestand aan WAO-gerechtigden uit 2001 is niet goed mogelijk omdat de groep met een arbeidshandicap korter dan een jaar hierin ontbreekt. De aandelen in dat bestand van WAO'ers met een uitkeringsduur korter dan een jaar (4 procent, te vergelijken met een aandeel van 38 procent arbeidsgehandicapten met een duur van een tot twee jaar) en van langer dan vijf jaar (69 versus 11 procent) maken wel duidelijk dat langdurig arbeidsgehandicapten onder de reïntegratiekandidaten sterk zijn ondervertegenwoordigd.

De reden van de uitval uit het arbeidsproces was doorgaans van lichamelijke aard: vijf van de zes kandidaten maken uitsluitend (64 procent) of mede (16 procent) melding van fysieke klachten. Deze verhouding tussen lichamelijke en (deels) psychologische klachten (64 versus 36 procent) wijkt maar weinig af van die binnen het totaal aan WAO-gerechtigden in 2001 (68 versus 32 procent).

Figuur 2.3

Arbeidsongeschiktheidssituatie t.t. v. de reïntegratieafpraak (% van de reïntegratiekandidate lichte 2001; n = 979)

Veruit de meeste reïntegratiekandidaten (90 procent) hadden indertijd een WAO-beoordeling achter de rug, en in een op de drie gevallen was daar ook al een herbeoordeling op gevolgd. Resultaat van een en ander was dat ruim een kwart van de respondenten ten tijde van hun reïntegratieovereenkomst met de uitvoering volledig arbeidsongeschikt was verklaard, en vier op de tien waren dat gedeeltelijk. Deze verhouding tussen volledig en gedeeltelijk arbeidsongeschikten (41 versus 59 procent) wijkt duidelijk af van die binnen het totale WAO-bestand uit 2001 (68 versus 32 procent).

De overige reïntegratiekandidaten, een groep ter grootte van één derde van het totaal, waren niet arbeidsongeschikt in formele zin; zij ontvingen dus geen WAO-uitkering. De helft van deze groep was (nog) nooit voor de WAO beoordeeld, bijvoorbeeld omdat zij nog in het eerste ziektejaar zaten. De andere helft was bij de beoordeling als '0-15 procent arbeidsongeschikt' ingeschat, wat geen recht geeft op een WAO-uitkering maar wél op reïntegratievoorzieningen. Het grootste deel van deze WAO-loze arbeidsgehandicapten had indertijd wel een andersoortige uitkering, doorgaans een ziekte-uitkering of WW. Ook een kleine helft van de gedeelte-

lijk arbeidsongeschikten ontving naast de WAO nog een aanvullende uitkering. Onder de volledig arbeidsongeschikten lag dat aandeel veel lager.⁸

2.4 Veranderingen in de tijd

Hiervóór is aandacht besteed aan de maatschappelijke achtergrond van de reïntegratiekandidaten uit de lichting 2001, hier wordt korte aandacht besteed aan eventuele verandering daarin. Alleen duidelijke en systematische verschillen worden vermeld.

Gelet op persoonsgebonden eigenschappen wijkt de lichting 2001 enigszins af van hun lotgenoten uit eerdere jaren. Het opleidingsniveau is sinds 1999 gestegen: het aandeel LBO'ers is afgenomen (van 31 procent in 1999 tot 24 procent in 2001) en het aandeel reïntegratiekandidaten met middelbaar of hoger algemeen onderwijs, van MAVO tot WO, is gegroeid (van 16 tot 24 procent). Ook de etnische achtergrond van de kandidaten laat enige verandering zien. In de loop der jaren is het aandeel autochtonen wat afgenomen (van 84 tot 79 procent) en het aandeel niet-westerse allochtonen toegenomen (van 6 naar 10 procent).

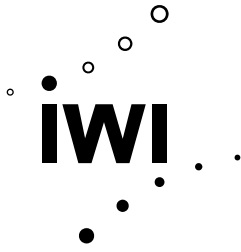
Het dienstverband van de kandidaten voorafgaand aan hun uitval uit het arbeidsproces toont in de loop der jaren enige verschuiving van vaste banen (van 73 tot 66 procent) naar tijdelijke contracten (van 12 tot 21 procent). Opvallend is verder dat het aandeel voormalig fulltimers binnen de lichting 2000 hoger ligt (68 procent) dan in de beide andere jaren (62 respectievelijk 60 procent). Verder laat de voormalige werksituatie amper verschillen zien.

De arbeidsongeschiktheidssituatie toont wel weer enige verandering. In de loop der tijd is enige verschuiving opgetreden in de richting van een relatief kortere duur van de arbeidshandicap. Het aandeel kandidaten die maximaal twee jaar eerder zijn uitgevallen is toegenomen (van 61 procent in 1999 tot 68 procent in 2001), kandidaten met een arbeidsongeschiktheidsduur van vijf jaar en langer zijn minder vertegenwoordigd (van 19 tot 11 procent). Enigszins in tegenspraak hiermee is het aandeel WAO-beoordeelden wat gestegen (van 87 tot 91 procent). Daarbinnen is het aandeel gedeeltelijk arbeidsongeschikten wat toegenomen (van 34 naar 39 procent).

Over het geheel genomen laat de maatschappelijke achtergrond van de reïntegratiekandidaten in de loop der jaren geen grote veranderingen zien. De stijging van het aandeel kortdurende arbeidsongeschikten heeft te maken met het voorrangbeleid bij (her)beoordelingen voor de WAO dat in de loop van 2000 is ingevoerd. Vanwege capaciteitstekorten bij de uitvoering kregen nieuwe aanvragen toen voorrang boven herbeoordelingen van de bestaande WAO-populatie. Ook de stijging van het opleidingsniveau lijkt hiermee verband te houden.⁹ Het verschijnsel 'afroming' - een groeiende selectie van meer kansrijk geachte reïntegratiekandidaten door zowel de uitvoering als door de reïntegratiebureaus - is wat de uitvoering betreft niet zichtbaar. Ook de toename van niet-westerse allochtonen onder de kandidaten wijst niet op afroming.

⁸ Als de WAO-uitkering van volledig arbeidsongeschikten beneden de bijstandsgrens ligt, kunnen zij recht hebben op een aanvullende uitkering.

⁹ Nieuwe aanvragers zijn gemiddeld genomen jonger en hebben daarmee een wat hogere en algemene opleiding gehad dan de zittende populatie die veel LBO'ers telt.

2.5 Samenvattend

Al met al vormt de 'lichting 2001' onder de reïntegratiekandidaten zeker geen homogene maatschappelijke groepering. Meest opvallend is dat ouderen alsook langdurig en/of volledig arbeidsongeschikten - met andere woorden, de minder kansrijken - vergeleken met de totale populatie arbeidsgehandicapten duidelijk ondervetegenwoordigd zijn, in 2001 zelfs nog wat meer dan in de voorgaande jaren. Met 'afoming' door de uitvoering heeft dit echter niet van doen.

3 De lichtung 2001: het verloop van het reïntegratietraject

Reïntegratietrajecten behoren in opzet via een aantal fasen te verlopen, maar de praktijk wijst regelmatig anders uit. Dit hoofdstuk gaat in op het feitelijke verloop van het reïntegratieproces bij een groep van 950 arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een traject te gaan volgen. De twee kernvragen luiden ‘Is het reïntegratietraject naar behoren doorlopen en zo nee, tot welke fase zijn de betrokken arbeidsgehandicapten dan gevorderd?’ en ‘Is het traject aansluitend gevolgd door werkhervatting in betaalde arbeid?’ De analyse is gebaseerd op reïntegratietrajecten die ten tijde van het vraaggesprek op enigerlei wijze waren afgesloten en daarmee voor de betrokken arbeidsgehandicapten - onze respondenten - tot de verleden tijd behoren.

De jaargang - verder: ‘lichting’ - 2001 ligt minder ver in het verleden dan op het eerste gezicht mag lijken. Een vijfde deel van de reïntegratietrajecten die in 2001 zijn afgesproken, is in datzelfde jaar ook doorlopen en afgesloten. Twee vijfde deel is afgesloten in 2002, een kwart in 2003 en een zevende deel pas in 2004, het jaar van het onderzoek. (Een beperkt deel van de trajecten (4 procent) was op dat moment¹⁰ zelfs nog ‘lopend’.) De lichtung 2001 is de meest recente waarvoor het verloop van het reïntegratietraject nagenoeg compleet zichtbaar kan worden.

3.1 Reïntegratietrajecten in opzet

Het ‘reïntegratietraject’, de meest benutte regeling uit de Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten (Rea), bestaat uit een samenhangend pakket aan activiteiten en voorzieningen dat is bedoeld om een arbeidsgehandicapte werknemer weer aan de slag te helpen. Uiteindelijk doel van het traject is reïntegratie, dat wil zeggen werkhervatting in een betaalde baan. In beginsel doorlopen reïntegratietrajecten bepaalde fasen. Voorafgaand aan de eigenlijke reïntegratiebegeleiding overlegt de uitvoering met de betreffende arbeidsgehandicapte over diens mogelijkheden tot reïntegratie. Dit reïntegratiegesprek mondt uit in een reïntegratieovereenkomst, een soort van ‘principeafspraken’¹¹ tot het volgen van een traject. De reïntegratiebegeleiding zelf wordt uitbesteed aan reïntegratiebureaus (‘rib’s’) die daarin zijn gespecialiseerd. Bij deze instanties koopt de uitvoering reïntegratietrajecten in om ze vervolgens aan individuele arbeidsgehandicapten toe te kennen.

Het reïntegratiebedrijf nodigt de arbeidsgehandicapte vervolgens uit voor een eerste persoonlijk contact. In dit ‘intakegesprek’ wordt bekeken met welke specifieke problemen hij bij werkhervatting te maken heeft en welke reïntegratieactiviteiten en -voorzieningen daarom wenselijk zijn, en er wordt een trajectplan opgesteld. Na goedkeuring door de uitvoering gaat het reïntegratietraject daadwerkelijk van start en begint de cliënt met het volgen van de ge-

¹⁰ De vraaggesprekken zijn in twee rondes gehouden: circa een derde deel in de maanden februari - maart van 2004, de rest in de maanden oktober - november van dat jaar.

¹¹ Het gaat hierbij niet om een formele, schriftelijke overeenkomst.

plande activiteiten. Het reïntegratietraject geldt als voltooid wanneer na verloop van tijd alle activiteiten zijn doorlopen. ‘Geslaagd’ valt een traject tenslotte te noemen wanneer het aansluitend wordt gevolgd door werkhervatting in een betaalde werkring, waarmee de reïntegratie van de betreffende arbeidsgehandicapte een feit is. Zulke werkhervattingen worden geregistreerd als ‘plaatsing’.

3.2 Reïntegratietrajecten in de praktijk

Tot dusver het traject in opzet. Alleen, in de praktijk kan er tussentijds van alles gebeuren waardoor een volgende fase van het reïntegratietraject niet wordt bereikt. Om te beginnen kan een arbeidsgehandicapte ná de reïntegratieafspraken met de uitvoering en nog voorafgaand aan het intakegesprek bij het reïntegratiebureau bij nader inzien besluiten dat een traject ondoenlijk of overbodig is. Ook het reïntegratiebureau kan op basis van enkel het gevals dossier besluiten de betreffende arbeidsgehandicapte niet te accepteren omdat deze te kansloos wordt geacht.¹² Het plaatsvinden van persoonlijk contact tussen cliënt en reïntegratiebureau geldt daarom als eerste ijkpunt binnen de analyse van het feitelijk verloop van het reïntegratietraject. Om vergelijkbare redenen – het afzien van het reïntegratietraject door de arbeidsgehandicapte dan wel het niet accepteren van de cliënt door het rib - kan er uitval plaatsvinden tussen het intakegesprek en het daadwerkelijke begin van het traject, in de vorm van concrete reïntegratieactiviteiten. Deze feitelijke trajectstart geldt als tweede ijkpunt binnen het trajectverloop. Vervolgens kan een traject ook na de start om allerlei redenen anders verlopen dan bedoeld. De cliënt kan het traject afbreken vóór alle geplande reïntegratieactiviteiten zijn afgerond, of het traject wordt weliswaar voltooid maar de beoogde plaatsing in een betaalde baan blijft uit. Het derde ijkpunt bestaat daarom uit het voltooiën van het reïntegratietraject conform de planning. Het vierde en laatste ijkpunt is bereikt wanneer de arbeidsgehandicapte na afloop van het traject daadwerkelijk het werk heeft hervat ofwel is ‘geplaatst’.

Figuur 3.1 geeft een eerste beeld van het verloop van de reïntegratietrajecten in de praktijk. Alle ondervraagde arbeidsgehandicapten hebben indertijd met hun uitvoeringsinstantie een afspraak gemaakt over het volgen van reïntegratieactiviteiten, met werkhervatting als uiteindelijk doel. In vier op de tien gevallen gebeurde dit (mede) op eigen initiatief van de betrokkene. Vervolgens is hen een reïntegratietraject toegewezen. Eén op elke elf respondenten (9 procent) heeft echter nooit persoonlijk contact gehad met het reïntegratiebedrijf waar zijn traject was ingekocht en evenmin enige concrete begeleiding ontvangen. In drie op de tien gevallen (30 procent) heeft er weliswaar een intakegesprek bij het bureau plaatsgevonden, maar dat heeft er niet toe geleid dat de cliënt vervolgens inderdaad met reïntegratieactiviteiten is begonnen.¹³

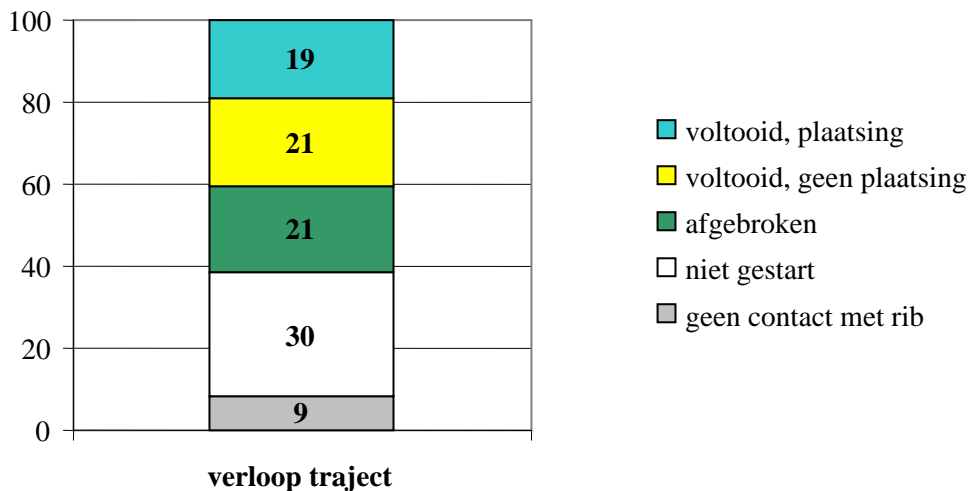
¹² In beperkte mate (genoemd wordt tot circa tien procent van de gevallen) is dit afwijzen van reïntegratiekandidaten toegestaan.

¹³ Opgeteld resulteren deze beide momenten van uitval in een aandeel trajecten ter grootte van 39 procent die nooit daadwerkelijk, dus met concreet gebruik van reïntegratievoorzieningen of activiteiten, zijn gestart. Dit vormt een duidelijk verschil ten opzichte van het aandeel van 17 procent niet-gestarte trajecten dat UWV voor deze lichter vermeldt. Oorzaak van dit verschil is waarschijnlijk dat UWV onder ‘niet gestart’ die trajecten verstaat waarin de kandidaat hetzij geen contact met het reïntegratiebureau heeft gehad hetzij door het bureau niet is geaccepteerd. Wanneer dit criterium wordt toegepast op de onderzoeksgegevens (zie ook figuur 3.3) resulteert een aandeel ‘niet-gestarte’ trajecten van 18 procent dat nauwelijks van het UWV-cijfer afwijkt.

Uiteindelijk is iets meer dan drie vijfde deel (61 procent) van alle reïntegratiekandidaten daadwerkelijk met het traject begonnen. Lang niet altijd is dat traject vervolgens ook voltooid: één op elke vijf geplande trajecten is tussentijds afgebroken. De resterende kandidaten hebben hun traject inderdaad conform de planning afgerond. Aan hen is gevraagd of zij na afloop ook in een betaalde werkring zijn ‘geplaatst’. Bij krap de helft van de voltooide trajecten bleek daar inderdaad sprake van te zijn, bij de andere helft níet.

Figuur 3.1

Verloop van het reïntegratietraject in fasen, lichter 2001 (% kandidaten; n = 950)

Samenvattend: wanneer de reïntegratiekandidaten van de lichter 2001 eenmaal daadwerkelijk met hun traject waren gestart, eindigden zij grofweg gelijkmatig verdeeld over de drie hier onderscheiden resultaten: ‘voortijdig afgebroken’ (35 procent), ‘voltooid zonder plaatsing’ (34 procent) en ‘voltooid met plaatsing’ (31 procent). Wanneer het referentiekader wordt verruimd van alleen de gestarte trajecten tot álle arbeidsgehandicapten met wie een reïntegratieafpraak ligt het aandeel plaatsingen uiteraard lager, te weten op één vijfde deel (19 procent)¹⁴.

3.3 Inhoud van het reïntegratietraject

Aan de reïntegratiekandidaten die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen, is gevraagd van welke activiteiten en voorzieningen zij zoal gebruik hebben gemaakt (zie figuur 3.2). Meest genoemd, in de helft van de gevallen, zijn diverse vormen van (bij)scholing en cursussen. Ook van beroepskeuzetests is veel gebruik gemaakt. Andere gangbare activiteiten zijn sollicitatietraining en hulp bij het zoeken van vacatures. Verder is reïntegratiebegeleiding ge-

¹⁴ Ook voor ‘geplaatst’ hanteert UWV een ander criterium, te weten alle volgens haar normen gestarte reïntegratietrajecten (zie noot 13) die met aansluitende werkherhvatting zijn beëindigd. Binnen deze groep vallen dus ook trajecten die volgens de onderzoekscriteria niet daadwerkelijk zijn gestart of zijn afgebroken als gevolg van het, volgens de respondent, op eigen kracht vinden van werk (zie ook figuur 3.3). Wanneer het UWV-criterium zo goed mogelijk op de onderzoeksgegevens wordt toegepast resulteert een aandeel ‘plaatsingen’ dat weinig van het UWV-cijfer afwijkt.

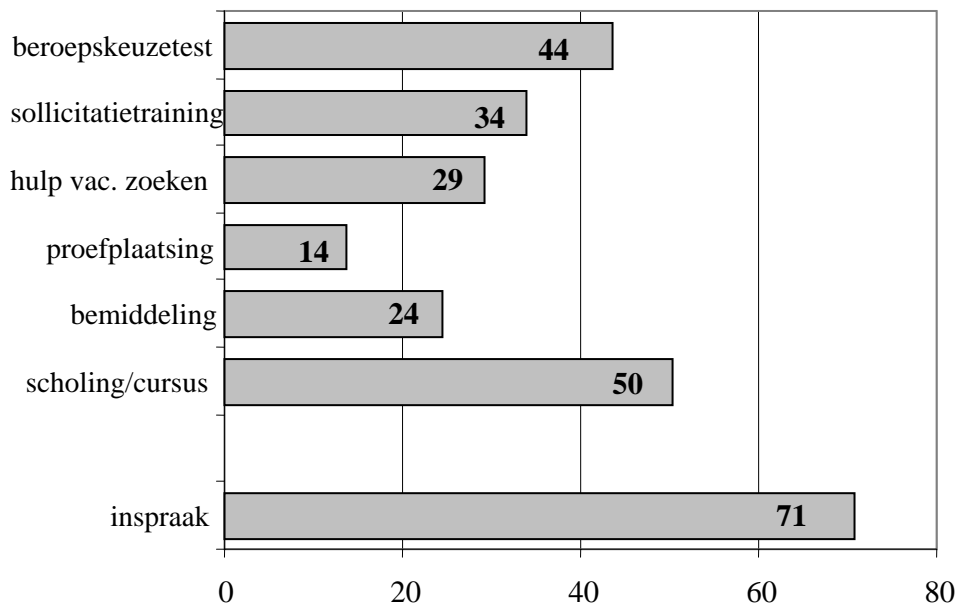
beurd in de vorm van persoonlijke bemiddeling tussen de reïntegratiekandidaat en de potentiële werkgever en van proefplaatsingen of stages. Eén op de acht respondenten noemt (verder) een andersoortige voorziening.

Gemiddeld genomen hebben de reïntegratiekandidaten die daadwerkelijk met hun traject zijn begonnen, gebruik gemaakt van twee (2.0) voorzieningen. Dat aantal wisselt overigens nogal. Bij twee op de vijf kandidaten is het traject beperkt gebleven tot één enkele reïntegratieactiviteit of –voorziening, bij een kwart ligt dat aantal op twee en bij het overige derde deel van de kandidaten op drie of meer.

Overigens wordt er bij de reïntegratiebegeleiding, behalve van de hier genoemde middelen, ook gebruik gemaakt van subsidies aan de werkgever in spe. Afgaande op de registratie in de reïntegratiemonitor is er bij één op elke zes trajectstarters een (her)plaatsingsbudget of reïntegratie-uitkering toegekend. Omdat deze subsidies worden verstrekt door de uitvoering en geen onderdeel vormen van het eigenlijke, extern verzorgde traject, blijven ze hier verder buiten beschouwing.

Figuur 3.2

Inhoud van het reïntegratietraject, lichte 2001 (% trajecten; n = 623; n bij 'hulp bij vacatures zoeken' = 401)

Al deze activiteiten kosten uiteraard tijd, en dit tijdsbeslag varieert. Eén op de zes (16 procent) voltooide reïntegratietrajecten heeft niet meer dan enkele maanden in beslag genomen en een kwart van de kandidaten (24 procent) heeft hun traject binnen een half jaar afgerond. In nog eens drie op de tien gevallen (30 procent) duurde het traject een half tot één jaar, in een kwart (25 procent) één tot twee jaar, en zelfs langduriger trajecten kwamen voor (6 procent).

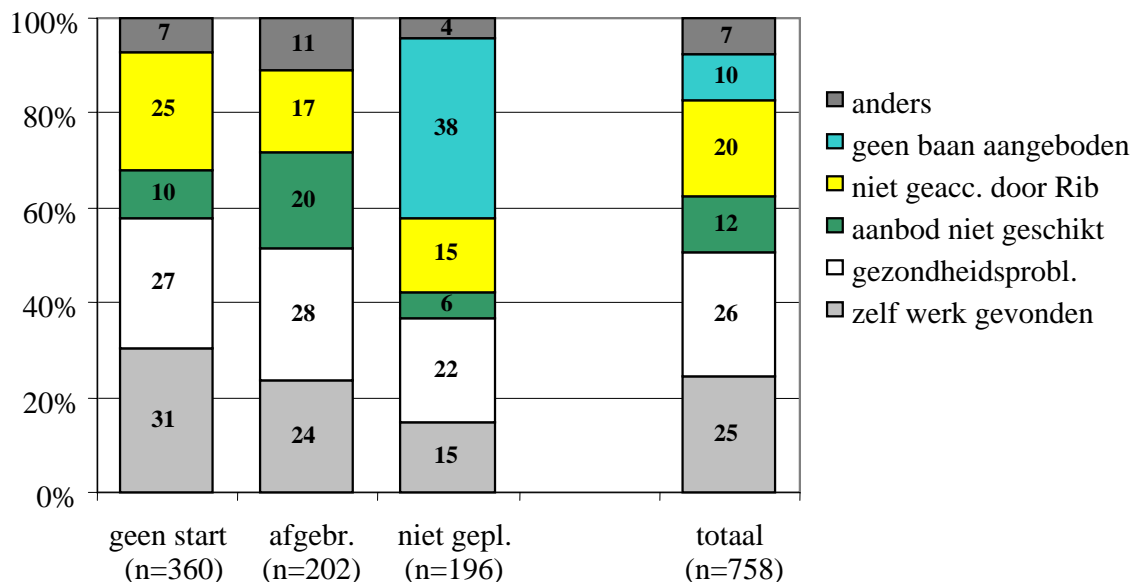
3.4 Achtergronden van de uitval

Aan respondenten die nooit met het hun toegekende traject zijn begonnen, die tussentijds zijn gestopt dan wel het traject hebben voltooid zónder de beoogde plaatsing is gevraagd naar de reden daarvoor. Figuur 3.3 toont de voornaamste achtergronden voor deze onbedoelde afloop van de toegewezen trajecten. De eerste drie kolommen in de figuur hebben betrekking op de uitval in de drie genoemde fasen van het traject. De rechter kolom toont het gemiddelde beeld van de achtergronden voor de uitval in alle trajectfasen tezamen.

Deze achtergronden hebben een gevarieerd karakter. Om met een positieve noot te beginnen: een kwart van álle uitvallers binnen de lichteing 2001 (de rechterkolom) meldt dat zij zelfstandig een nieuwe werkkring hebben gevonden en daarom (verder) van het toegekende reïntegratietraject afzien.¹⁵ Omgerekend naar de totale lichteing 2001 betekent dit dat één vijfde deel (20 procent) van alle reïntegratiekandidaten het toegewezen traject heeft beëindigd vanwege zelfstandige werkhervatting.¹⁶

Figuur 3.3

Achtergrond van de uitval uit het reïntegratietraject, lichteing 2001 (% van de kandidaten, per fase en totaal)

Deze zelfstandige werkhervatting speelt het sterkst tussen het moment van de reïntegratieafpraak met de uitvoering en de daadwerkelijke start van het traject (eerste kolom van figuur

¹⁵ Voor deze groep heeft de benaming 'uitvaller's' dus geen negatieve connotatie.

¹⁶ Nader toegelicht: binnen de lichteing 2001 heeft vier vijfde deel van de reïntegratiekandidaten het toegewezen traject zonder plaatsing afgesloten. Van deze uitvallers is een kwart met het traject gestopt omdat ze inmiddels zelf werk hadden gevonden. Wanneer dit kwart (25 procent) van de uitvallers wordt verrekend met het aandeel uitvallers (zo'n 80 procent van het totaal) resulteert een aandeel zelfstandige werkhervatters ter grootte van (25% x 80%) = 20 procent ofwel één vijfde deel van het totaal aan reïntegratiekandidaten binnen de lichteing 2001.

3.3). Drie op elke tien uitvallers in deze fase hadden de overeengekomen reïntegratiebegeleiding bij nader inzien blijktbaar niet nodig. Ook een kwart van de tussentijdse uitval (tweede kolom) komt voor rekening van zelfstandige werkhervatting. De kandidaten die zeggen na het voltooien van hun reïntegratietraject niet te zijn ‘geplaatst’ (derde kolom) noemen minder vaak zelfstandige werkhervatting als oorzaak daarvan. (Bezien op alle gevallen van aansluitende werkhervatting na een conform planning voltooide traject, dat wil zeggen ‘plaatsingen’ en ‘zelfstandige werkhervatting’ tezamen, dan oordeelt één op elke zeven betrokkenen blijktbaar dat dit succes niet aan de genoten reïntegratiebegeleiding maar aan de eigen inspanningen is te danken.)

Er zijn ook minder positieve redenen genoemd voor de uitval voorafgaand aan dan wel tijdens het reïntegratietraject. Gemiddeld genomen wijst een kwart van de reïntegratiekandidaten hierbij op hun slechte dan wel verslechterde gezondheid: zij kunnen de vereiste inspanningen eenvoudigweg niet, of niet langer, aan. Een derde deel van de uitvallers (32 procent) legt de schuld voor de verkeerde afloop van het toegekende traject expliciet dan wel impliciet bij het hen toegewezen reïntegratiebureau. Het gaat daarbij vooral (20 procent) om (beoogde) kandidaten die vinden dat zij door dat bureau niet, of niet langer, ‘geaccepteerd’ zijn, dat zij geen concreet trajectaanbod en soms zelfs geen oproep voor een intakegesprek hebben ontvangen, of dat het simpelweg te lang duurde voor zij iets (naders) van het bureau te horen kregen. De overigen (12 procent) vinden dat het aanbod van het bureau niet aansloot bij de eigen mogelijkheden of wensen. Circa één zesde deel van deze groep is overigens met zelf gekozen reïntegratieactiviteiten begonnen.

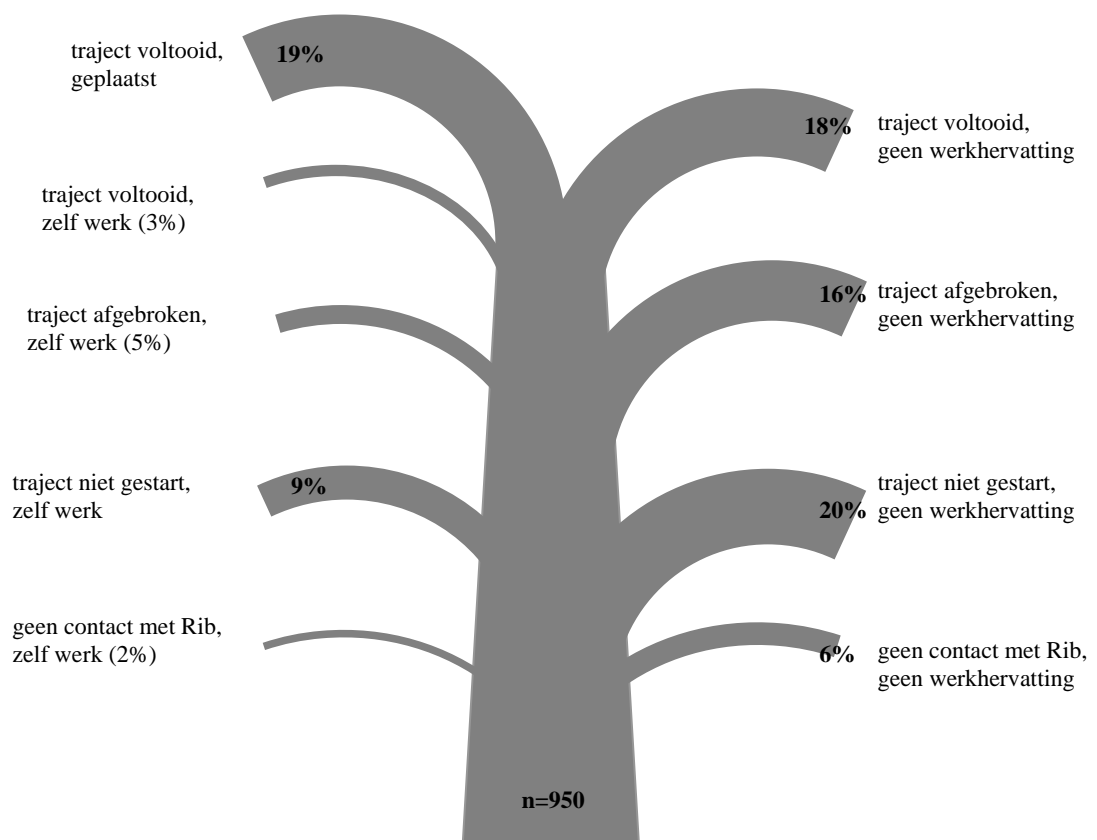
Vier op elke tien arbeidsgehandicapten die wél hun traject conform planning hebben afgesloten maar vervolgens niet zijn geplaatst zeggen dat hun geen baan is aangeboden. (Dit betekent niet automatisch dat zij de ‘schuld’ voor het mislukken van hun reïntegratie bij het bureau leggen. Vaak wijten ze die aan de slechte economische situatie: er waren in hun sector eenvoudigweg geen banen voorhanden.) Omgerekend naar het totaal aan uitvallers binnen de lichte 2001 gaat het hier om één tiende deel. De overigen noemen andere redenen voor hun uitval uit het reïntegratieproces, vooral van persoonlijke aard.

3.5 De uitkomst van reïntegratiebegeleiding: indicatoren voor ‘succes’

De verschillende fasen van het reïntegratietraject kennen dus een omvangrijke uitval: in het geval van vier de vijf gevallen wordt het afgesproken traject niet, zoals tevoren beoogd, afgesloten met een plaatsing. Hiervoor bestaan uiteenlopende achtergronden. Om de ‘opbrengst’ van de aangeboden en al dan niet daadwerkelijk geconsumeerde reïntegratiebegeleiding in te schatten is het van belang onderscheid te maken tussen reïntegratiekandidaten die, tegen de eerdere verwachtingen van hun uitvoeringsinstelling in, erin zijn geslaagd op eigen kracht het werk te hervatten enerzijds en alle andere typen uitvallers anderzijds. De eerstgenoemde geval-

len resulteren namelijk in aansluitende¹⁷ werkhervatting - dus in 'reïntegratie' - terwijl de overige kandidaten terugvallen richting inactief bestaan. Figuur 3.4 brengt deze positieve en negatieve uitstroom in beeld.

Figuur 3.4
Uitstroom uit het reïntegratietraject richting werk en anders, jaargang 2001 (% van de kandidaten)

Bezien in termen van werk en inkomen toont de 'reïntegratieboom' in figuur 3.4 een aanmerkelijk positiever beeld dan in figuur 3.1 werd voorgesteld. De takken ter rechterzijde van de boom wijzen op gevallen waarin de reïntegratiebegeleiding niet aan haar doel heeft beantwoord en zonder aansluitende werkhervatting is beëindigd. Zo bezien is een kwart (26 procent) van de reïntegratiecliënten er vanwege tevoren onvoorziene omstandigheden niet in geslaagd om daadwerkelijk aan het met de uitvoering afgesproken traject te beginnen. Nog eens één zesde deel heeft het reïntegratieproces gaandeweg afgebroken en krap één vijfde deel wachtte na afloop van het traject tevergeefs op een plaatsing. In totaal is drie vijfde deel (61 procent) van alle voor reïntegratiebegeleiding geselecteerde cliënten bij voorbaat of gaandeweg afgevallen in de richting van voortdurende inactiviteit en uitkeringsafhankelijkheid.

¹⁷ De term 'aansluitend' moet niet al te letterlijk worden genomen. Er zit geregeld een periode van een tot drie maanden tussen het afsluiten van het traject en de nieuwe, als 'aansluitend' betitelde baan. Dit is verklaarbaar door bijvoorbeeld de wachttijd tussen het moment van aanstelling en de daadwerkelijke start van de werkzaamheden.

De linkerkant van de boom geeft juist aan dat de beoogde reïntegratie in het arbeidsproces wél is geslaagd. Eén op elke negen kandidaten (11 procent) hervatte het werk nog vóór het traject van start ging en nog eens 5 procent deed dat tussentijds. Aansluitend aan het voltooien van het traject is één vijfde deel van alle kandidaten geplaatst en heeft 3 procent zelf werk gevonden. Van deze kant bezien heeft alles bij elkaar twee vijfde deel (39 procent) van alle reïntegratiekandidaten het traject dan wel het voornemen daartoe afgesloten met een aansluitende werkherhervatting. Dat is twee maal zo veel dan wanneer enkel op het aandeel ‘plaatsingen’ wordt gelet.

De vraag is nu welke indicator het beste de ‘succesratio’ van reïntegratietrajecten weergeeft. De achterliggende gedachte bij reïntegratiebegeleiding is dat arbeidsgehandicapten die anders tot inactiviteit zouden zijn gedoemd, dankzij de genoten diensten en voorzieningen in staat worden gesteld de beroepsarbeid wél te hervatten. Bij de respondenten die zeggen ‘zelf’ werk te hebben gevonden (de vier onderste takken aan de linkerkant van de reïntegratieboom) is het de vraag in hoeverre een dergelijke faciliterende werking inderdaad heeft bestaan. Onze informatiebronnen spreken elkaar hier soms tegen. De betrokkenen beschouwen hun reïntegratie als eigen verdienste, maar niettemin staan zij in de reïntegratiemonitor Remon niet zelden als ‘geplaatst’ te boek. Het is niet plausibel om bij deze kwestie volledig af te gaan op de perceptie van de arbeidsgehandicapte zelf. ‘Zelfstandige’ werkherhervatting na beëindiging van het reïntegratietraject en ook na het doorlopen van slechts een deel daarvan kan wel degelijk (mede) te danken zijn aan nieuwe, dankzij het traject verworven vaardigheden en kansen.¹⁸ In zekere zin geldt dat zelfs voor werkherhervatting zonder dat de cliënt zich ervan bewust is enige concrete reïntegratievoorziening te hebben genoten. Alleen al het gesprek met medewerkers van de uitvoeringsinstantie en/of van het reïntegratiebedrijf kan een prikkelende werking hebben die de cliënt op activerende ideeën brengt. Verder is het regelmatig voorgekomen dat de uitvoering subsidies heeft verstrekt ten bate van arbeidsgehandicapten die zeggen zelfstandig een baan te hebben gevonden. Zulke (her)plaatsingssubsidies en reïntegratie-uitkeringen zijn vaker toebedeeld ten behoeve van werkherhervatters die nooit daadwerkelijk aan een traject zijn begonnen (in 35 procent van de gevallen¹⁹) dan aan werkherhervatters die wél actief bezig zijn geweest (19 procent). Dit betekent echter dat nog steeds twee derde deel van de ‘zelfstandige’ werkherhervatters’ geen enkele ondersteunende voorziening, activiteit of subsidie heeft genoten.

Waar precies de grens ligt tussen werkherhervatting dankzij de het reïntegratietraject en werkherhervatting als eigen verdienste is niet geheel duidelijk. Op deze plaats wordt ermee volstaan te laten zien hoe uiteenlopend de uitkomsten van reïntegratietrajecten kunnen ogen indien afgemeten aan de verschillende mogelijke maatstaven, zonder hieraan enig oordeel te verbinden. Om dezelfde reden wordt de term ‘effectiviteit’ in deze studie gemeden.

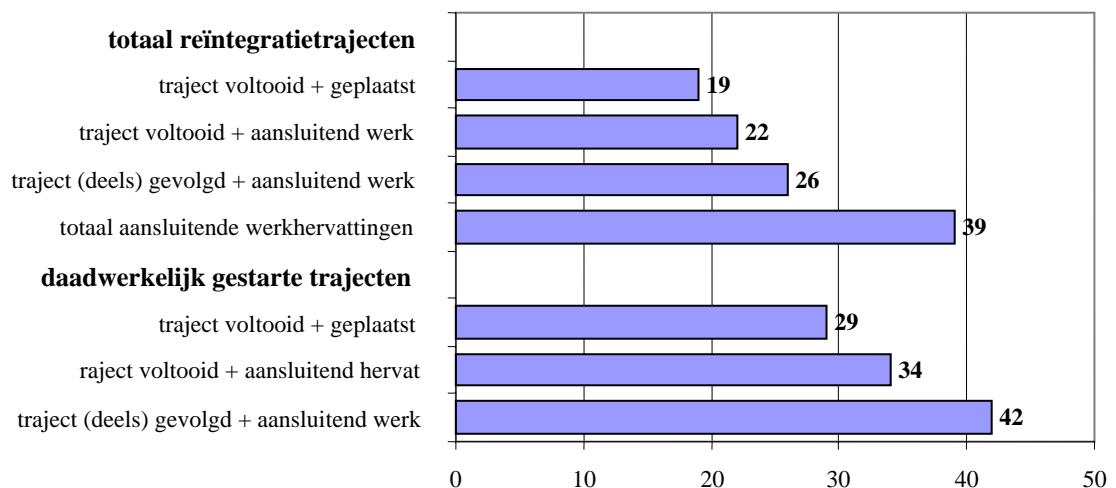
¹⁸ Deze redenering wordt ook door UWV gehanteerd: ‘tussentijdse uitval’ gevolgd door werkherhervatting betekent dan niet dat het traject mislukt is maar eerder dat de betrokken kandidaten met minder begeleiding gereïntegreerd zijn dan tevoren was voorzien.

¹⁹ Overigens zijn de betrokkenen zich er lang niet altijd van bewust dat hun nieuwe werkgever een plaatsingssubsidie heeft ontvangen. Het komt voor dat arbeidsgehandicapten zelfstandig een baan vonden waarna hun nieuwe werkgever zonder hun medeweten bij de uitvoeringsinstelling een claim voor reïntegratiesubsidie indient. Niet zelden gebeurt dit pas geruime tijd later, met terugwerkende kracht. Officieel dient zo’n claim te gebeuren met medeweten en instemming van de werknemer, maar die is niet in alle gevallen ook gevraagd. variabele ‘inkoopjaar traject’ een tijdstip aanwijst dan jaren later ligt dan de betreffende werkherhervatting.

Duidelijk is dat de keuze voor een bepaald criterium sterk bepalend is voor het resulterende beeld van de reïntegratieresultaten. Het bovenste gedeelte van figuur 3.5 toont het aandeel werkhervattingen binnen het totaal aan ingekochte reïntegratietrajecten. Al naar gelang het uitgangspunt varieert het aandeel ingekochte trajecten met een geslaagde afloop tussen één op elke vijf (19 procent) enerzijds en tweemaal zoveel (39 procent²⁰) anderzijds. In het eerste geval tellen uitsluitend die trajecten mee die én conform planning zijn voltooid én, ook volgens de cliënt zelf, zijn bekroond met een ‘plaatsing’ in betaalde arbeid. In het laatste geval telt ieder ingekocht traject mee dat door aansluitende werkhervatting is gevolgd, ongeacht de vermeende bron van dat succes - reïntegratiebegeleiding dan wel eigen verdienste - en ongeacht de fase die het ingekochte reïntegratietraject in de praktijk heeft bereikt – voltooiing zoals gepland, tussentijdse uitval of niet meer dan een goed voornemen.

Figuur 3.5

Criteria voor een geslaagd reïntegratietraject, lichting 2001 (%; alle kandidaten: n = 950, gestarte trajecten: n = 586)

Weer andere indicatoren relateren het aantal werkhervattingen niet aan alle persoonlijk toegevoegde reïntegratietrajecten maar uitsluitend aan de trajecten die daadwerkelijk van start zijn gegaan (figuur 3.5, onderste helft). Zo bezien varieert het aandeel succesvol afgesloten trajecten tussen 29 procent wanneer alleen ‘plaatsingen’ worden meegeteld, en 42 procent indien alle gevallen gelden waarin het traject geheel of gedeeltelijk is doorlopen en is gevolgd door werkhervatting ‘op eigen kracht’. Het mag duidelijk zijn dat het gekozen criterium sterk bepalend is voor het antwoord op de vraag of de reïntegratie-uitkomsten al dan niet voldoen aan de destijds geldende 35-procentsnorm.

Een belangrijk deel van deze verkennende studie gaat over wat er na afloop van de reïntegratiebegeleiding met de oorspronkelijke kandidaten is gebeurd. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds degenen die de reïntegratiebegeleiding succesvol, dat wil zeggen met de beoogde aansluitende werkhervatting, hebben afgesloten en anderzijds degenen die dat niet is gelukt. Uitgangspunt hierbij is de ruimste definitie van ‘succes’ zoals getoond in figuur 3.4.

²⁰ Als gevolg van een andere wijze van afronding vermeldt de figuur 38 procent.

Iedere arbeidsgehandicapte die aansluitend aan enigerlei fase van zijn reïntegratietraject of zelfs maar het plan daartoe de beroepsarbeid heeft hervat - 39 procent van het totaal - geldt hier verder als 'initiële werkhervatter'. Alle overigen - 61 procent - vallen hierna onder de noemer 'initieel inactieven'.²¹

3.6 Samenvattend

Dit hoofdstuk geeft het verloop weer van de reïntegratiebegeleiding van de 'lichting 2001', vanaf het moment waarop arbeidsgehandicapten met de uitvoering hebben afgesproken een reïntegratietraject te gaan volgen tot aan het moment waarop aan dat traject dan wel voorneemen daartoe een einde is gekomen. Het is duidelijk dat er in de loop van de geplande reïntegratiebegeleiding nogal wat onbedoelde uitval heeft plaatsgevonden. In twee vijfde deel van de gevallen is het geplande (en inmiddels ook door de uitvoering ingekochte) reïntegratietraject niet daadwerkelijk van start gegaan, en in één op de vijf gevallen is het traject wel gestart maar vervolgens tussentijds afgebroken. Even vaak is het traject wel conform de planning voltooid maar niet door een 'plaatsing' gevolgd. Al met al is één vijfde deel van alle ingekochte reïntegratietrajecten afgesloten met een plaatsing. Wanneer de voor de lichting 2001 geldende norm van 35 procent plaatsingen na voltooiing van het reïntegratietraject letterlijk wordt uitgelegd, blijft het resultaat voor de lichting 2001 er ruim onder.

Een kwart van alle onbedoelde uitval uit het traject vindt zijn oorzaak in de slechte of verslechterde gezondheid van de reïntegratiekandidaat. In nog eens één derde deel van de gevallen zijn de betrokkenen van mening dat zij niet door het reïntegratiebureau zijn geaccepteerd of dat het aangeboden traject inhoudelijk niet paste bij hun mogelijkheden en wensen. De achtergrond van de uitval is echter niet altijd negatief te noemen. In een kwart van de gevallen (omgerekend goed voor één vijfde deel van alle reïntegratiekandidaten) ligt de oorzaak van de 'uitval' in de zelfstandige werkhervatting van de reïntegratiekandidaten. Wanneer deze zelfstandige werkhervattingen worden toegevoegd aan de plaatsingen, blijkt dat in totaal twee vijfde deel (39 procent) van alle ingekochte reïntegratietrajecten aansluitend door werkhervatting is gevolgd. Op deze, brede, wijze bezien wordt wél aan de 35-procentnorm voldaan. De betrokken reïntegratiekandidaten classificeren zich hiermee als 'initiële werkhervatters'. De overigen, een groep ter grootte van drie vijfde deel van de oorspronkelijke kandidaten, vallen hierna onder de noemer 'initieel inactieven'.

²¹ Alleen wanneer daartoe aanleiding bestaat, wordt nader onderscheid gemaakt tussen initiële werkhervatters die daadwerkelijk aan hun traject begonnen zijn enerzijds en degenen die weliswaar met hun uitvoeringsinstantie een reïntegratieafpraak hebben gemaakt maar nooit feitelijk aan het hun toegekende traject zijn begonnen.

4 De lichtung 2001: kwaliteit van de werkhervatting

Het vorige hoofdstuk heeft laten zien dat twee vijfde deel van de arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstantie een reïntegratieafpraak hebben gemaakt, aansluitend aan hun traject dan wel het voornemen daartoe de beroepsarbeid heeft hervat. Zij zijn, met andere woorden, gereïntegreerd en worden hier verder aangeduid als 'initiële werkhervatters'. Maar werkhervatting *sec* is niet het enige criterium waaraan de kwaliteit van de reïntegratie wordt afgemeten. Ook de concrete invulling van die werkhervatting speelt een rol. Dit hoofdstuk gaat in op de kenmerken van de initiële werkhervatting van de lichtung 2001. (In twee derde van de gevallen vond deze werkhervatting overigens plaats in de kalenderjaren 2002 en 2003.) Aan de orde komen achtereenvolgens het type arbeidscontract waarin de werkhervatting wettelijk vorm heeft gekregen, de intensiteit van de reïntegratie uitgedrukt in uren per week, en het karakter van hun nieuwe werkzaamheden. De hernieuwde arbeidsomstandigheden worden steeds vergeleken met de situatie in hun oorspronkelijke baan, vóór de uitval als gevolg van een arbeidshandicap.

4.1 Arbeidsverhouding

De baan van de initiële werkhervatting wijkt in alle genoemde opzichten af van de vroegere arbeidsomstandigheden. Om te beginnen de arbeidsverhouding. Bij reïntegratie geldt dat vaste arbeidscontracten de voorkeur verdienen boven tijdelijke. Die laatste bieden namelijk geen wettelijke garantie dat de werkhervatting een duurzaam karakter zal dragen. Dat niettemin tijdelijke contracten (mits met een duur van minimaal zes maanden) als succesvol worden beschouwd komt voort uit de overweging dat het eisen van een vaste dienstbetrekking contraproductief kan werken omdat veel werkgevers aarzelingen hebben bij het aannemen van een arbeidsgehandicapte werknemer.

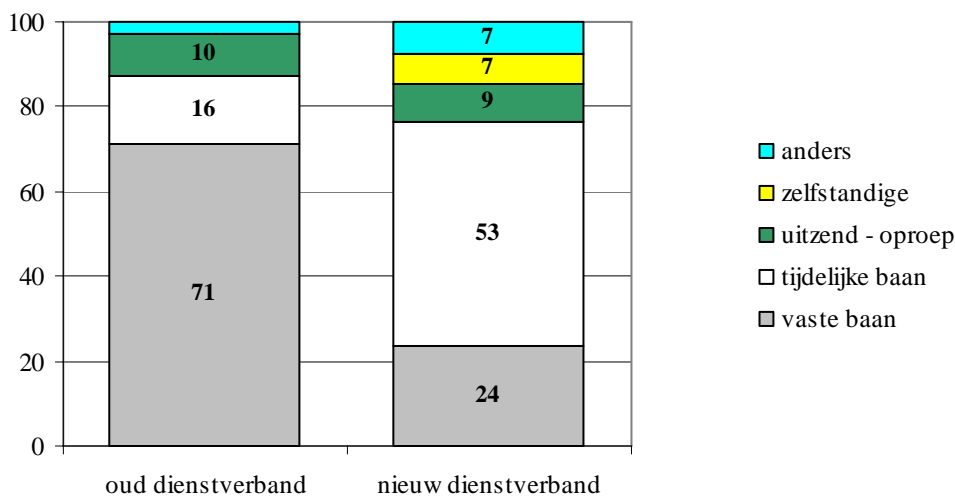
Figuur 4.1 laat zien dat een zeer ruime meerderheid van de initiële werkhervatters voorafgaand aan de uitval uit het arbeidsproces een vaste baan had. Niet meer dan één op de zes had inder-tijd een tijdelijke arbeidsovereenkomst. Na de reïntegratie was deze verhouding omgeslagen. Een arbeidsovereenkomst van in beginsel onbepaalde duur was voor niet meer dan een kwart van de initiële werkhervatters weggelegd, en de helft moest het (voorsnog) doen met een tijdelijk contract. Wanneer daarbij ook wordt gelet op de duur van het contractduur, dan blijkt die bij ruim de helft (53 procent) van de tijdelijke arbeidsovereenkomsten hooguit een half jaar te zijn. Bij één op elke zeven tijdelijke arbeidsovereenkomsten (17 procent) was de contractduur minder dan een half jaar, iets dat bij de tegenwoordige normen niet meer als 'geslaagde reïntegratie' mag gelden.

Een type arbeidsverhouding dat ook is toegenomen (figuur 4.1) is de categorie 'anders' die voornamelijk bestaat uit gesubsidieerd arbeidscontracten zoals proefplaatsingen en (betaalde) stages. En nieuw, vergeleken met de vroegere situatie, is dat de werkhervatting in 7 procent

van de gevallen de vorm van een bestaan als (kleine) zelfstandige heeft aangenomen.²² De categorie ‘anders’ (7 procent) tenslotte omvat vooral gesubsidieerde banen en detacheringen.

Figuur 4.1

Dienstverband in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, lichte 2001 (% initiële werkhervatters; n = 419)

Het karakter van de nieuwe arbeidsverhouding verschilt overigens sterk tussen de werkhervatters die bij een nieuwe werkgever terecht zijn gekomen (78 procent van het totaal) en degenen die weer bij hun oorspronkelijke werkgever aan de slag zijn gegaan (15 procent).²³ Bij de nieuwe werkgever overheersen de tijdelijke contracten meer dan gemiddeld (65 procent) en zijn vaste banen nog zeldzamer (16 procent). Onder de werkhervatters op de oorspronkelijke werkplek liggen die verhoudingen vrijwel omgekeerd (19 om 64 procent).

Ook de werkhervatters ‘op eigen kracht’, dat wil zeggen degenen die niet daadwerkelijk een reïntegratietraject hebben gevolgd, hebben vaker dan de overigen een vast arbeidscontract gekregen (in 30 versus 18 procent van de gevallen). Deels komt dit omdat zij verhoudingsgewijs vaak bij de oorspronkelijke werkgever zijn teruggekeerd (in 27 versus 10 procent van de gevallen). Maar ook wanneer de zelfstandige werkhervatters bij een nieuwe werkgever aan de slag gaan, heeft hun arbeidsovereenkomst vaker de vorm van een vaste baan (23 versus 14 procent).

4.2 Inzet van arbeidscapaciteit

Ook het wekelijkse tijdsbeslag van de beroepswerkzaamheden is aanzienlijk veranderd ten opzichte van de situatie in de oorspronkelijke baan (zie figuur 4.2).

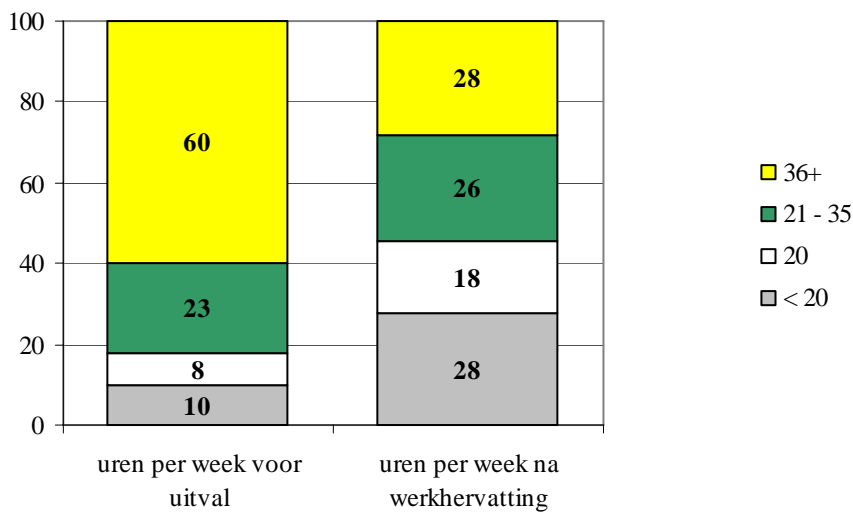
²² Arbeidsongeschikte zelfstandigen (‘Waz-gevallen’) vallen buiten de doelgroep van dit onderzoek.

²³ Dit wil niet zeggen dat het aandeel gevallen van reïntegratie bij de oude werkgever over het algemeen zo beperkt is. Reïntegratietrajecten zoals geregistreerd in Remon werden namelijk in beginsel pas toegekend wanneer werkhervatting bij die oude werkgever onwaarschijnlijk werd geacht.

Vóór de uitval hadden drie van de vijf latere werkhervatters een voltijdse werkkring, van minimaal 36 uur per week. De deeltijdbanen (40 procent van het totaal) waren over het algemeen ruim bemeten: in ruim de helft van de gevallen bedroeg de werktijd meer dan 20 uur per week.

Figuur 4.2

Werktijd in de oorspronkelijke en de nieuwe baan (% initiële werkhervatters; n = 419)

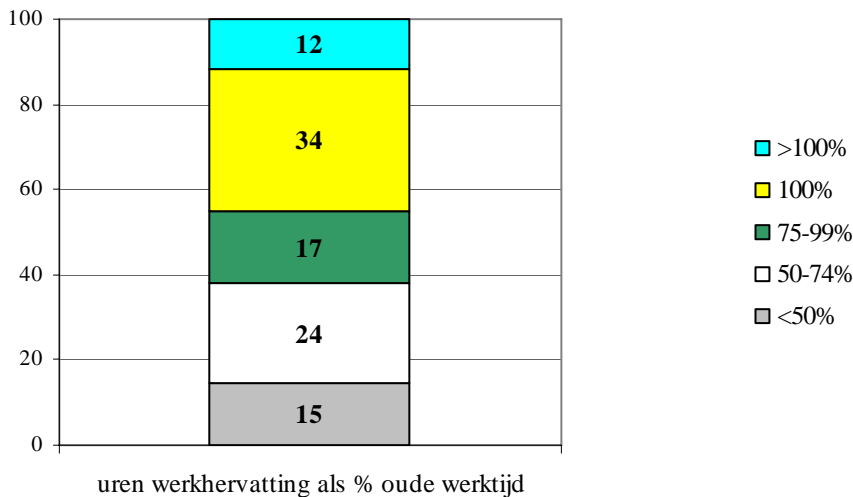

Na de reïntegratie liggen deze verhoudingen anders. Het aandeel volledige banen is met ruim de helft verminderd (van 60 naar 28 procent) en parttime banen zijn nu dominant. Ook is de werktijd van die parttime banen veel beperkter dan vroeger. Oorspronkelijk werkte een ruime meerderheid van de parttimers méér dan 20 uur per week, na de werkhervatting was ook deze verhouding omgeslagen.

Een ander criterium voor de kwaliteit van de reïntegratie betreft niet het absolute urenental maar de omvang van de werkhervatting gerelateerd aan de resterende arbeidscapaciteit van de betrokken reïntegratiekandidaat. Een werkhervatting ter grootte van minimaal 50 procent van de resterende arbeidscapaciteit, uitgedrukt in uren per week, geldt tegenwoordig als geslaagd. In het onderzoek is niet naar dit urenental gevraagd. Figuur 4.3 geeft wel een benadering van de vervulde arbeidscapaciteit in de vorm van het nieuwe urenental als aandeel van de werktijd voorafgaand aan de uitval uit het arbeidsproces.

Figuur 4.3

Nieuwe werktijd als aandeel van de oorspronkelijke werktijd, lichte 2001 (% initiële werkhervatters; n = 419)

Voorafgaand aan de uitval bedroeg de gemiddelde werktijd 33 uur per week, na de werkhervatting werkten dezelfde personen gemiddeld genomen 26 uur. Gemiddeld genomen bedroeg het urenantal na de werkhervatting vier vijfde deel (81 procent) van het oude. In krap de helft van de gevallen (46 procent) evenaarde de nieuwe werktijd de oude (of was zelfs wat ruimer).

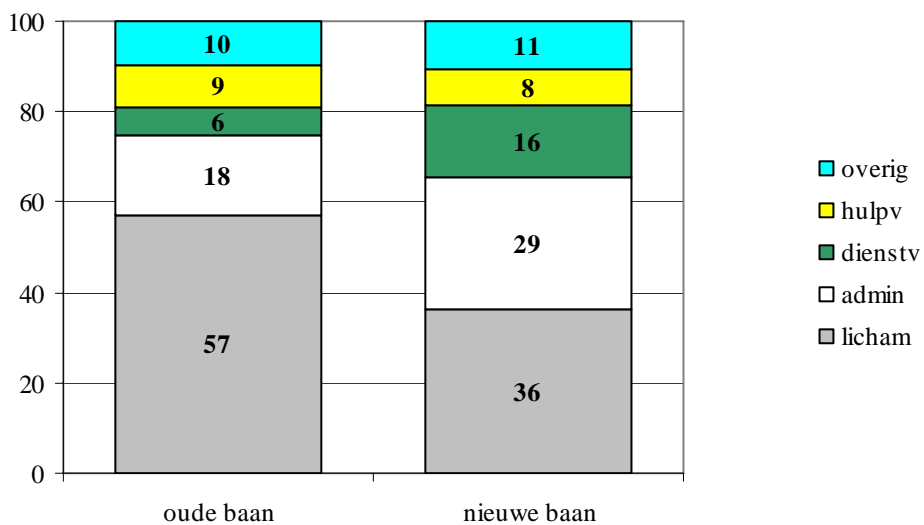
4.3 Aard van de werkzaamheden

Een laatste kwaliteitscriterium betreft het type werkzaamheden waarmee de initiële werkhervatters zich in hun oude respectievelijk nieuwe baan bezig hielden. Voorafgaand aan hun uitval uit het arbeidsproces hield bijna drie vijfde deel (57 procent) van de groep zich voornamelijk met lichamelijke werkzaamheden bezig. Krap één vijfde deel van de banen had een administratief karakter, de overige categorieën waren spaarzamer gevuld. Figuur 4.4 laat zien welke verschuivingen zijn opgetreden.

De verschuivingen zijn duidelijk. Het aandeel overwegend lichamelijke arbeid is ten opzichte van voorheen met ruim één derde deel verminderd. Administratieve beroepen zijn juist in belang toegenomen, en het aandeel dienstverlenend werk is meer dan verdubbeld.

Figuur 4.4

Werkzaamheden in de oorspronkelijke en nieuwe baan, jaargang 2001 (% initiële werkhervatters; n = 419)

4.4 Samenvattend

Tussen de arbeidsomstandigheden in de oorspronkelijke werkkring en die aansluitend aan de reïntegratie bestaan substantiële verschillen. Dat geldt zowel voor de omvang van de werktijd en het karakter van de werkzaamheden als voor de aard van het nieuwe dienstverband. In fysiek opzicht is de baan van de initiële werkhervatting veel minder belastend dan de oorspronkelijke werkkring. Werkzaamheden van voornamelijk lichamelijke aard komen een stuk minder voor dan vroeger, en de gemiddelde werktijd is afgenomen. Maar ook de rechtszekerheid is minder dan in de oorspronkelijke baan: bijna drie kwart van de initiële werkhervatters moet het (vooralsnog) met een tijdelijk arbeidscontract stellen.

5 De lichtung 2001: wat er daarna gebeurde

In hoofdstuk drie is duidelijk geworden dat op het moment van beëindiging van het reïntegratietraject dan wel het plan daartoe twee vijfde deel (39 procent) van de oorspronkelijke reïntegratiekandidaten uit de lichtung 2001, al dan niet op eigen kracht, de beroepsarbeid weer had opgevat. Zij heten hier verder de ‘initiële werkhervatters’. De overige kandidaten – een meerderheid (61 procent) van de oorspronkelijke groep – was dat, tegen de oorspronkelijke verwachting in, niet gelukt. De vraag die nu rijst, is wat er sindsdien met deze mensen is gebeurd. Om te beginnen de initiële werkhervatters: werken zij nog steeds in die eerste baan en, zo niet, wat is er dan gebeurd? Dan de initieel inactieven: zijn zij er op een later tijdstip wél in geslaagd het werk te hervatten? En ter afsluiting: wat is al met al de ‘eindstand’ van de lichtung 2001 op het gebied van werk en inkomen?

Met ‘eindstand’ wordt hier bedoeld op de situatie ten tijde van het onderzoek, in het eerste c.q. laatste kwartaal van 2004²⁴. Op dat moment lag het reïntegratietraject voor de meeste kandidaten van de lichtung 2001 twee tot drie jaar in het verleden maar langer en, vooral, korter komen ook voor. Om met recht over ‘langetermijntuitkomsten’ te kunnen spreken, is een grens getrokken. Alleen respondenten met een natraject (de periode tussen het afsluiten van het toegewezen (en al dan niet daadwerkelijk begonnen) traject en het onderzoek) langer dan twee jaar zijn in de beschouwing opgenomen. De overigen – ongeveer een kwart van de lichtung 2001 – vallen hier af. Dit hoofdstuk is daarmee gebaseerd op een totaal van 650 respondenten.

5.1 Natrajecten van de initiële werkhervatters

Als eerste dus de ‘initiële werkhervatters’ van de lichtung 2001 ($n = 275^{25}$): arbeidsgehandicapten die in dat jaar met hun uitvoeringsinstantie hebben afgesproken een reïntegratietraject te gaan volgen en die vervolgens aansluitend aan enigerlei fase van dat traject (niet daadwerkelijk begonnen, halverwege uitgevallen dan wel voltooid) de beroepsarbeid hebben hervat. De aandacht gaat in de eerste plaats uit naar de duurzaamheid van de aansluitende werkhervatting. Immers, indien die werkhervatting niet duurzaam is, komt er weinig terecht van de achterliggende doelstelling van reïntegratie: een hogere arbeidsparticipatie enerzijds, minder uitkeringsafhankelijkheid anderzijds. Het al dan niet blijvende karakter van de werkhervatting is beoordeeld aan de hand van enkele vragen. Om te beginnen over de baan waarin het werk oorspronkelijk is hervat: hoe ‘blijvend’ is die gebleken, hoe lang hebben de inmiddels afgesloten banen geduurd en wat was de reden voor de beëindiging? In het geval van beëindigde banen is geïnformeerd wat vervolgens is gebeurd: hebben de betrokkenen nieuwe werk gevonden, hoe is het daarmee afgelopen et cetera.

²⁴ Ongeveer een derde deel van de respondenten is ondervraagd tijdens de pilotonderzoek in het eerste kwartaal van 2004; voor de overigen was dat in het laatste kwartaal van 2004.

²⁵ Dat deze verhouding enigszins afwijkt van de elders genoemde verhouding (38 procent werkhervatters versus 62 procent inactieven) is gevolg van de oververtegenwoordiging van kansrijke respondenten binnen het onderzoek (zie ook hoofdstuk één en bijlage 2). Binnen de algemene analyses is de oververtegenwoordiging van kansrijke kandidaten door middel van weging gecorrigeerd, om zo tot een representatief beeld te komen. Bij analyses die specifiek gaan over één van beide groepen is zo’n correctie overbodig.

Duur van de oorspronkelijke werkhervatting

Eén op elke tien initiële werkhervattingen heeft niet langer dan een half jaar geduurd, en al met al blijken twee op elke vijf banen (38 procent) binnen één jaar na de start weer te zijn beëindigd. In de tijd daarop is de uitval beperkter. Ten tijde van het onderzoek (minimaal twee jaar na afsluiting van het traject) werkte ruim de helft (55 procent) van alle initiële werkhervatters nog steeds in de oorspronkelijke baan. Met hun arbeidsparticipatie is sindsdien niet zoveel gebeurd. Een beperkt deel (8 procent) is na verloop van tijd minder uren gaan werken, een iets groter deel (12 procent) juist meer.

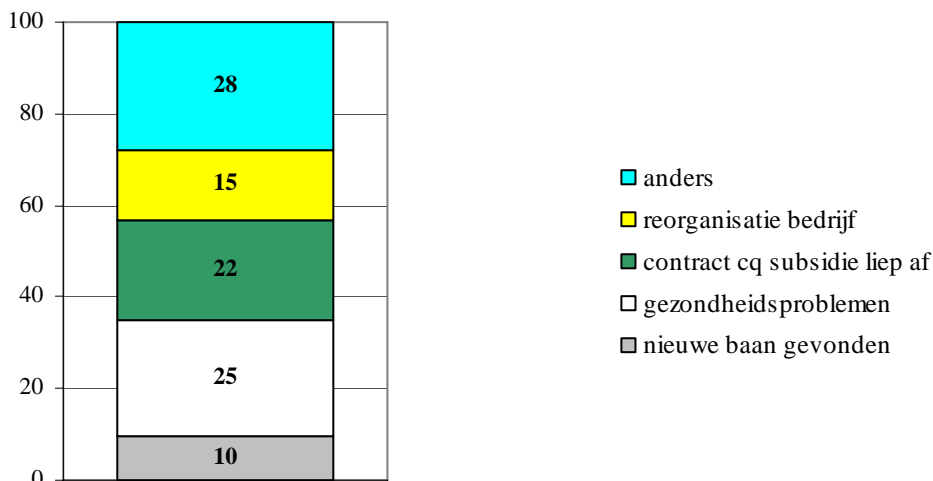
Achtergronden van de beëindiging van de baan van werkhervatting

In het geval van uitval uit de baan van werkhervatting rijzen verdere vragen. Om te beginnen: waarom zijn die banen indertijd beëindigd? Figuur 5.1 geeft een beeld.

Een kwart van de banen van de initiële werkhervatters is gestopt omdat het werken bij nader inzien een te zware belasting voor de gezondheid vormde. In ruim één derde deel van de gevallen heeft de baanbeëindiging een negatieve achtergrond, dat wil zeggen dat ze gebeurde tegen de wil van de betrokkene in. Het bedrijf werd gereorganiseerd of opgeheven of, vaker, het arbeidscontract dan wel de plaatsingssubsidie liep af. Opzeggingen omdat de werknemer een nieuwe en blijkbaar betere werkkring had gevonden zijn verhoudingsgewijs beperkt (10 procent). In de overige gevallen zijn andere, persoonlijke, redenen genoemd (verhuizing, kinderen en dergelijke) die niet met het arbeidsongeschiktheid(sverleden) van de betrokkene te maken hebben.

Figuur 5.1

Reden beëindiging van de baan van initiële werkhervatting, lichte 2001 ((% beëindigde banen; n = 152)

Er bestaat geen glashard verband tussen de reden van de beëindiging en de aard van het dienstverband. Het ligt voor de hand dat negatieve redenen zoals het aflopen van contract of subsidie het zwaarst wegen bij werkhervattingen zonder vaste arbeidsovereenkomst, en in de praktijk is dit ook zo. Dat neemt niet weg dat ook van de banen die zijn begonnen met een tijdelijk con-

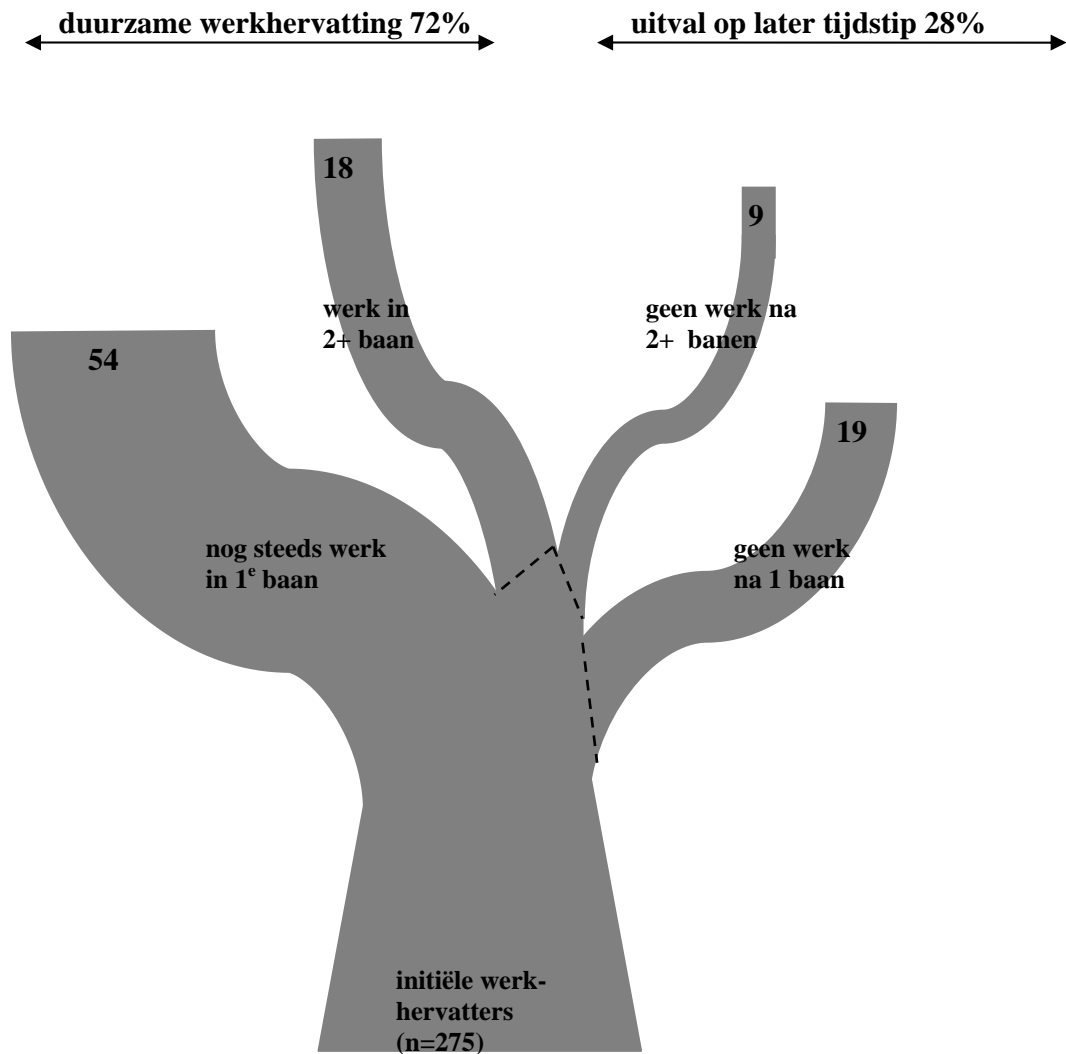
tract of op uitzendbasis bijna de helft na twee of meer jaar nog voortduurt. Dergelijke contracten zullen inmiddels zijn omgezet in een dienstverband van onbepaalde duur.

Verder verloop van het natraject

De baanvastheid, doorstroom en uitstroom van de initiële werkhervatters in de twee of meer jaren na het afsluiten van hun reïntegratietraject wordt in beeld gebracht in figuur 5.2.

Figuur 5.2

Verloop van het natraject van de initiële werkhervatters, lichte 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar)

Drie op elke vijf initiële werkhervatters die hun oorspronkelijke baan hebben verlaten, hebben sindsdien nieuw werk gevonden. In veruit de meeste gevallen gebeurde de banenwisseling

aansluitend of in elk geval binnen drie maanden. De meeste van deze mobiele werkhervatters werkten ten tijde van het onderzoek nog steeds in de tweede (soms derde) baan. Al met al waren zeven op de tien initiële werkhervatters ten tijde van het onderzoek nog steeds beroepsmatig actief. Een meerderheid werkte bij dezelfde werkgever waar het werk na de reïntegratiebegeleiding oorspronkelijk was hervat, en deze groep mag met recht als ‘duurzaam gereïntegreerd’ worden beschouwd. Een vijfde deel van de initiële werkhervatters is tussentijds een of meerdere malen van baan veranderd maar werkte op het moment van het onderzoek nog steeds. Ook hun reïntegratie lijkt een duurzaam karakter te hebben. Drie op de tien initiële werkhervatters waren ten tijde van het onderzoek niet langer beroepsmatig actief.

5.2 Natrajecten van de initieel inactieven

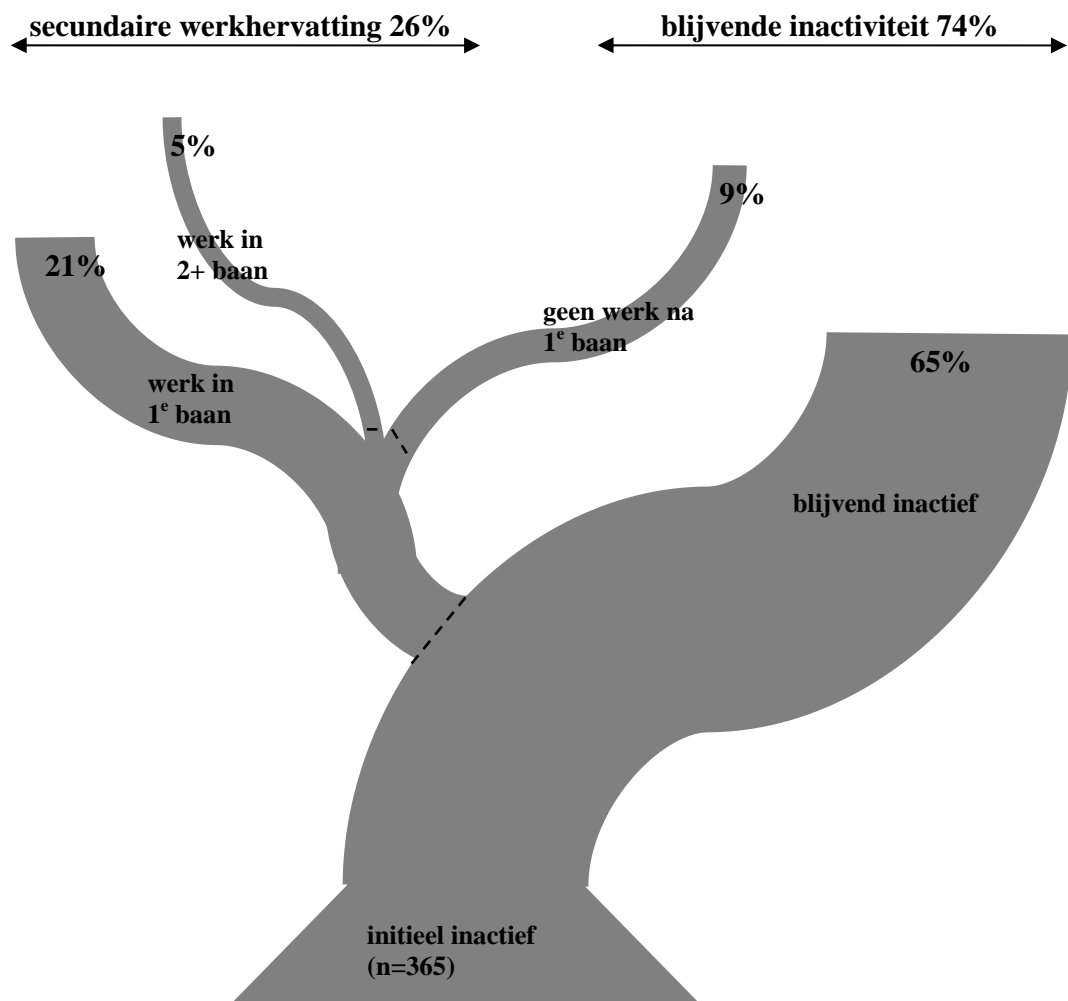
Niet alleen voor de initiële werkhervatters is het natraject van belang. Hetzelfde geldt in het geval van de ‘initieel inactieven’ (n = 365): reïntegratiekandidaten die het hun toegewezen traject indertijd zonder aansluitende werkhervatting hebben beëindigd. In hun geval is het vooral de vraag of zij er op een later tijdstip wél in zijn geslaagd aan het werk te gaan. En zo ja, hoe duurzaam is deze ‘secundaire’ reïntegratie dan gebleken? Figuur 5.3 brengt het verloop van hun natrajecten in beeld.

Twee derde deel van de initieel inactieven van de lichte 2001 is er ook in de loop van de daaropvolgende jaren niet in geslaagd de arbeid te hervatten. Eén op de drie initieel inactieven is daar wél in geslaagd. Het heeft er veel van weg dat de kans op dergelijke ‘secundaire werkhervatting’ afneemt naarmate de tijd verstrijkt: in circa de helft van de gevallen heeft het zoeken niet langer dan een half jaar in beslag genomen.²⁶ Drie op de vijf secundaire werkhervatters werkten ten tijde van het onderzoek nog steeds in de eerste baan. Een beperkt deel van de overigen heeft sindsdien een nieuwe baan gevonden, de overigen zijn teruggekeerd tot een beroepsmatig inactief bestaan. Al met al was ten tijde van het onderzoek, minimaal twee jaar na afsluiting van het traject, drie kwart (74 procent) van de initieel inactieven niet gereïntegreerd.

²⁶ Het aantal secundaire werkhervatters waarom het hier gaat is te klein om meer precieze uitspraken op te baseren.

Figuur 5.3

Verloop van het natraject van de initieel inactieven, lichteing 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar)

Een beperkt deel van de secundaire werkhervatting is aan ‘tweedekonstrajecten’ te danken. Ongeveer een kwart van de initieel inactieven heeft op een later moment een nieuwe reïntegratieafspraken gemaakt met de uitvoering²⁷. Deze tweedekonstrajecten lijken gemiddeld genomen minder voorspoedig te verlopen dan de oorspronkelijke trajecten²⁸ maar sommige initieel inactieven hebben wel degelijk baat gehad bij de nazorg. Plaatsingen na een ‘tweede kans’ zijn goed voor ongeveer één tiende deel van alle secundaire werkhervattingen.

²⁷ In de meeste gevallen gaat het bij ‘de uitvoering’ inmiddels om UWV.

²⁸ Nogal wat van degenen die daadwerkelijke met een tweede traject zijn begonnen, waren daar ten tijde van het onderzoek nog mee bezig. Harde uitspraken over de trajectresultaten zijn daarom niet mogelijk.

5.3 Werk en inkomen op de lange termijn

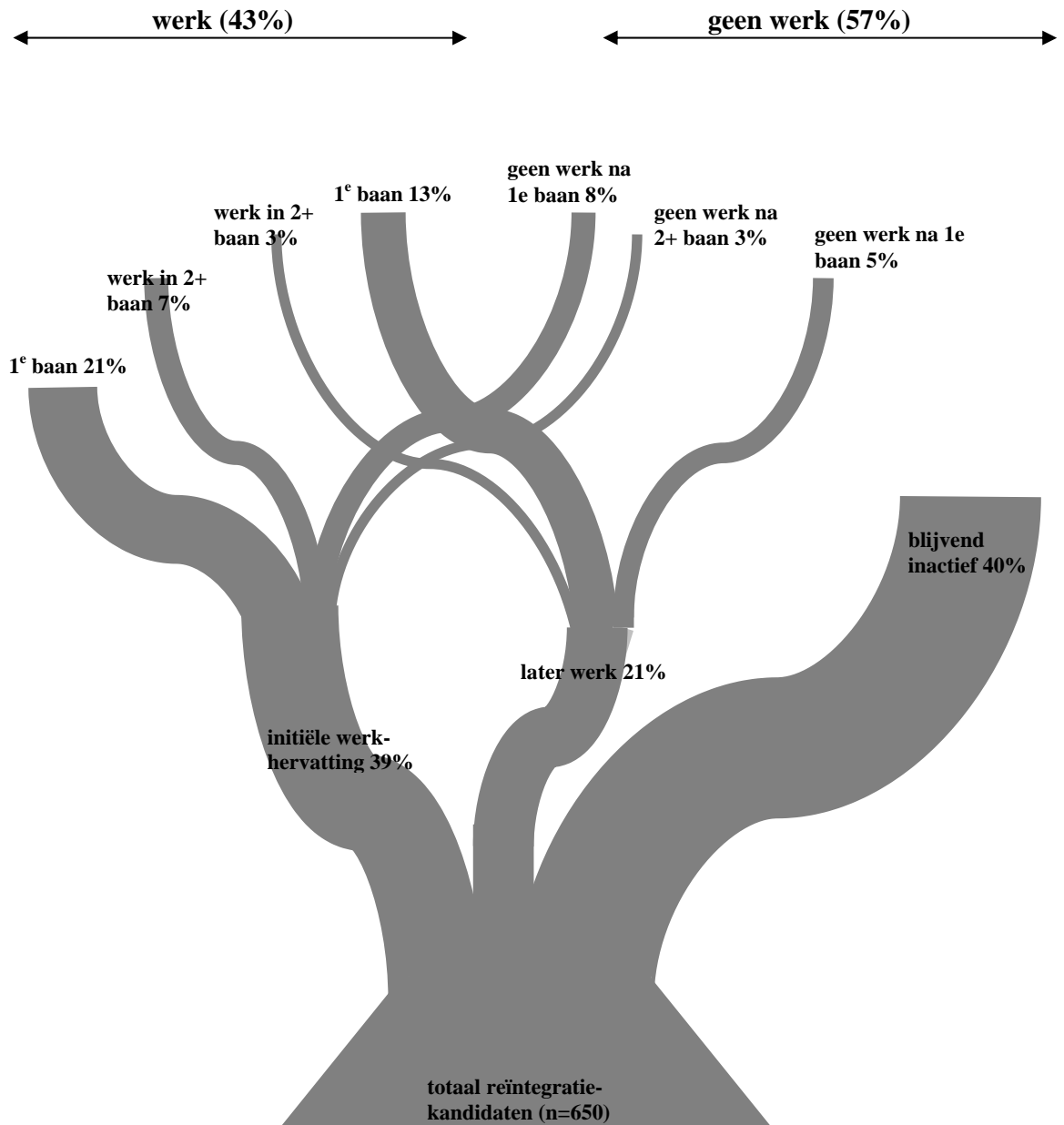
Eerder is voor de initiële werkhervatters en initieel inactieven uit de lichte 2001 afzonderlijk bekeken hoe hun arbeidsparticipatie zich op de langere termijn heeft ontwikkeld. In deze paragraaf zijn deze twee categorieën trajectverlaters weer samengevoegd tot een representatieve afspiegeling van de oorspronkelijke reïntegratiekandidaten. Waar het hier vooral om gaat, is hoe de lichte 2001 zich in de jaren volgend op de reïntegratiebegeleiding op het gebied van 'werk en inkomen' heeft ontwikkeld. Meer concreet: hoe verhoudt hun arbeidsparticipatie zich tot die ten tijde van de afsluiting van het traject alsook die voorafgaand aan de arbeidshandicap, en hoe verhoudt hun uitkeringsituatie zich tot die voorafgaand aan de reïntegratiebegeleiding?

Beroepsmatige activiteit

Om te beginnen volgt in figuur 5.4 het totaalbeeld van de natrajecten. De linkerkant van de 'reïntegratieboom' laat nog eens zien dat, op het moment van de trajectbeëindiging, de initiële werkhervatters twee vijfde deel uitmaakten van alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten. Ruim de helft van deze groep (ofwel 21 procent van alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten) werkte ten tijde van het onderzoek nog steeds in de baan waarin indertijd, na een periode van inactiviteit, de arbeid was hervat. Een op de vijf initiële werkhervatters (7 procent van het totaal) wisselde tussentijds één of meermalen van baan en was ten tijde van het onderzoek nog steeds aan het werk. Een derde deel van de initiële werkhervatters (11 procent van het totaal) had op dat moment één of meer banen achter de rug maar was niet langer beroepsmatig actief.

De initieel inactieven, ter rechterzijde van de boom, maakten na afloop van het traject drie vijfde deel uit van alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten. Een derde deel van deze groep (ofwel 21 procent van alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten) is sindsdien in staat gebleven het werk weer op te pakken. Drie kwart van deze secundaire werkhervatters (16 procent van het totaal) werkte ten tijde van het onderzoek nog steeds, zij het niet altijd in de oorspronkelijke baan. Een kwart van de secundaire werkhervatters (5 procent van het totaal) was op dat moment niet langer beroepsmatig actief. Twee derde van de initieel inactieven (40 procent van alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten) is na afloop van het reïntegratietraject voortdurend inactief gebleven.

Figuur 5.4
Verloop van het natraject van de lichter 2001 (% reïntegratiekandidaten; natraject langer dan 2 jaar)

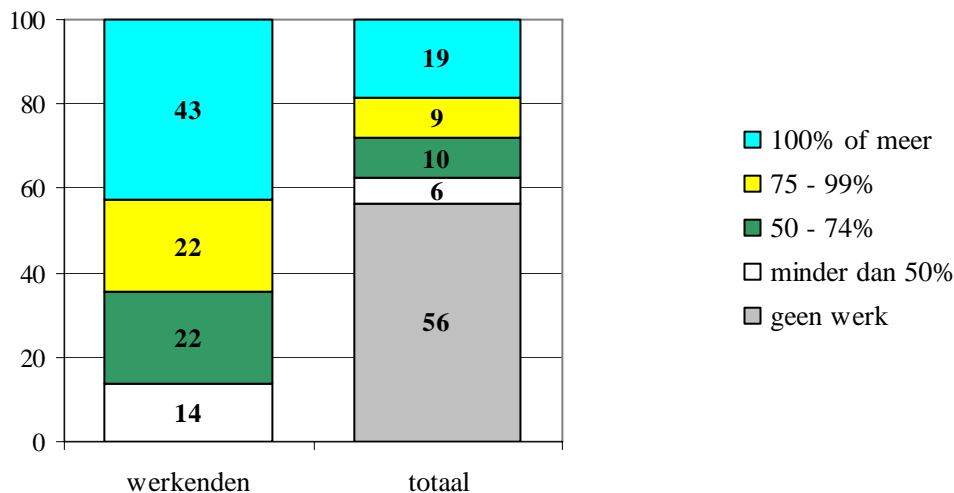
Het al dan niet slagen van de reïntegratiepogingen heeft veel met gezondheidsproblemen te maken. Niet meer dan een op elke vijf (21 procent) van de inactieven beschrijft de eigen gezondheidssituatie als goed; onder de rest is dat (zeer) slecht (47 procent) of wisselvallig (33 procent). In drie kwart van de gevallen vormen gezondheidsproblemen een grote of, vaker,

zeer grote belemmering bij het zoeken naar werk. Met de gezondheid van de wél werkenden is het een stuk beter gesteld: de helft (52 procent) noemt die goed, krap twee vijfde deel (37 procent) wisselvallig en ‘slechts’ één op de tien (11 procent) slecht. Niettemin ervaart ook twee vijfde deel van deze gereïntegreerden gezondheidsproblemen bij de uitoefening van het werk.

Hoe verhoudt de beroepsmatige activiteit ten tijde van het onderzoek, twee of meer jaar na afloop van het reïntegratietraject, zich nu tot de situatie voorafgaand aan de uitval uit het arbeidsproces? Figuur 5.5 geeft een beeld.

Figuur 5.5

Uiteindelijke werktijd per week als % van de uitgangssituatie, lichte 2001 (%; n werkenden = 275; n totaal = 650)

De linkerkolom van figuur 5.5 laat zien dat de wekelijkse werktijd van de daadwerkelijk gereïntegreerden ook na verloop van enkele jaren niet de oorspronkelijke omvang heeft bereikt. Ruim twee vijfde van de groep werkte evenveel als voorheen of zelfs meer, een vergelijkbaar deel werkte minder dan het totaal maar wel de helft of meer van de oorspronkelijke uren, en één op elke zeven werkenden bleef onder de 50-procentsgrens. Gemiddeld genomen bedroeg het aantal uren per week onder de gereïntegreerden 81 procent van de oorspronkelijke werktijd.

Dat wat betreft de werkenden. De rechterkolom van figuur 5.5 toont de stand voor alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten en dat beeld is, uiteraard, minder positief. Zoals eerder gezien was een ruime meerderheid ten tijde van het onderzoek niet, of niet langer, beroepsmatig actief. Al met al een kwart werkte wel maar minder dan het oorspronkelijke urental. Een volledige terugkeer tot het oude niveau kwam in één op elke vijf gevallen tot stand. Op het totaal bezien behaalden de oorspronkelijke reïntegratiekandidaten gemiddeld 34 procent van hun oorspronkelijke werktijd.

Voor alle duidelijkheid: het doel van reïntegratiebegeleiding is niet dat alle kandidaten na verloop van tijd tot hun oorspronkelijke werktijd zijn teruggekeerd, alleen dat zij hun resterende

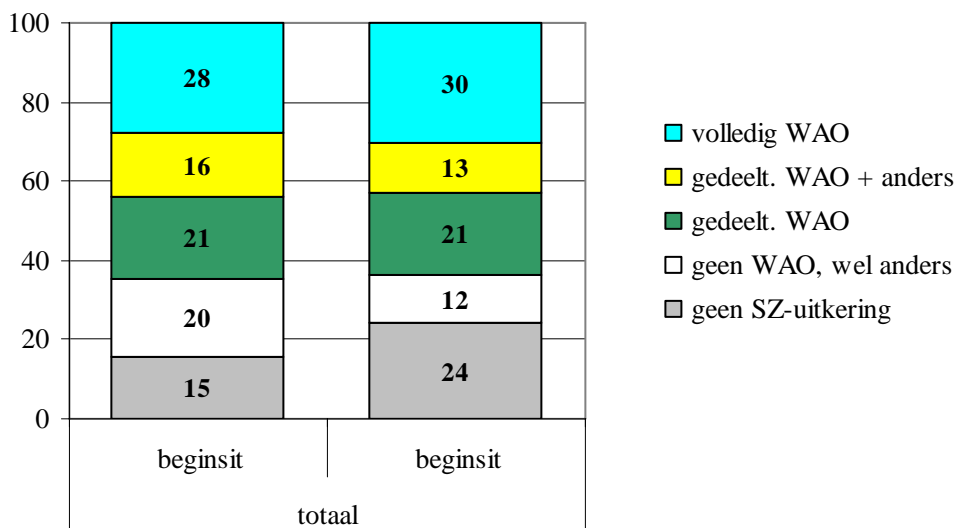
arbeidscapaciteit zo goed mogelijk benutten. Er bestaat een duidelijk verband²⁹ tussen de mate van arbeidsongeschiktheid ten tijde van de enquête en de ingezette arbeidscapaciteit. De helft van de niet-arbeidsongeschikten was beroepsmatig actief, en deze werkenden behaalden gemiddeld genomen 91 procent van hun oude uren. Van de gedeeltelijk arbeidsongeschikten werkte eveneens de helft, zij het verhoudingsgewijs minder uren (74 procent). Bezien op alle niet- en gedeeltelijk arbeidsongeschikten ligt de ingezette arbeidscapaciteit uiteraard lager, op respectievelijk 51 en 38 procent. Het probleem blijkt niet zozeer te liggen in onderbenutting van de arbeidscapaciteit van de daadwerkelijk gereïntegreerden als wel in het uitblijven van enige werkhervatting onder de helft van de kandidaten. (Vermeldenswaardig is overigens dat ook één op elke vijf volledig arbeidsongeschikten werkte.)

Uitkerings situatie

Tot slot de kwestie van de uitkeringsafhankelijkheid. Figuur 5.6 laat de veranderingen zien tussen de oorspronkelijke situatie - het moment van de reïntegratieafspraken tussen de arbeidsgehandicapte en de uitvoering - en het meetmoment, minimaal twee jaar na afloop van het afgesproken reïntegratietraject.

Figuur 5.6

Uitkerings situatie vooraf en op de lange termijn lichte 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar; n = 650)

Voorafgaand aan de reïntegratiebegeleiding (de linkerkolom in figuur 5.6) ontving het overgrote deel van de lichte 2001³⁰ enigerlei sociale-zekerheidsuitkering. In ruim een kwart van alle gevallen was dat een volledige WAO-uitkering, bijna twee vijfde deel ontving een gedeeltelijke WAO-uitkering (dikwijls aangevuld met een werkloosheids- of bijstandsuitkering) en één op de vijf ontving geen WAO maar wel een andersoortige uitkering. Eén op de zeven reïnt-

²⁹ Voor een precieze, procentsgewijze ijkning van de ingezette arbeidscapaciteit aan het aandeel arbeidsongeschiktheid is het onderzoeksmateriaal niet toereikend.

³⁰ Omwille van de onderlinge vergelijkbaarheid is de analyse in zowel de begin- als eindsituatie beperkt tot kandidaten met een natraject langer dan twee jaar.

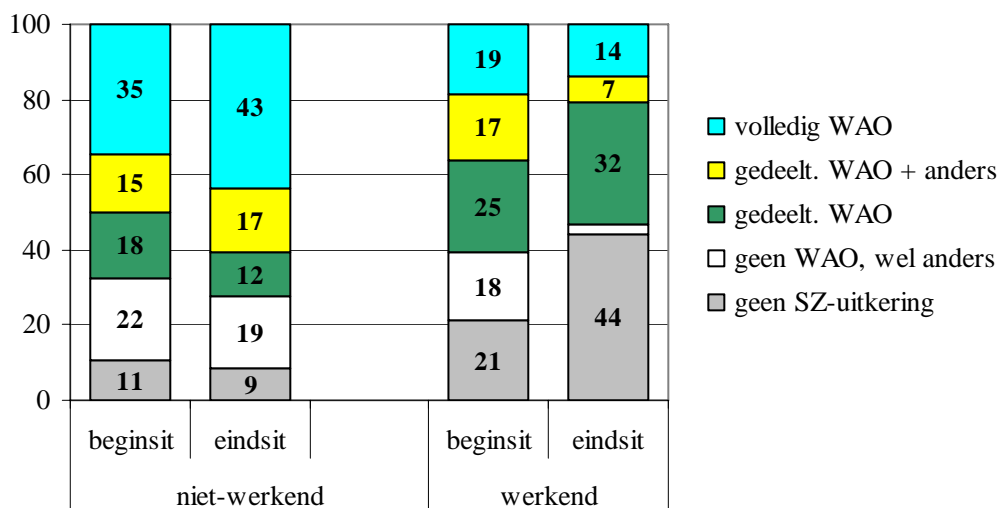
tegratiekandidaten ontving geen enkele socialezekerheidsuitkering (doorgaans omdat de één-jaarsgrens bij de WAO-beoordeling nog niet was bereikt en het loon uit de oorspronkelijke baan nog werd doorbetaald).

Het beeld in de eindsituatie (rechterkolom) heeft over het geheel genomen veel met de oorspronkelijke situatie gemeen. Het aandeel kandidaten met een volledige dan wel gedeeltelijke WAO-uitkering blijft steken op twee derde deel van het totaal (65 procent in de beginsituatie en 64 procent in de eindsituatie). Het aandeel volledige WAO-uitkeringen binnen deze groep is in de loop der tijd, tegen de verwachting in, enigszins gestegen (van 28 tot 30 procent van het totaal).

Ook het aandeel niet-WAO'ers is onveranderd gebleven (eerst 35 procent en na verloop van tijd 36 procent van het totaal). Wél veranderd is de samenstelling van deze groep. Oorspronkelijk ontving een meerderheid van de niet-WAO'ers wel enigerlei andere socialezekerheidsuitkering, in de eindsituatie is die verhouding omgeslagen. Bezien op de totale lichte 2001 is het aandeel kandidaten met een WW- of bijstandsuitkering afgenomen van een vijfde deel (20 procent) naar een achtste deel (12 procent). Reïntegratiekandidaten zonder enige socialezekerheidsuitkering vormden voorafgaand aan de reïntegratiebegeleiding een zevende deel (15 procent) van de lichte 2001. Op de lange termijn maken deze 'uitkeringsonafhankelijken' een kwart (24 procent) uit van het totaal.

Figuur 5.7

Uitkeringssituatie vooraf en op de lange termijn onder niet- en wel-gereïntegreerden, lichte 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar, niet-werkend: n = 368, werkend: n = 275)

De al dan niet gereïntegreerde kandidaten uit de lichte 2001 verschillen, uiteraard, sterk wat betreft hun uitkeringssituatie op de lange termijn. Figuur 5.7 spreekt wat dit betreft voor zich. Enkele jaren na afsluiting van het reïntegratietraject is de uitkeringsafhankelijkheid onder de niet-gereïntegreerden (de linkerkolommen) niet verminderd maar juist vergroot. Het aandeel volledige WAO-uitkeringen onder deze groep is toegenomen van één derde (35 procent) tot

ruim twee vijfde deel (43 procent). Het aandeel niet-uitkeringsgerechtigden binnen deze groep is nauwelijks veranderd en blijft steken rond één tiende deel (eerst 11 en vervolgens 9 procent).

De oorspronkelijke uitkeringssituatie van de gereïntegreerden (de rechterkolommen) wijkt af van die van de niet-werkenden, vooral omdat een groter deel van de gereïntegreerden destijds (nog) geen recht had op enigerlei socialezekerheidsuitkering. Onder de gereïntegreerden is de langetermijnontwikkeling in de uitkeringssituatie echter veel groter dan onder de niet-gereïntegreerden. Iets meer dan de helft (53 procent) van de werkenden ontving enkele jaren na afloop van het traject weliswaar nog een uitkering (nu vrijwel steeds WAO) maar het aandeel onder hen zonder enige uitkering is dan meer dan verdubbeld (van 21 tot 44 procent). Het verschil met de niet gereïntegreerden is duidelijk: de kleine helft (44 procent) van de werkenden die blijkbaar niet langer van de sociale zekerheid afhankelijk was steekt scherp af bij het vergelijkbare aandeel (9 procent) onder de niet-gereïntegreerden.

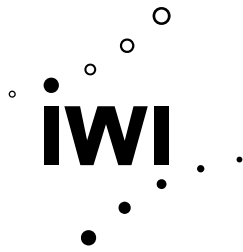
5.4 Samenvattend

Direct na afloop van het reïntegratietraject waren de ex-kandidaten van de lichte 2001 verdeeld over initiële werkhervatters (39 procent van het totaal) en initieel inactieven (61 procent). Bij de eerste groep was de kortetermijnreïntegratie geslaagd te noemen, bij de anderen had de begeleiding niet tot concrete resultaten geleid. Wat is enkele jaren later de stand van zaken?

De tijd tussen de trajectbeëindiging en het moment van onderzoek – minimaal twee jaar - leert dat er onder de reïntegratiekandidaten op den duur vier typen te onderscheiden zijn. Om te beginnen zijn er de ‘duurzaam gereïntegreerden’, een groep ter grootte van ruim een kwart (28 procent) van het totaal, die aansluitend aan het toegewezen traject het werk hebben hervat en in de daaropvolgende jaren (nagenoeg) continu beroepsmatig actief zijn gebleven. Dan zijn er de ‘secundair gereïntegreerden’, ongeveer één zesde (16 procent) van het totaal, die er weliswaar pas na verloop van tijd in zijn geslaagd het werk te hervatten maar dat sindsdien wel hebben volgehouden. De ‘wisselend gereïntegreerden’, eveneens één zesde (16 procent) van het totaal, werkten ten tijde van het onderzoek niet maar hadden sinds het reïntegratietraject wel één of meer periodes van beroepsmatige activiteit meegemaakt. En ten slotte zijn er de ‘niet gereïntegreerden’, twee vijfde deel (40 procent) van alle reïntegratiekandidaten die er sinds het traject niet in zijn geslaagd het werk te hervatten.

Alles bijeen genomen is op de langere termijn bezien ruim twee vijfde deel (44 procent) van de oorspronkelijke reïntegratiekandidaten beroepsmatig actief ofwel ‘gereïntegreerd’. Dit is een toename vergeleken met de initiële werkhervatting aansluitend aan van de trajectbeëindiging (39 procent), twee of meer jaar tevoren. Het aandeel inactieve ex-kandidaten is in dezelfde periode afgenomen (van 63 procent tot 57 procent van het totaal) maar blijft onveranderd in de meerderheid.

Voorafgaand aan de reïntegratiebegeleiding was het overgrote deel van de kandidaten uit de lichte 2001 afhankelijk van de sociale zekerheid. Op de lange termijn bezien is het aandeel kandidaten met een WAO-uitkering blijven steken op twee derde deel. Daarbinnen is het aandeel volledige WAO-uitkeringen licht toegenomen en het aandeel gedeeltelijke arbeidsonge-

schikten met een aanvullende uitkering gedaald. Binnen de groep zonder WAO-uitkering (onveranderd een derde deel van het totaal) is meer verandering zichtbaar. Het aandeel reïntegratiekandidaten met enkel een WW- of bijstandsuitkering is afgenomen van een vijfde naar een achtste deel van het totaal. Het aandeel kandidaten zonder enige socialezekerheidsuitkering besloeg voorafgaand aan de begeleiding een zevende deel van de lichte 2001. Op de lange termijn maakten deze 'uitkeringsafhankelijken' een kwart uit van het totaal. Over het geheel genomen is de uitkeringsafhankelijkheid van de lichte 2001 verminderd.

De uitkerings situatie op de lange termijn hangt, uiteraard, af van het resultaat van het reïntegratieproces. De uitkeringsafhankelijkheid van de niet-gereïntegreerden is toegenomen, die van de werkenden juist duidelijk verminderd. Het aandeel reïntegratiekandidaten zonder enige uitkering onder de werkenden (44 procent) staat in duidelijk contrast met dat onder de niet-gereïntegreerden (9 procent).

6 De lichtung 2001: reïntegratiekandidaten aan het woord

In de voorgaande hoofdstukken is een beeld geschetst van het verloop van de reïntegratietrajecten van de lichtung 2001: arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstantie hebben afgesproken een traject te volgen. Het is duidelijk geworden dat deze afspraken niet altijd hebben geleid tot het beoogde resultaat, in de vorm van een voltooid reïntegratietraject, bekroond met een plaatsing en gevolgd door duurzame beroepsmatige activiteit. De centrale vraag in dit hoofdstuk is hoe de betrokken reïntegratiekandidaten zelf terug kijken op de begeleiding die zij (al dan niet) hebben ontvangen. Hoe tevreden zijn zij in het algemeen over de begeleiding door het hun toegewezen reïntegratiebureau, welke specifieke tekortkomingen hebben zij bij deze begeleiding ervaren, en hoe schatten zij achteraf gezien het effect in dat de reïntegratiebegeleiding heeft gehad op hun kansen op de arbeidsmarkt? Bij deze kwesties is het belangrijk te weten welke verschillen er bestaan tussen kandidaten die hun reïntegratietraject al dan niet met het beoogde resultaat hebben afgesloten. Juist de mening van arbeidsgehandicapten die er niet in zijn geslaagd om aansluitend aan hun traject het werk te hervatten kan inzicht bieden in de knelpunten bij de reïntegratiebegeleiding en aanknopingspunten bieden bij het verbeteren van de kwaliteit ervan.

De vragen in dit hoofdstuk zijn beperkt tot arbeidsgehandicapten die hun reïntegratietraject dan wel het voornemen daartoe langer dan twee jaar achter zich hebben gelaten. Juist zij hebben ervaren wat hun reïntegratiebegeleiding in de praktijk betekent.

6.1 Waardering voor het reïntegratiebureau

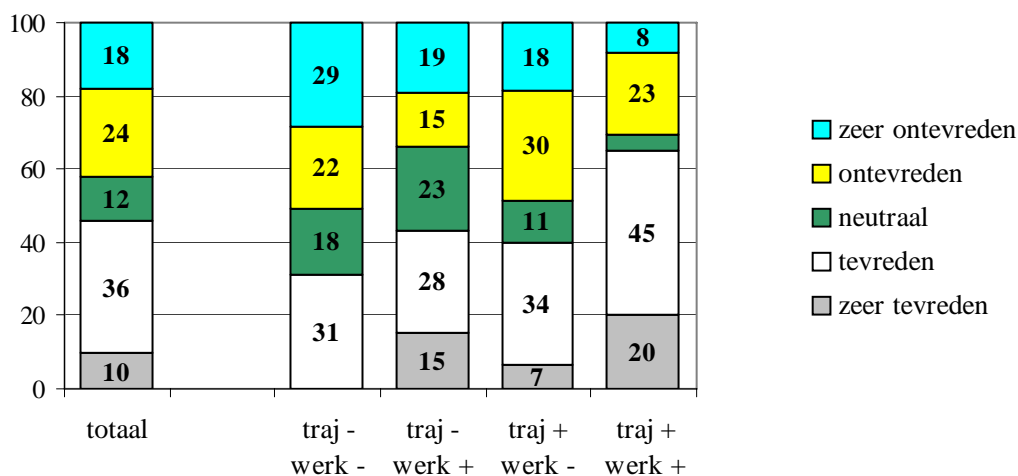
Aan de eertijdse reïntegratiekandidaten is om te beginnen gevraagd hoe tevreden zij zijn over het geheel genomen zijn over de begeleiding en voorzieningen die zij van het hun toegewezen reïntegratiebureau hebben gekregen. Een op elke zes kandidaten (17 procent) van de lichtung 2001 gaf hierbij aan geen mening te hebben over de kwaliteit van het bureau omdat zij in de praktijk nooit enige begeleiding hadden ervaren. Dit terwijl dat ten tijde van hun reïntegratieafpraak met de uitvoering toch wel de bedoeling was. In figuur 6.1 is deze categorie niet meegerekend.

De waardering die de reïntegratiekandidaten achteraf uitspreken over de kwaliteit van 'hun' reïntegratiebureau ligt verdeeld. Een kleine helft (46 procent) van alle kandidaten die een mening hebben uitgesproken is tevreden, iets minder dan dat (42 procent) is ontevreden. De overige kandidaten (12 procent) gaven een neutraal antwoord ('niet tevreden, niet ontevreden'). Van de ontevreden kandidaten zegt een opmerkelijk groot aandeel (43 procent, ofwel 18 procent van alle reïntegratiekandidaten) nadrukkelijk zéér ontevreden te zijn over de geboden begeleiding en voorzieningen. Ter vergelijking: het aandeel zeer tevreden kandidaten ligt op 10 procent.

Zoals gezegd zijn de reïntegratiekandidaten die geen concrete begeleiding hebben ontvangen in figuur 6.1 niet meegerekend. Wanneer dit wel gebeurt, stijgt het aandeel 'onvoldoendes'

voor het reïntegratiebureau tot iets meer dan de helft (52 procent). Dit betekent dat de helft van de totale lichte 2001 ofwel nooit enige begeleiding heeft gehad ofwel de kwaliteit van de wél ontvangen begeleiding als slecht tot zeer slecht beoordeelt.

Figuur 6.1
Tevredenheid over het reïntegratiebureau (%; natraject langer dan 2 jaar; n = 503³¹)

De vier rechter kolommen in figuur 6.1 laten zien in hoeverre de tevredenheid over het reïntegratiebureau samenhangt met het de uitkomst van traject: is de kandidaat al dan niet daadwerkelijk aan een traject begonnen, en is hij er al dan niet in geslaagd aansluitend aan dat traject dan wel het voornemen daartoe het werk te hervatten. Hierbij dient bedacht dat bijna een derde deel van de niet-gestarte kandidaten (ofwel, zoals eerder vermeld, een zesde deel van de totale lichte 2001) de enquêtevraag naar de tevredenheid niet van toepassing achtte omdat er van daadwerkelijke begeleiding geen sprake is.

De eerste van de vier rechter kolommen slaat op de tevredenheid van reïntegratiekandidaten die nooit aan het toegezegde traject zijn begonnen en er indertijd evenmin in zijn geslaagd zelfstandig het werk te hervatten. Hun oordeel over het reïntegratiebureau is gebaseerd op het intakegesprek en de kwaliteit van de aangeboden voorzieningen. Deze groep toont de minste waardering voor het bureau: drie op elke tien (31 procent) kandidaten zijn tevreden, de helft (51 procent) is ronduit ontevreden. Kandidaten die niet aan hun traject zijn begonnen omdat zij inmiddels zelf nieuw werk hadden gevonden oordelen positiever: twee op de vijf (43 procent) zijn tevreden, een op de drie (34 procent) is ontevreden. Het is denkbaar dat in hun geval alleen al het intake-gesprek met het bureau voldoende impuls tot werkhervatting heeft gegeven. Kandidaten die een traject hebben gevolgd dat niet tot plaatsing leidde, zijn juist weer vaker ontevreden (48 procent) dan tevreden (41 procent) over de kwaliteit van de genoten begeleiding en voorzieningen. En tenslotte degenen die, zoals de bedoeling was, aansluitend aan hun

³¹ De respondent aantallen voor de in figuur 6.1 onderscheiden categorieën respondenten bedragen respectievelijk 136 (geen traject, geen werkhervatting), 53 (geen traject, wel werkhervatting), 152 (wel een traject, geen werkhervatting) en 159 (wel een traject, wel werkhervatting). Het totale aantal respondenten is 503.

traject het werk hebben hervat. Zoals verwacht mocht worden zijn zij, méér dan de overige groepen, positief gestemd over de dienstverlening van hun reïntegratiebureau. In hun geval ligt het aandeel tevreden hoger dan de helft. Twee derde deel (65 procent) van deze groep toont zich tevreden, een derde (31 procent) is ontevreden. Al met al wijst het patroon in figuur 6.1 erop dat een geslaagde werkhervatting bij de kwaliteitsbeoordeling van het reïntegratiebureau zwaarder weegt dan de al dan niet genoten ondersteuning.³²

6.2 Knelpunten bij de reïntegratiebegeleiding

In het onderzoek is niet alleen geïnformeerd naar de tevredenheid over het reïntegratiebureau ‘in het algemeen’ maar ook naar de waardering voor enkele specifieke aspecten van de reïntegratiebegeleiding. De vragenreeks hierbij luidde ‘Hoe tevreden bent u over ... de deskundigheid van de medewerkers van het reïntegratiebureau? ... het werktempo van het bureau tijdens het reïntegratietraject? ... de klantvriendelijkheid bij uw persoonlijke contacten met het reïntegratiebureau? ... het aantal en de kwaliteit van de reïntegratievoorzieningen die voor u beschikbaar waren? ... de inspraakmogelijkheden in de loop van het traject? ... de concrete bemiddeling richting werk? ... de samenwerking tussen het reïntegratiebureau en de uitvoering? en, tenslotte, ... de nazorg na de werkhervatting?’ Figuur 6.2 brengt de reacties van de reïntegratiekandidaten in beeld.

Waardering voor specifieke aspecten van de begeleiding

Figuur 6.2 laat zien dat de klantvriendelijkheid van het reïntegratiebureau veruit de meeste tevredenheid oogst: acht van de tien reïntegratiekandidaten die erover mee kunnen spreken zijn tevreden, één op de tien is ontevreden.

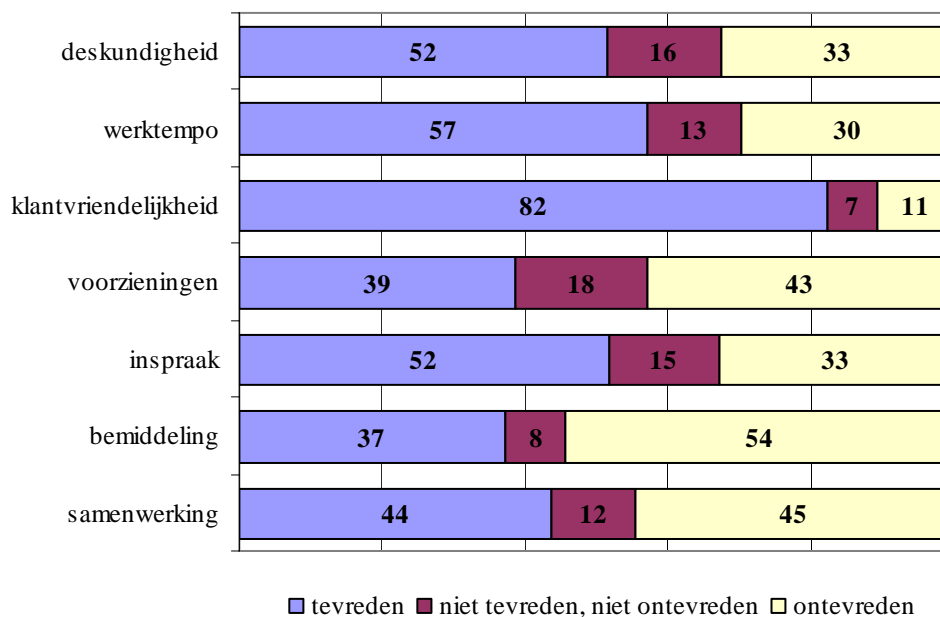
De tevredenheid over het werktempo van het bureau (dat bijvoorbeeld tot uitdrukking komt in de wachttijd op een cursus), over de inspraakmogelijkheden van de kandidaat bij de invulling van zijn traject en over de deskundigheid van medewerkers ontlopen elkaar weinig: de helft van de kandidaten is tevreden, een derde deel is ontevreden. Waar het gaat over de samenwerking en afstemming tussen het reïntegratiebureau en de uitvoeringsinstantie – haar opdrachtgever – zijn de meningen gelijkelijk verdeeld. De tevredenheid over het aantal en de kwaliteit van de geboden voorzieningen toont een omslag: voor het eerst zijn meer reïntegratiekandidaten níet tevreden dan wél tevreden.

³² Dit roept de vraag op in hoeverre ‘tevredenheid in het algemeen’ een goede indicator vormt voor de kwaliteit van reïntegratiebureaus.

Laag is de waardering waar het gaat om de beschikbaarheid en de kwaliteit van de persoonlijke bemiddeling tussen de reïntegratiekandidaat en potentiële werkgevers. Een derde deel van de kandidaten die hiermee te maken hebben gehad beoordeelt de bemiddeling achteraf beïnvloed positief, ruim de helft daarentegen is (zeer) ontevreden. Hierbij moet er ook rekening mee worden gehouden dat ruim de helft van de kandidaten geen mening uitspreekt over de kwaliteit van bemiddeling omdat zij die niet hebben gehad. Voor nazorg³³ geldt iets dergelijks: bijna drie kwart van de respondenten heeft die nooit gehad en kan daarom geen mening geven. Degenen die wél nazorg hebben gehad zijn overwegend positief daarover gestemd.

Figuur 6.2

Waardering van specifieke aspecten van de reïntegratiebegeleiding (%; natriject langer dan 2 jaar³⁴)

Knelpunten voor al dan niet gereïntegreerden

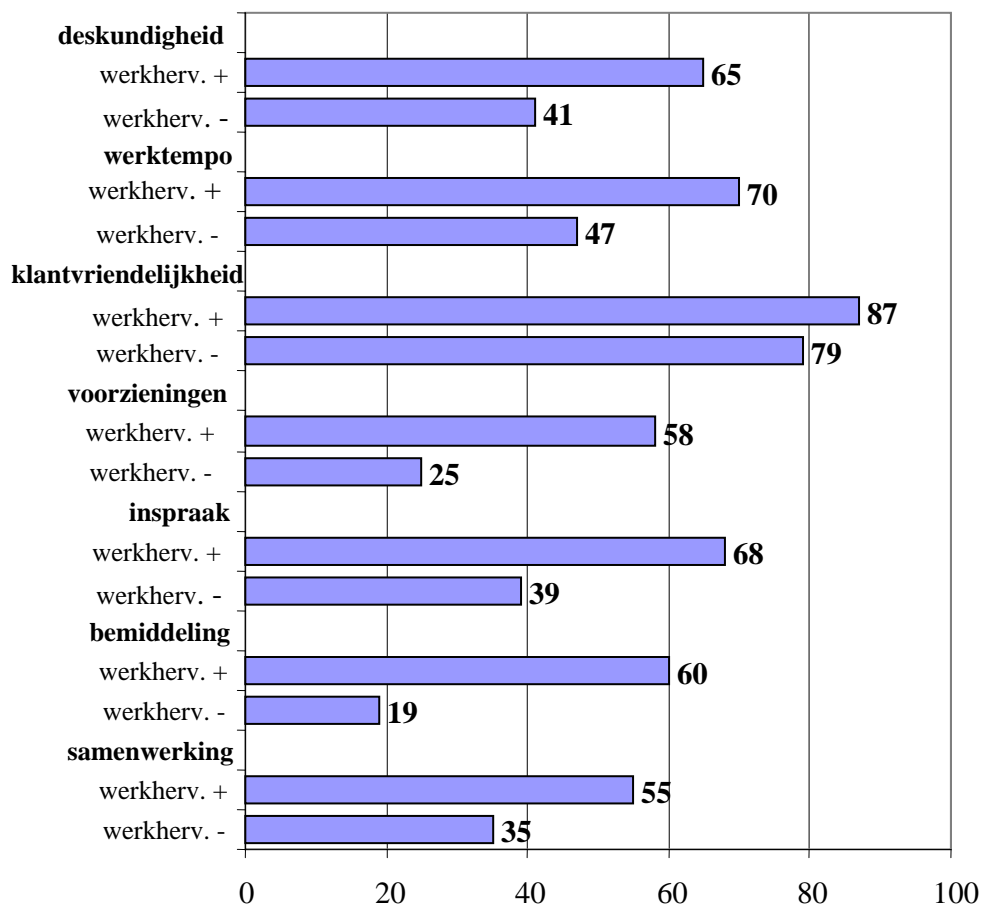
Het belang van de hier onderscheiden aspecten van de reïntegratiebegeleiding wordt duidelijker wanneer ook wordt gelet op de opinieverschillen tussen kandidaten die er al dan niet in zijn geslaagd aansluitend aan het traject de beroepsarbeid te hervatten. De mate van (on)tevredenheid van de niet-gereïntegreerden, gecombineerd met de sterkte van het onderlinge verschil tussen de beide typen kandidaten, maakt duidelijk hoe belangrijk de onderscheiden

³³ Het item nazorg is vanwege het lage aantal geldige antwoorden niet in de figuur opgenomen.

³⁴ Het aantal respondenten bij de beoordeling van de onderscheiden aspecten van de reïntegratiebegeleiding ligt voor deskundigheid op 309; werktempo: 299; klantvriendelijkheid: 329; kwaliteit voorzieningen: 268; inspraakmogelijkheden: 278; bemiddeling: 135; samenwerking: 195 en 90en nazorg: 90. Deze aantallen ligt lager dan dat bij de tevredenheid 'in het algemeen'. Reden hiervoor is dat de gedetailleerde vragen naar de tevredenheid alleen in de tweede veldwerkkronde zijn gesteld. Dit leidt tot een vermindering van het respondentenaantal met circa een derde deel. Daarnaast zijn reïntegratiekandidaten die eerder hebben aangegeven geen begeleiding te hebben ontvangen hier buiten beschouwing gelaten. Bij bepaalde vragen (met name die over de middelen en de nazorg) hebben nog (veel) meer kandidaten geen mening laten horen omdat zij er geen ervaring mee hebben.

aspecten van de begeleiding zijn voor het al dan niet slagen van het reïntegratietraject. Figuur 6.3 brengt de knelpunten in beeld.

Figuur 6.3
Knelpunten voor wel- en niet-werkhervattenden (% tevreden; natraject langer dan 2 jaar³⁵)

Om te beginnen valt op dat er verhoudingsgewijs weinig verschil bestaat in de waardering van de klantvriendelijkheid van de medewerkers van het reïntegratiebureau. Een grote meerderheid van de beide categorieën trajectverlaters is hierover tevreden, de niet-werkhervatters (79 procent) weinig minder dan degenen die dat wél is gelukt (87 procent). Een en ander maakt enerzijds duidelijk dat klantvriendelijkheid gewenst is en anderzijds dat klantvriendelijkheid alléén onvoldoende is om een traject te doen slagen.

³⁵ Het aantal respondenten bij de beoordeling van de onderscheiden aspecten van de reïntegratiebegeleiding ligt, voor werkhervatters c.q. niet-werkhervatters, bij deskundigheid op: 109 - 106; werktempo: 104 - 109; klantvriendelijkheid: 110 - 112; kwaliteit voorzieningen: 104 - 99; inspraak: 104 - 103; bemiddeling: 49 - 52; samenwerking: 71 - 69.

De andere hier onderscheiden aspecten van de reïntegratiebegeleiding laten grotere verschillen zien tussen de waardering van de niet- en wel-gereïntegreerden. Voor zowel het werktempo van het reïntegratiebureau (onder de niet-werkhervatters is 47 procent tevreden, onder de wél-werkhervatters is dat 70 procent), de deskundigheid van de medewerkers van het bureau (41 om 65 procent), de samenwerking tussen het reïntegratiebureau en de uitvoering (35 om 55 procent) en de inspraakmogelijkheden bij de invulling van het traject (39 om 60 procent) laten zien dat deze zaken duidelijk meetellen bij het al dan niet slagen van het traject. Wéér meer verschil is zichtbaar bij de tevredenheid over de kwaliteit van de geboden voorzieningen (25 om 58 procent). Het grootst is tenslotte het verschil in tevredenheid over het aanbod en de kwaliteit van directe, persoonlijke bemiddeling tussen de reïntegratiekandidaat en de potentiële werkgever. De werkhervatters (60 procent is tevreden) zijn hierover drie maal vaker goed te spreken dan degenen die het traject zonder aansluitende werkhervatting hebben beëindigd (19 procent).

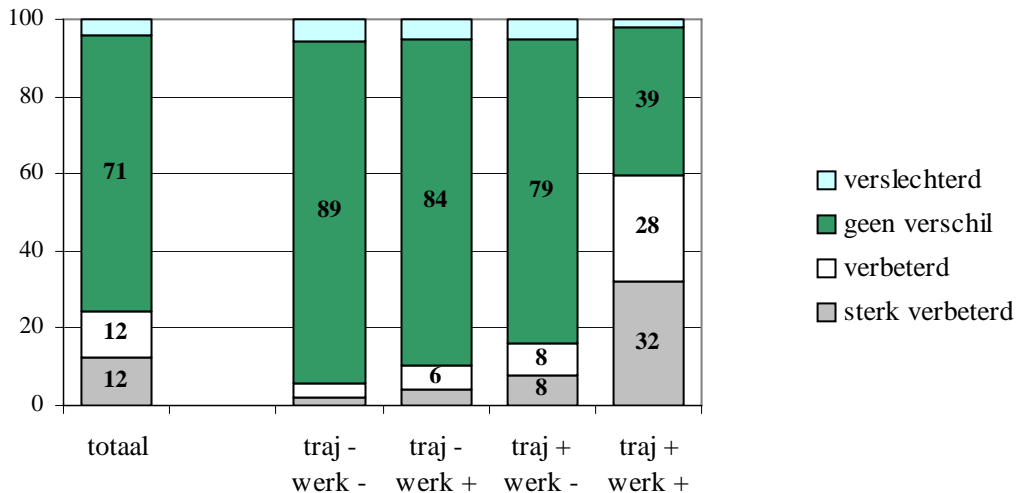
6.3 Verbetering van de arbeidsmarktpositie?

De laatste vraag met betrekking tot de kwaliteit van de reïntegratiebegeleiding betreft de sterkte van de invloed van de reïntegratiebegeleiding op de uiteindelijke arbeidsmarktsituatie van de reïntegratiekandidaat (de antwoordmogelijkheden hierbij luidden ‘duidelijk verbeterd’, ‘een beetje verbeterd’, ‘geen invloed’ of ‘verslechterd’). Het resultaat van deze vraag is te zien in figuur 6.4. De invloed van de reïntegratiebegeleiding op de kans op werk wordt door de meerderheid van alle kandidaten (de linkerkolom van de figuur 6.4) niet hoog ingeschat. Bijna een kwart (24 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001 vindt achteraf gezien dat hun kans op werk door de begeleiding is verbeterd, drie kwart (71 procent) van de kandidaten ervaart geen verandering. (Een fractie van 5 procent van de kandidaten vindt zelfs dat hun kansen door de reïntegratiebegeleiding zijn verslechterd).

De set van vier kolommen aan de rechterkant van figuur 6.4 laat zien dat respondenten met een uiteenlopende uitkomst van het reïntegratietraject de invloed van de begeleiding op hun arbeidsmarktpositie uiteenlopend inschatten. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen, van links naar rechts in figuur 6.4, kandidaten die niet aan een traject zijn begonnen en ook niet aansluitend het werk hebben hervat, kandidaten die niet aan een traject zijn begonnen en er wél in geslaagd aansluitend aan werk te komen, kandidaten die daadwerkelijk (een deel) van het toegekende traject hebben gevolgd maar niet aansluitend het werk hebben hervat en, tenslotte kandidaten het traject hebben gevolgd en ook aansluitend het werk hebben hervat. Het effect van de reïntegratiebegeleiding wordt positiever ingeschat door de laatstgenoemde, meest succesvolle, categorie kandidaten (de meest rechtse kolom in figuur 6.4). Van deze groep (die 28 procent van de lichte 2001 uitmaakt) beoordeelt drie vijfde deel (59 procent) de eigen arbeidsmarktpositie als verbeterd. Onder de overige drie kwart (72 procent) van de lichte 2001 wordt het effect van de begeleiding niet groot geacht (3 tot 8 procent is positief, te zien in de drie linker kolommen van de rechterset in figuur 6.4).

Figuur 6.4

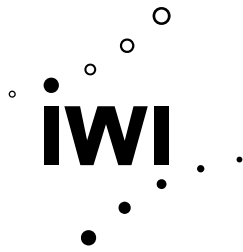
Verbetering van de arbeidsmarktpositie? (%; natraject langer dan 2 jaar; n = 570³⁶)

6.4 Samenvattend

Bij de reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001 is ook geïnformeerd naar hun tevredenheid over de begeleiding van het reïntegratiebureau. Een op de zes (17 procent) van de kandidaten meldt nooit enige begeleiding te hebben gehad. Wanneer deze groep buiten beschouwing wordt gelaten en dus alleen wordt gelet op degenen met een uitgesproken, op de eigen ervaringen gebaseerde mening blijken er wat meer tevreden (46 procent) dan ontevreden (42 procent) reïntegratiekandidaten te zijn. (De overigen zijn ‘niet tevreden, niet ontevreden’.) Meer toegespitst zijn de kandidaten die daadwerkelijk met een reïntegratiebureau van doen hebben gehad het meest te spreken over de klantvriendelijkheid (82 procent is tevreden). Knelpunten worden ervaren bij de persoonlijke bemiddeling (37 procent is tevreden, 54 procent ontevreden) en bij de kwaliteit van de geboden voorzieningen (39 procent is tevreden, 43 procent ontevreden). Ook de samenwerking tussen het reïntegratiebureau en de uitvoeringsinstantie wordt geregeld als problematisch ervaren (44 procent is tevreden, eveneens 44 procent is ontevreden). De invloed van de reïntegratiebegeleiding op de uiteindelijke arbeidsmarktsituatie wordt door de meerderheid der kandidaten niet hoog ingeschat. Een kwart (24 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001 vindt dat hun kansen door de begeleiding zijn verbeterd, maar drie maal zoveel (71 procent) kandidaten ervaren geen verandering. (Een fractie van 5 procent van de kandidaten vindt zelfs dat hun kansen door de reïntegratiebegeleiding zijn verslechterd.) Het effect van de reïntegratiebegeleiding wordt veel positiever ingeschat door kandidaten die daadwerkelijk een (deel van een) traject hebben gevolgd en dat vervolgens ook met

³⁶ De respondent aantallen voor de in figuur 6.1 onderscheiden categorieën respondenten bedragen respectievelijk 176 (geen traject, geen werkhervatting), 77 (geen traject, wel werkhervatting), 157 (wel een traject, geen werkhervatting) en 160 (wel een traject, wel werkhervatting). Het totale aantal respondenten is 570.

aansluitende werkhervatting hebben afgesloten. Van deze groep (die 28 procent van de lichte 2001 uitmaakt) beoordeelt drie vijfde deel (59 procent) de eigen arbeidsmarktpositie als verbeterd. Onder de overige deel drie kwart (72 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001 vallen weinig positieve geluiden te beluisteren.

7 Reïntegratietrajecten en -natrajecten: de lichteningen 1999 - 2001

Tot dusver is gekeken naar het reïntegratieproces van arbeidsgehandicapten van de ‘lichting’ 2001: zij die in 2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een traject te gaan volgen. Dit heeft een actueel beeld opgeleverd, zeker waar het gaat over de uitkomsten van de reïntegratiebegeleiding op de langere termijn. De volgende vraag is hoe dit beeld zich verhoudt tot dat van de voorgaande periode, in casu de lichteningen 1999 en 2000. In de periode tussen deze jaren waarin arbeidsgehandicapten uit deze lichteningen een reïntegratieafpraak hebben gemaakt enerzijds en het moment van onderzoek in 2004³⁷ anderzijds hebben zich belangrijke ontwikkelingen voorgedaan in de ‘context’ van het reïntegratieproces. Enerzijds is er de privatisering van de uitvoering van de reïntegratiebegeleiding, anderzijds is er de verslechtering in de economische omstandigheden en daarmee de ruimte op de banenmarkt. Al met al ligt het voor de hand dat er binnen het verloop van het reïntegratieproces in deze jaren één en ander is veranderd.

Dit hoofdstuk vergelijkt de korte- en langetermijnresultaten van de reïntegratietrajecten van de lichteningen 1999 tot en met 2001. De aandachtspunten hierbij zijn, in toegespitste vorm, dezelfde als eerder: het verloop van het reïntegratieproces, de kwaliteit van de werkhervatting, en de langetermijnontwikkelingen op het gebied van werk en inkomen in de jaren na afloop van het traject.

7.1 Verloop van de reïntegratietrajecten: de lichteningen 1999 - 2001

De arbeidsgehandicapten om wie het hier gaat hebben allemaal in de betrokken jaargangen met hun uitvoeringsinstelling afgesproken een reïntegratietraject te zullen volgen. Hierbij valt overigens op dat het initiatief voor de reïntegratiepoging in de loop der jaren minder van de kant van de arbeidsgehandicapte is gekomen (een daling van 47 procent bij de lichtening 1999 tot 39 procent in 2001).

Fasering van het traject

Net als eerder is er in het verloop van de reïntegratietrajecten ingedeeld in vijf fasen, met de bijbehorende vier meetpunten. Is er contact geweest met het geselecteerde reïntegratiebureau? Is het traject daadwerkelijk gestart? Is het traject vervolgens voltooid? En is, tot slot, het reïntegratietraject ook gevolgd door de beoogde werkhervatting in de vorm van een ‘plaatsing’?

Figuur 7.1 laat zien dat er in de loop der jaren het nodige is veranderd.

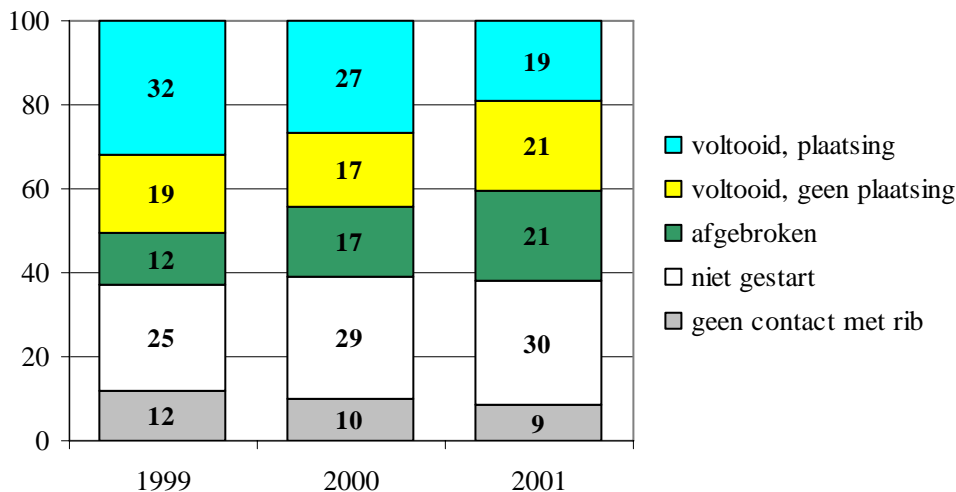
Wat, als enige, nauwelijks is veranderd, is het aandeel reïntegratiekandidaten dat daadwerkelijk met het door de uitvoeringsinstelling aangeboden traject is begonnen. Onder alle lichteningen valt krap twee vijfde deel van de kandidaten af nog vóór het traject van start is gegaan. Wel is sinds 1999 het aandeel kandidaten dat geen contact heeft gehad met het geselecteerde reïntegratiebureau - het ‘intake-gesprek’ - licht afgenomen.

³⁷ Ongeveer een derde deel van de respondenten is ondervraagd tijdens de pilotronde van het onderzoek in het eerste kwartaal van 2004; voor de overigen was dat in het laatste kwartaal van 2004.

Wanneer de reïntegratietrajecten eenmaal daadwerkelijk zijn gestart, treden grotere verschillen op. Figuur 7.1 laat zien dat het aandeel oorspronkelijke kandidaten die wel aan het traject zijn begonnen maar het niet hebben voltooid, is opgelopen van één op elke acht (12 procent) onder de lichten 1999 via één op de zes (17 procent) in 2000 tot één op de vijf (21 procent) in 2001. Het aandeel trajecten dat conform planning is voltooid daalt daarmee van de helft onder de lichten 1999 tot twee vijfde deel onder de lichten 2001.

Figuur 7.1

Verloop van het reïntegratietraject in fasen, lichten 1999 – 2001 (% van de kandidaten; 1999: n = 857, 2000: n = 837, 2001: n = 950)

De kans op een plaatsing na afloop van een voltooid reïntegratietraject is in de loop van de onderzoeksperiode sterk afgenomen, vooral na de lichten 2000 (van 63 procent binnen de lichten 1999 via 60 procent binnen de lichten 2000 tot 46 procent binnen de lichten 2001). De lichten 2001 is de eerste waarin meer voltooide trajecten niet dan wel door een plaatsing worden gevolgd. Gelet op het aandeel geplaatsten binnen alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten (figuur 7.1) is een afname zichtbaar van één derde deel (32 procent) onder de lichten 1999 via ruim een kwart (27 procent) onder de lichten 2000 tot één vijfde deel (19 procent) onder de lichten 2001.

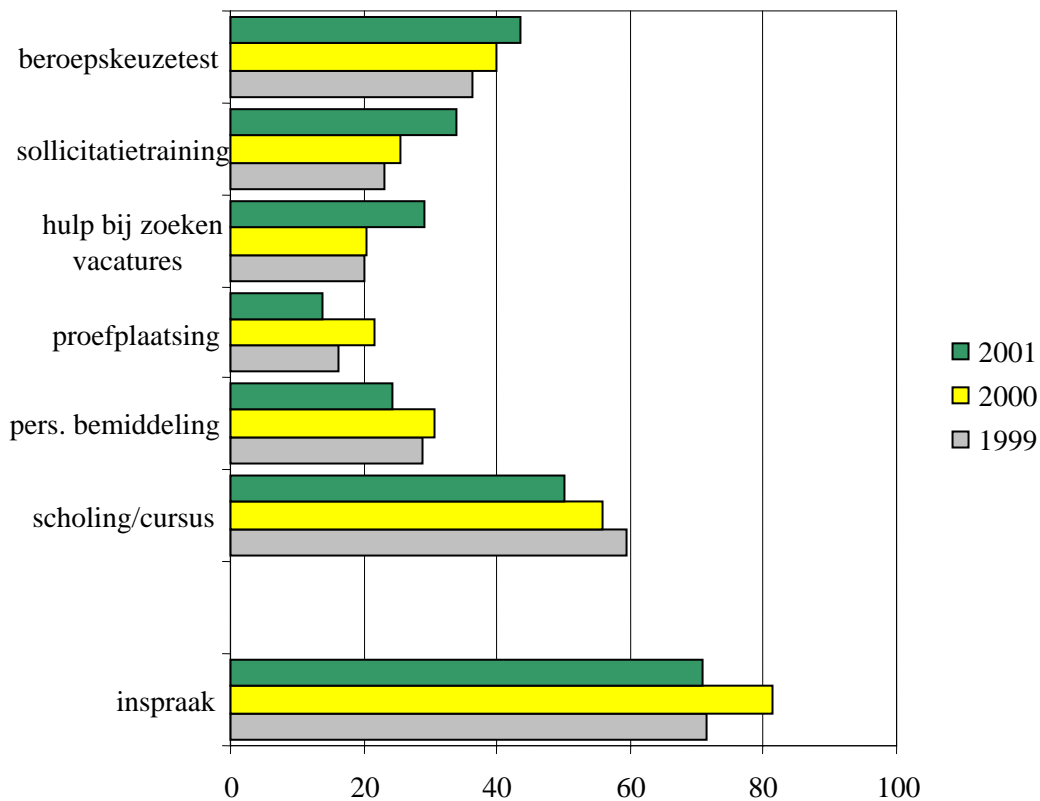
Figuur 7.1 heeft betrekking op alle arbeidsgehandicapten die met hun uitvoeringsinstelling in het bewuste jaar een reïntegratieafpraak hebben gemaakt. Binnen de gangbare verslaggeving over het verloop van reïntegratietrajecten is het gebruikelijk uit te gaan van uitsluitend die reïntegratietrajecten die daadwerkelijk van start zijn gegaan (niet opgenomen in figuur 7.1). Vanuit die gezichtshoek zijn de verschillen tussen de drie jaargangen nog duidelijker. Het aandeel tussentijdse afbrekingen loopt dan op van één vijfde deel (20 procent) onder de lichten 1999 via ruim een kwart (27 procent) in 2000 tot ruim een derde deel (35 procent) in 2001. Het aandeel plaatsingen bezien op de gestarte trajecten daalt van de helft (51 procent) onder de lichten 1999 tot uiteindelijk krap één derde deel (31 procent) onder de lichten 2001.

Inhoud van het reïntegratietraject

Ook het karakter van de reïntegratieactiviteiten en –voorzieningen binnen de daadwerkelijk gestarte trajecten laat verandering zien. Figuur 7.2 vergelijkt de inhoud van de reïntegratietrajecten van de lichteningen 1999, 2000 en 2001.

Figuur 7.2

Inhoud van het reïntegratietraject, lichteningen 1999 – 2001 (% trajecten)³⁸

Het aantal voorzieningen en activiteiten waarvan binnen het traject gebruik is gemaakt is in de loop der jaren niet veranderd (2.0 gemiddeld) maar het karakter ervan wél. Het gebruik van beroepskeuzetests, sollicitatietrainingen en hulp van het reïntegratiebureau bij het zoeken van vacatures is duidelijk gestegen. Persoonlijke bemiddeling door het reïntegratiebureau tussen de reïntegratiekandidaat en de potentiële werkgever en proefplaatsingen vertonen een piekje bij de lichteing 2000 om daarna tot beneden het oorspronkelijke niveau terug te vallen. De deelname aan (bij)scholing en andere cursussen is gedaald. De indruk ontstaat dat het gebruik van relatief goedkope (want groepsgewijze) activiteiten en voorzieningen in de loop der jaren is toegenomen terwijl dure en/of arbeidsintensieve voorzieningen minder worden ingezet. Het aandeel cliënten dat inspraak heeft gehad bij de invulling van het traject is, na een uitschieter bij de lichteing 2000, terug op het oude niveau.

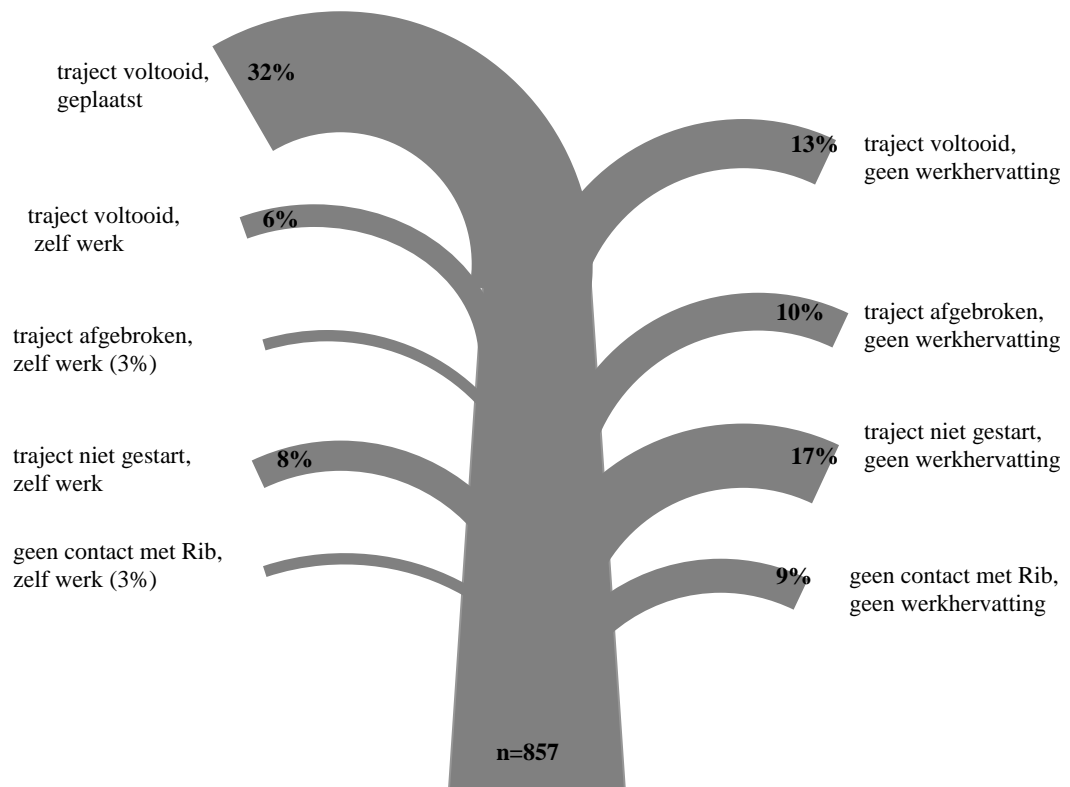
³⁸ 1999: n = 857, 2000: n = 837, 2001: n = 950; bij inspraak gehad: 1999: n = 642, 2000: n = 574, 2001: n = 633).

Achtergronden van de uitval

Eerder is gebleken dat de uitval in de onderscheiden fasen van de toegewezen reïntegratietrajecten in de loop der jaren is gestegen van twee derde deel binnen de lichte 1999 tot vier vijfde deel in 2001. Op het eerste oog zijn de redenen voor de onbedoelde beëindiging van het toegewezen traject veranderd. De uitvallers van de lichte 2001 noemen minder vaak zelfstandige werkhervatting en juist vaker het uitblijven van een concreet baanaanbod als reden. De uitval vanwege een negatieve houding van het reïntegratiebureau lijkt in de jaren vermindert, zowel waar het gaat om het niet accepteren van de arbeidsgehandicapte als om het aanbieden van een ongeschikt geacht reïntegratietraject. De uitval vanwege gezondheidsproblemen is duidelijk toegenomen.

Figuur 7.3A

Uitstroom uit het traject richting werk en anders, lichte 1999 (% reïntegratiekandidaten)

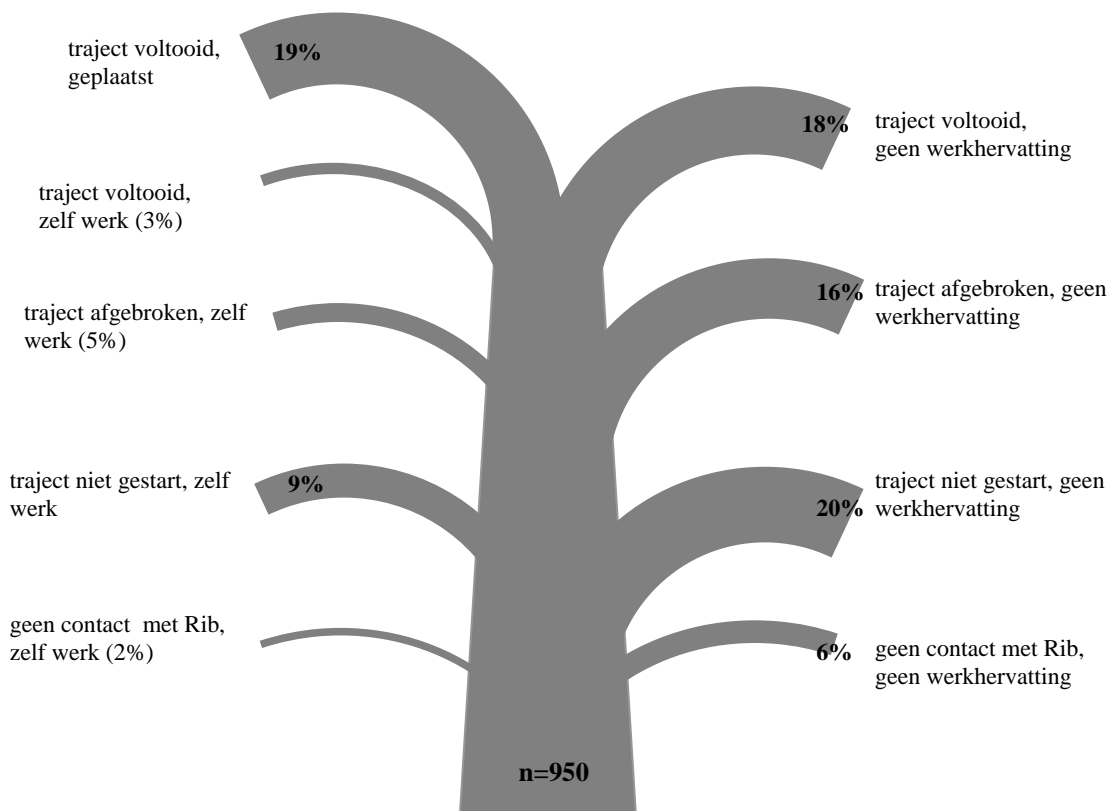

Bij al deze redenen voor tussentijdse beëindiging van het traject moet wél worden bedacht dat ze uitsluitend betrekking hebben op de uitvallers zelf, en dat het aandeel van deze uitvallers in

de loop der tijd aanzienlijk is toegenomen. Wanneer wordt gekeken naar het netto effect³⁹ van de verschillende redenen van uitval gezien op het totale trajectverloop ontstaat een ander beeld. Dan blijkt dat het niet beginnen aan c.q. afbreken van het toegewezen traject vanwege zelfstandige werkhervatting binnen de drie lichtingen onveranderd ligt op één vijfde deel van alle reïntegratiekandidaten. Ook het niet-accepteren van de kandidaat door het reïntegratiebureau (16 procent) en van het uitblijven van een passend aanbod (zo'n 9 procent) is niet veranderd. De uitval vanwege anderssoortige redenen is in de loop der jaren in betekenis toegenomen, zowel wat betreft het uitblijven van een concreet baanaanbod (een stijging van 5 procent binnen de lichting 1999 tot 8 procent in 2001), gezondheidsproblemen (van 15 tot 21 procent) en overige, meest persoonlijke redenen (van 2 naar 6 procent).

Figuur 7.3B

Uitstroom uit het reïntegratie traject richting werk en anders, lichting 2001 (% van de kandidaten)

³⁹ Een voorbeeld: binnen de lichting 2001 heeft vier vijfde deel van de reïntegratiekandidaten het geplande traject zonder plaatsing afgesloten. Van deze uitvallers is een kwart met het traject gestopt omdat ze inmiddels zelf werk hadden gevonden. Wanneer dit kwart (25 procent) van de uitvallers wordt verrekend met het aandeel uitvallers (zo'n 80 procent van het totaal) resulteert een aandeel zelfstandige werkhervatters ter grootte van (25% x 80% =) 20 procent ofwel één vijfde deel van het totaal aan reïntegratiekandidaten binnen de lichting 2001.

Werkhervatting vanuit het reïntegratietraject

De 'reïntegratiebomen' in figuur 7.3A en 7.3B tonen het gecombineerde effect van het verloop van het reïntegratietraject en de reden van uitval. De laatste is hierbij onderscheiden in 'positief' wanneer de onbedoelde beëindiging van het toegewezen traject het gevolg is van tussen-tijdse, zelfstandige werkhervatting en 'negatief' wanneer er andere oorzaken zijn. De reïntegratieboom in figuur 7.3A toont de gefaseerde uitstroom richting werkhervatting en anderszins voor de lichting 1999, die in figuur 7.3B voor de lichting 2001. De bomen spreken voor zich. De takken aan de linkerkant van de bomen wijzen op uitstroom uit de verschillende fasen van het traject met werkhervatting als resultaat. Aan de onderste vier takken, die staan voor werkhervatting op eigen kracht, is weinig veranderd. Zowel binnen de lichting 1999 als de lichting 2001 vormt zelfstandige werkhervatting voor één vijfde deel (20 procent) van alle reïntegratiekandidaten het eindresultaat van het traject. De tak linksboven, die wijst op werkhervatting in de vorm van een plaatsing, is juist aanzienlijk in zwaarte afgenomen. Binnen de lichting 1999 beschouwt één derde deel van alle reïntegratiekandidaten zich als 'geplaatst'. Dit wijst erop dat ook zijzelf van mening zijn dat hun werkhervatting dankzij het reïntegratietraject tot stand is gekomen. Binnen de lichting 2001 is dit aandeel gedaald tot één vijfde deel. De takken ter rechterzijde van de bomen wijzen op uitval in de diverse fasen van het reïntegratietraject zónder dat daarop de beoogde aansluitende werkhervatting is gevolgd. Deze takken zijn alle in dikte toegenomen. Al met al heeft op het moment van de trajectafsluiting ruim de helft (52 procent) van de reïntegratiekandidaten uit de lichting 1999 de beroepsarbeid weer opgepakt. Binnen de lichting 2001 is ditzelfde aandeel gedaald tot twee vijfde deel (39 procent). Zij gelden hier verder als de 'initiële werkhervatters'. Het aandeel van hun tegenpool, de 'initieel inactieven', is in de loop der jaren gedaald van een krappe helft (48 procent) binnen de lichting 1999 tot drie vijfde deel (61 procent) binnen de lichting 2001.

7.2 Kwaliteit van de aansluitende werkhervatting: de lichtingen 1999 - 2001

Zoals gezien is het aandeel initiële werkhervatters in de loop van de onderzoeksperiode aanzienlijk gedaald, van ruim de helft (52 procent) binnen de lichting 1999 via krap de helft (48 procent) in 2000 tot vier tiende deel (39 procent) in 2001. Hierna gaat de aandacht uit naar de kwaliteit van die werkhervatting: in hoeverre verschillen de werkhervatters uit de drie lichtingen wat betreft het nieuwe dienstverband, de ingezette arbeidsuren en de aard van hun nieuwe werkzaamheden?

Wat dat laatste betreft tonen de drie lichtingen nauwelijks verschil. In alle gevallen is er eenzelfde daling zichtbaar van werkzaamheden van vooral lichamelijke aard (van een ruime helft tot circa een derde deel) en toename van de werkzaamheden met een administratief karakter. De verschuivingen wat betreft dienstverband en arbeidsuren per week laten wel verschil tussen de drie lichtingen zien.

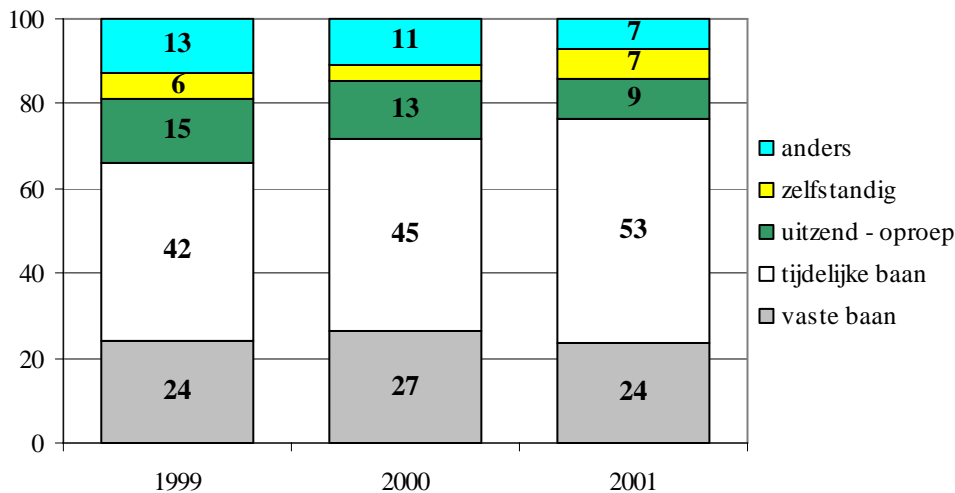
Dienstverband

Oorspronkelijk, dus voor de uitval vanwege een arbeidshandicap, bestond er weinig verschil tussen de arbeidsverhoudingen van de drie lichtingen. Het aandeel vaste banen had in alle gevallen een ruime meerderheid. Noemenswaardig is alleen dat er binnen de lichting 2001 wat

meer tijdelijke contracten waren dan in de voorafgaande jaren. De nieuwe dienstverbanden van de initiële werkhervatters laten meer verschil tussen de drie lichtingen zien.

Figuur 7.4

Dienstverband in de nieuwe baan, lichtingen 1999 – 2001 (%; 1999: n = 519, 2000: n = 457, 2001: n = 419)

Binnen alle lichtingen is een duidelijke verschuiving opgetreden van vaste naar tijdelijke dienstverbanden (voorheen ruim 70 procent, nu rond een kwart). De groei van de tijdelijke contracten is sterker binnen de lichting 2001 dan in de eerdere jaargangen, maar uitzendcontracten komen dan juist wat minder voor. Opvallender zijn de verschillen in de contractduur van de tijdelijke banen. De lichting 2001 telt veel minder tijdelijke arbeidsovereenkomsten met een contractduur van één jaar of langer dan de lichting 1999 (38 versus 57 procent). Het aandeel contracten met een looptijd van een half jaar of minder is in de loop der tijd navenant toegenomen (53 versus 37 procent). Binnen deze categorie komen ook contracten van minder dan een half jaar (die daarmee niet aan de huidige reïntegratienormen voldoen) meer voor dan onder de eerdere lichtingen (15 versus 6 procent). Enig rekenwerk leert dat een zesde deel (16 procent) van de initiële werkhervatting uit de lichting 1999 de vorm had van een tijdelijke baan met een contractduur van hooguit een half jaar. Onder de lichting 2001 was dat aandeel gestegen tot ruim een kwart (28 procent).

Inzet van arbeidscapaciteit

In de oorspronkelijke werksituatie, voorafgaand aan de uitval, waren fulltime banen (van minimaal 36 uur per week) binnen alle lichtingen in de meerderheid. Het aandeel initiële werkhervattingen in de vorm van een fulltime baan ligt binnen alle lichtingen aanzienlijk lager dan voorheen én is in de loop der jaren duidelijk afgenomen (van 39 procent binnen de lichting 1999 tot 29 procent in 2001). Die verminderde intensiteit van de werkhervatting blijkt ook uit de verhouding tussen de wekelijkse werktijd binnen de oorspronkelijke en de nieuwe werkring. Het aandeel werkhervatters dat het urenal binnen de oude werkring wist te evenaren toont een duidelijke afname (van 53 procent binnen de lichting 1999 tot 45 procent in 2001).

7.3 Verloop van de natrajecten: de lichteningen 1999 - 2001

De volgende vraag is wat er in de jaren na het afgesloten reïntegratietraject nog in de arbeidsparticipatie van de oorspronkelijke kandidaten is veranderd. Hierna komt eerst het verloop van de 'natrajecten' van de initiële werkhervatters en initieel inactieven afzonderlijk aan de orde. In de volgende paragraaf wordt dan de gezamenlijk eindsituatie gepresenteerd in de vorm van de inmiddels bekende 'reïntegratiebomen'. Net als eerder zijn de analyses van de langetermijnontwikkelingen beperkt tot reïntegratiekandidaten die minimaal twee jaar tevoren hun traject hadden beëindigd.

Natrajecten van de initiële werkhervatters

Als eerste de kwestie 'duurzaamheid van de reïntegratie'. Het aandeel initiële werkhervatters dat twee jaar na afsluiting van het reïntegratietraject nog steeds in de oorspronkelijke baan werkte is in de loop der jaren licht toegenomen. Binnen de lichtening 1999 ligt dat aandeel op krap drie vijfde deel (57 procent), in de beide latere lichteningen is het enkele procenten hoger. Wél duidelijk veranderd is de reden voor de beëindiging van de oorspronkelijke baan. Binnen de lichtening 1999 is hierbij meer sprake van vrijwilligheid dan in de beide latere jaren. Een op elke vijf (20 procent) van de initiële werkhervatters uit de lichtening 1999 is uit eigen beweging overstapt naar een andere en, naar aan te nemen valt, betere baan. Onder de baanverlaters binnen de beide latere lichteningen is dat aandeel gehalveerd. Toegenomen (van 30 procent onder de lichtening 1999 tot 37 procent onder de lichtening 2001) is onvrijwillige baanbeëindiging vanwege het aflopen van het arbeidscontract en/of van de reïntegratiesubsidie en vanwege reorganisatie of faillissement van het bedrijf. Het belang van gezondheidsproblemen en anderzootige aanleidingen om het werk op te zeggen verandert nauwelijks. Tot dusver de werksituatie op het meetpunt van twee jaar na afsluiting van het reïntegratietraject. In de daaropvolgende jaren neemt de baanuitval en -mobiliteit verder toe, vooral onder de initiële werkhervatters van de lichtening 1999. Ten tijde van het onderzoek werkte ruim twee vijfde deel (43 procent) van de initiële werkhervatters uit de lichtening 1999 nog steeds in de baan van de oorspronkelijke werkhervatting, onder de latere lichteningen is aandeel gestegen tot ruim de helft (53 versus 54 procent). Omdat de duur van hun natrajecten over het geheel genomen langer is dan die onder de latere lichteningen is zo'n grotere mobiliteit op de lange duur te verwachten. Wel is eerder gebleken dat ook het verschijnsel vrijwillige overstap van de éne baan naar de andere binnen de eerste twee jaren van het natraject na de lichtening 1999 duidelijk is afgenomen. Van de initiële werkhervatters uit de lichtening 1999 die hun eerste baan hebben verlaten, heeft drie kwart (77 procent) al dan niet aansluitend nieuw werk gevonden. Onder de latere lichteningen ligt dit aandeel lager (op 63 versus 58 procent).

Het eindbeeld voor alle initiële werkhervatters van de lichtening 1999 laat zien dat ruim twee vijfde deel nog steeds werkt in de oorspronkelijke baan, een derde deel werkt wel maar in een volgende baan, en een kwart is na afloop van één of meer banen teruggevallen naar een inactief bestaan. Onder de beide latere lichteningen is het aandeel werkenden in de eerste baan gestegen (van 43 procent onder de lichtening 1999 tot 54 procent onder de lichtening 2001). Het aandeel werkenden in een vervolgbaan is juist afgenomen (van 25 procent tot 18 procent). Ook het

aandeel inactieven na een eerste of volgende baan is in de loop der tijd iets toegenomen (van 25 naar 28 procent). Al met al verschilt het aandeel duurzaam gereïntegreerden onder de oorspronkelijke werkhervatters, in de eerste hetzij volgende baan, weinig tussen de drie lichtingen. Van de initiële werkhervatters uit de lichting 1999 was 75 procent nog steeds beroepsmatig actief, onder de latere lichtingen was dat 72 procent. Opvallend is vooral de grotere beroepsmatige mobiliteit binnen de jaargang 1999 dan in de beide latere lichtingen.

Natrajecten van de initieel inactieven

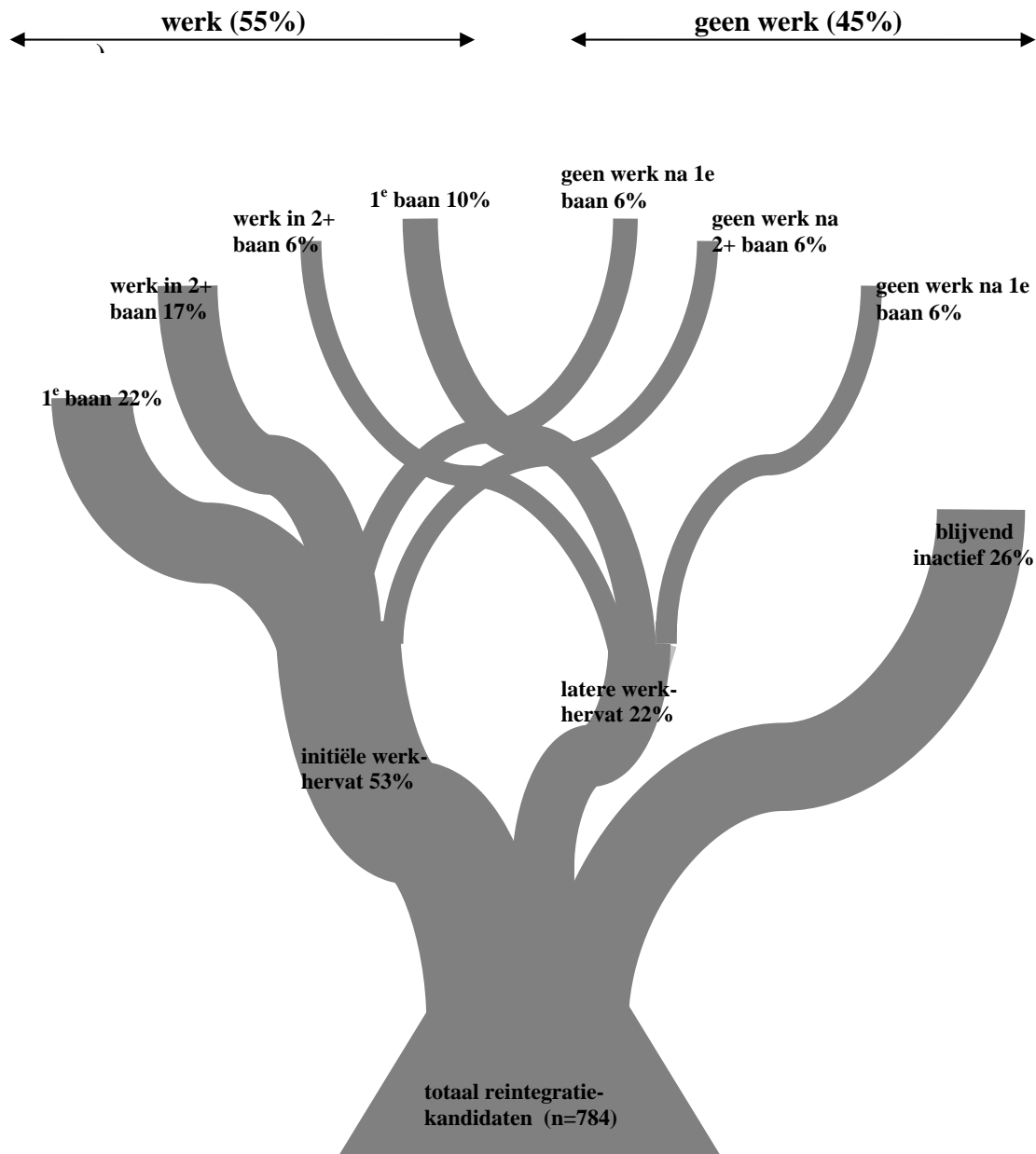
In het geval van de initieel inactieven is het vooral de vraag in hoeverre zij er op een later moment wél in zijn geslaagd het werk te hervatten. Onder de lichting 1999 is dat beduidend vaker gelukt (in 46 procent van de gevallen) dan in de beide latere jaargangen (36 respectievelijk 35 procent). Van deze ‘secundaire werkhervatters’ uit de lichting 1999 had een verhoudingsgewijs ruim aandeel ten tijde van het onderzoek die eerste baan weer verlaten maar is óók een ruimer deel nadien weer elders aan de slag gegaan. Ook onder de initieel inactieven is de bewegingsruimte op de arbeidsmarkt in de loop der jaren dus verminderd. De eindstand laat zien dat op de lange termijn bezien twee derde deel (66 procent) van de initieel inactieven uit de lichting 1999 ten tijde van onderzoek nog steeds of opnieuw niet werkte. Onder de beide latere lichtingen ligt dit aandeel op drie kwart (74 procent).

Totaalbeeld van de natrajecten

In de ‘reïntegratiebomen’ in de figuren 7.5A en 7.5B zijn de natrajecten van de initiële werkhervatters en de initieel inactieven samengevoegd tot een representatief beeld van de totale lichtingen 1999 respectievelijk 2001. De linkerkant van de bomen duidt op reïntegratie, de rechterzijde op inactiviteit. De diverse vertakkingen onder de initiële werkhervatters en initieel inactieven zijn hiervoor al beschreven en spreken verder voor zich. Waar het hier om gaat is het totaalbeeld op de lange termijn: hoe heeft de arbeidssituatie in de twee of meer jaren sinds de afsluiting van het reïntegratietraject zich ontwikkeld?.

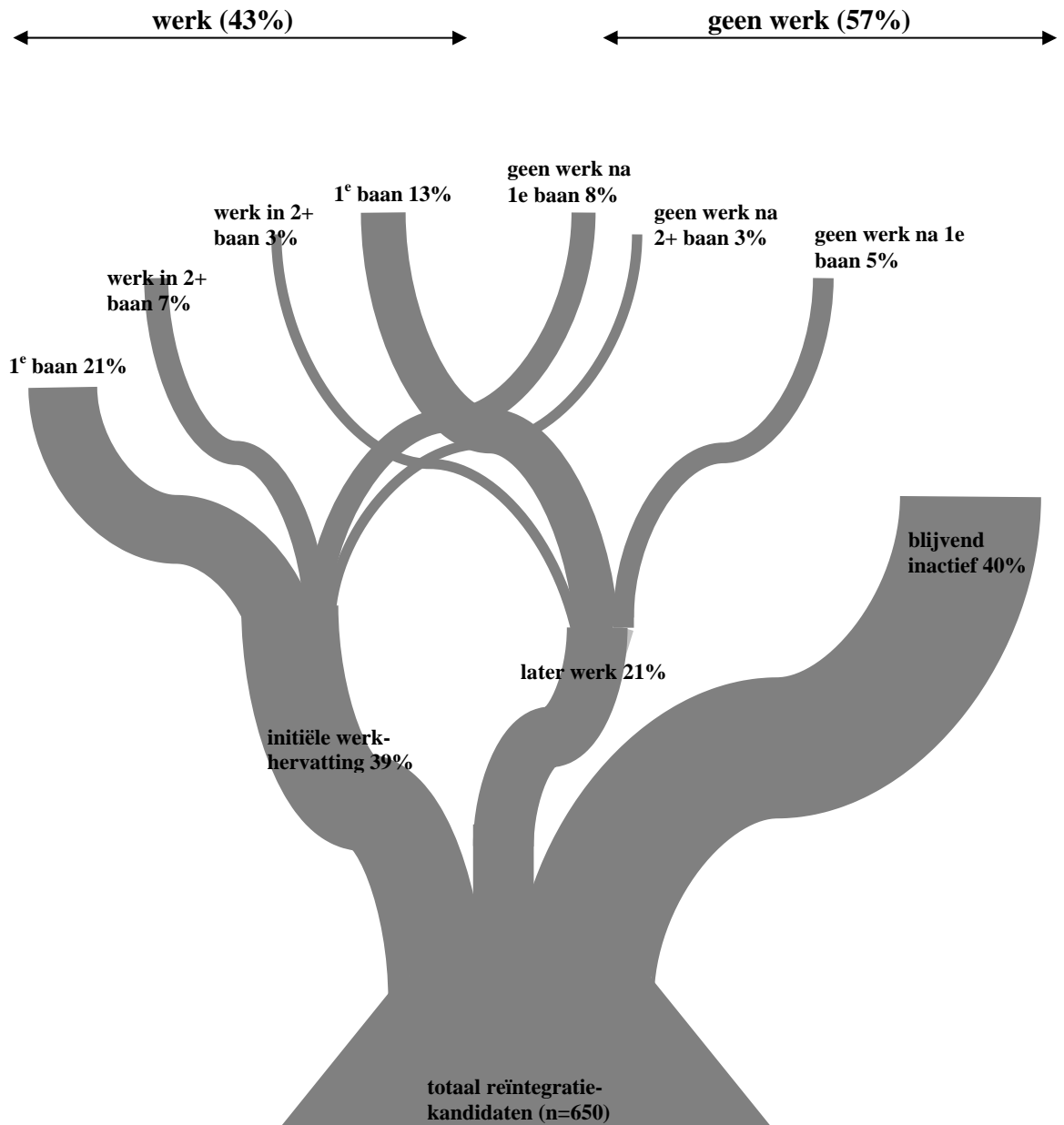
Op de lange termijn (zie ook hoofdstuk vijf) zijn vier typen reïntegratiekandidaten te onderscheiden. Om te beginnen zijn er de ‘duurzaam gereïntegreerden’ die aansluitend aan het toegewezen traject (ongeacht het al dan niet daadwerkelijke starten daarvan) het werk hebben hervat en in de daaropvolgende jaren (nagenoeg) continu beroepsmatig actief zijn gebleven. Dan de ‘secundair gereïntegreerden’ die er pas na verloop van tijd in zijn geslaagd het werk te hervatten maar dat sindsdien wel hebben volgehouden. Vervolgens de ‘wisselend gereïntegreerden’ die ten tijde van het onderzoek níet werkten maar dat in de loop van het natraject wel een of meer keer hebben gedaan. En tenslotte zijn er de ‘niet-gereïntegreerden’: reïntegratiekandidaten die er sinds de afloop van hun traject niet in zijn geslaagd het werk te hervatten.

Figuur 7.5A
Verloop van het natraject van initiële werkhervatters, lichter 1999 (% respondenten met natraject langer dan 2 jaar)

Het aandeel duurzaam gereïntegreerden, weergegeven in de twee linker takken van de boom, bedroeg onder de lichter 1999 twee vijfde deel (40 procent) en is daarna duidelijk afgenomen tot ruim een derde deel (35 procent) binnen de lichter 2000. Vervolgens is de afname sterker,

Figuur 7.5B
Verloop van het natraject van initiële werkhervatters, lichter 2001 (% respondenten met natraject langer dan 2 jaar)

tot ruim een kwart (27 procent) onder de lichter 2001. Het aandeel secundair gereïntegreerden verandert weinig: na een dipje onder de lichter 2000 eindigt het onveranderd op een achtste deel (16 procent). Het aandeel wisselend gereïntegreerden toont een lichte daling van een vijfde deel (19 procent) in 1999 tot een zesde deel (16 procent) in 2001. Het aandeel niet-gereïntegreerden tenslotte is in de loop der jaren gestegen, van een kwart (26 procent) onder de

lichting 1999 via één derde deel bij de lichting 2000 tot twee vijfde deel (41 procent) bij de lichting 2001.

7.4 Werk en inkomen: de lichtingen 1999 - 2001

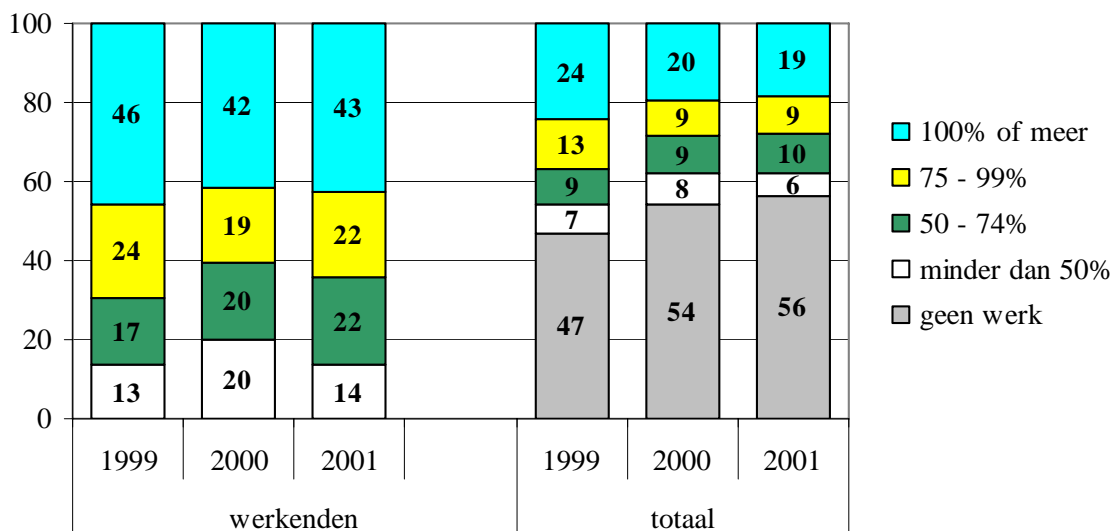
Tot slot van de vergelijking van de drie lichtingen reïntegratiekandidaten komt hier de kwestie ‘werk en inkomen’ aan de orde. Om te beginnen het werk: hoe verhoudt hun arbeidsparticipatie ten tijde van het onderzoek zich tot die in de oorspronkelijke werksituatie, vóór de uitval uit het arbeidsproces? En vervolgens inkomen: hoe verhoudt de uitkeringsafhankelijkheid ten tijde van het onderzoek zich tot die voorafgaand aan de reïntegratiebegeleiding?

Inzet van arbeidscapaciteit

Alles bijeen genomen was ruim de helft (55 procent) van de reïntegratiekandidaten uit de lichting 1999 ten tijde van het onderzoek beroepsmatig actief. Dit is een lichte verbetering ten opzichte van de situatie na afloop van de reïntegratiebegeleiding, tenminste twee jaar eerder (52 procent). Het aandeel werkenden onder de lichting 2000 is in de loop van de jaren gelijk gebleven (48 procent). Van de lichting 2001 werkte ten tijde van het onderzoek ruim twee vijfde deel (44 procent), eveneens enige verbetering ten opzichte van de situatie na afloop van het traject (39 procent). Ook op de lange termijn bezien is het aandeel gereïntegreerden in de loop van de lichtingen 1999 tot en met 2001 afgenomen. Alleen binnen de lichting 1999 geldt bij voortdoring dat er meer werkenden zijn dan inactieven.

Figuur 7.6

Nieuwe werktijd als % van de oorspronkelijk, werkenden en totaal, lichtingen 1999 - 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar; 1999: n = 788, 2000: n = 738, 2001: n = 642)

Het bestaan van een dienstbetrekking zegt niet alles over de beroepsmatige activiteit van de voormalige reïntegratiekandidaten. Van belang is ook hoe hun arbeidsinzet op de langere termijn zich verhoudt tot die in de oorspronkelijke werksituatie, voorafgaand aan de uitval vanwege een arbeidshandicap.

Niet alleen het aandeel werkenden, ook de intensiteit van hun arbeid ligt binnen de lichting 1999 hoger dan in de beide latere jaren (zie de linkerhelft van figuur 7.6). Wel zijn de verschillen hier minder groot. Zowel het aandeel werkenden dat de oude uren weet te evenaren als degenen die er hooguit een kwart onder blijven zijn in de lichting 1999 enkele procentpunten beter vertegenwoordigd. Gemiddeld genomen bereiken de gereïntegreerden van de lichting 1999 85 procent van hun oorspronkelijke uren. Voor de lichting 2000 is dat 79 procent, voor 2001 is het 81 procent.

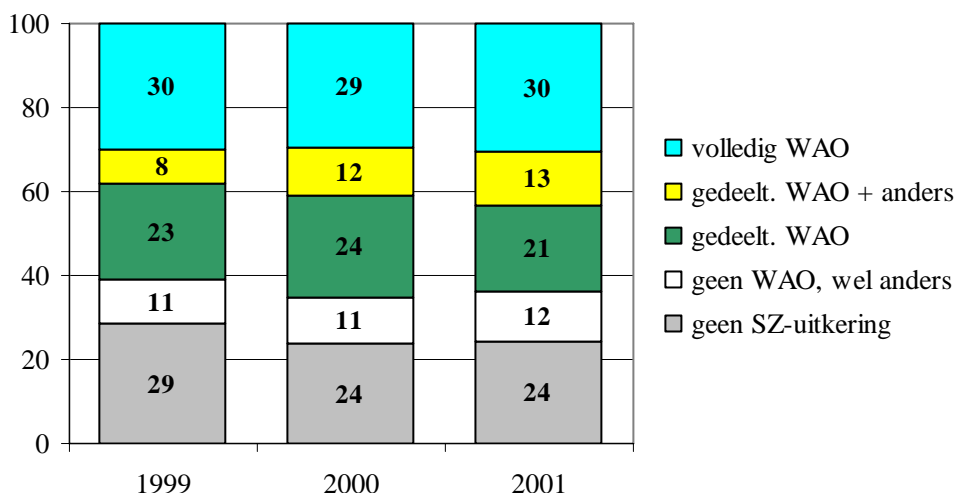
Wanneer bij de vergelijking van de oude en de nieuwe werktijd niet uitsluitend wordt gekeken naar de werkenden maar naar alle voormalige reïntegratiekandidaten (de rechterhelft van figuur 7.6) is het verschil groter. Gemiddeld genomen komen de reïntegratiekandidaten van de lichting dan uit op 45 procent van hun oude uren. Voor de lichtingen 2000 en 2001 is dat 38 respectievelijk 35 procent.

Uitkerings(on)afhankelijkheid

Tot slot de inkomenskwestie: in hoeverre is de uitkeringssituatie van de reïntegratiekandidaten uit de drie lichtingen in de loop der jaren veranderd?

Figuur 7.7

Uitkeringssituatie op de langere termijn, lichtingen 1999 - 2001 (%; natraject langer dan 2 jaar; 1999: n = 788, 2000: n = 738, 2001: n = 642)

Eerder (hoofdstuk twee) is geconstateerd dat de uitkeringssituatie van de reïntegratiekandidaten ten tijde van hun reïntegratieafspraken met de uitvoering weinig tussen de drie lichtingen verschilt. Ook wat betreft de langetermijnontwikkeling in de uitkeringspositie van de al dan niet werkenden (zie eerder figuur 5.7) wijken de drie lichtingen nauwelijks van elkaar af. Het totaalbeeld van de uitkeringssituatie van de drie lichtingen laat wel verschil zien (figuur 7.7).

Gezien het hogere aandeel gereïntegreerden onder de lichting 1999 wekt het geen verbazing dat deze lichting zich ook wat betreft de uitkerings(on)afhankelijkheid in positieve zin onderscheidt. Het aandeel reïntegratiekandidaten dat enkele jaren na afloop van het reïntegratietraject geen socialezekerheidsuitkering (meer) ontvangt, ligt binnen de lichtingen 2000 en 2001 beide op een kwart (24 procent). Binnen de lichting 1999 ligt dat aandeel op drie tiende deel (29 procent).

7.5 Samenvattend

Tussen de lichtingen 1999 en 2001 is in het verloop van het reïntegratieproces veel veranderd. De betekenis van werkhervatting in de vorm van plaatsing na voltooiing van het traject is sterk afgenomen, van een derde deel onder de lichting 1999 tot een vijfde deel in 2001. Opvallend is dat de betekenis van de aansluitende werkhervatting op eigen kracht nauwelijks is verminderd (circa een vijfde deel onder alle lichtingen). Ook tezamen genomen tonen de beide typen initiële werkhervatting een duidelijke afname, van ruim de helft (52 procent) onder de lichting 1999 tot twee vijfde deel (39 procent) in 2001. De lichting 2000 neemt een tussenpositie in. Opvallend is verder dat de aansluitende werkhervatting binnen de lichting 2001 vaker plaatsvindt in de vorm van een tijdelijk arbeidscontract van relatief korte duur.

Alle lichtingen vertonen vervolgens mobiliteit op de arbeidsmarkt. Initiële werkhervatters veranderen één of meermalen van baan en/of vallen terug richting inactief bestaan, en een deel van de initieel inactieven weet op een later moment alsnog het werk te hervatten. Opvallend hierbij is dat deze beroepsmatige mobiliteit onder de lichting 2001 een minder vrijwilliger karakter draagt dan in eerdere jaren. Al met al is het aandeel werkenden binnen zowel de lichting 1999 als 2001 op de lange termijn gezien toegenomen ten opzichte van de situatie ten tijde van de trajectbeëindiging. Het aandeel reïntegreerden binnen de lichting 2001 (44 procent) blijft ook dan duidelijk lager dan in 2000 (48 procent) en, vooral, 2001 (55 procent). Ook ligt de intensiteit van de werkhervatting onder de lichting 2001 lager dan tevoren.

Op de lange termijn gezien loopt ook de uitkerings(on)afhankelijkheid van de reïntegratiekandidaten uit de drie lichtingen uiteen. Het aandeel volledig arbeidsongeschikten verschilt nauwelijks tussen de drie jaargangen, maar binnen de lichting 1999 weten meer (voormalig) arbeidsgehandicapten het nu zonder enige sociale zekerheidsuitkering te kunnen stellen. Niettemin is ook onder deze verhoudingsgewijs succesvolle lichting 1999 op de lange termijn gezien nog steeds een ruime meerderheid (gedeeltelijk) afhankelijk van een uitkering.

8 Conclusies

‘Tijdpaden van reïntegratie’ is een onderzoek van de Inspectie Werk en Inkomen (IWI) naar de korte- en langetermijnresultaten van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten. Doel van het onderzoek is een recent beeld te bieden in het verloop van reïntegratietrajecten en in de uitkomsten van de reïntegratiebegeleiding op het gebied van werk (lees: arbeidsparticipatie) en inkomen (uitkeringsafhankelijkheid) op zowel de korte termijn als in de jaren na afloop van de begeleiding. Deze kennis is nodig om de kwaliteit van de reïntegratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van 2700 vraaggesprekken met arbeidsgehandicapten uit de ‘lichtingen’ 1999 tot en met 2001 die in de betreffende jaren met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een reïntegratietraject te volgen. De lichter 2001 mag lang geleden lijken, maar in de praktijk starten reïntegratietrajecten niet onmiddellijk na de afspraak en nemen ze vervolgens gemiddeld een à twee jaar in beslag. De kortetermijnuitkomsten van de reïntegratieafspraken uit een bepaalde jaargang of ‘lichting’, zoals zichtbaar in de situatie direct na afloop van het traject, zijn dus pas twee jaar later zichtbaar. Om vervolgens ook zicht te krijgen op de uitkomsten van de reïntegratiebegeleiding op de langere termijn, dat wil zeggen in de jaren volgend op het traject, in beeld te kunnen brengen, is de lichter 2001 vooralsnog de meest recente om bruikbaar te zijn. De lichten 1999 en 2000 zijn in het onderzoek opgenomen om de ontwikkelingen op reïntegratiegebied in de afgelopen jaren zichtbaar te kunnen maken.

In de verkennende studie ‘Tijdpaden van reïntegratie: Korte- en langetermijngevolgen van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten’ staan twee kwesties centraal. Om te beginnen een recent beeld van het reïntegratieproces: hoe en met welk resultaat zijn de geplande reïntegratietrajecten van de lichter 2001 in de praktijk verlopen vanaf het moment van de reïntegratieafpraak met de uitvoeringsinstelling tot en met dat van de beoogde ‘plaatsing’, wat is er in de daaropvolgende jaren met de betrokken reïntegratiekandidaten op het gebied van werk en inkomen gebeurd, en hoe beoordelen zij achteraf bezien de kwaliteit en effectiviteit van de aangeboden reïntegratiebegeleiding? En vervolgens de ontwikkelingen vergelijkenderwijs in de tijd: in hoeverre verschillen het verloop en de uitkomsten van traject en natraject tussen de lichten 1999, 2000 en 2001? In beide gevallen wordt onderscheid gemaakt tussen de gevolgen van de reïntegratiebegeleiding op de korte en lange termijn. Met ‘korte termijn’ wordt bedoeld op de situatie direct na afsluiting van het reïntegratietraject dan wel het voor-nemen daartoe, met ‘lange termijn’ op de situatie op het moment van het onderzoek, tenminste twee jaar na de beëindiging van het traject.

Bezien op de korte termijn: verloop en uitkomsten van het reïntegratietraject

De arbeidsgehandicapten die in 2001 met hun uitvoeringsinstelling hebben afgesproken een reïntegratietraject te volgen, hebben dat in de praktijk lang niet allemaal gedaan. In de loop van de geplande trajecten heeft nogal wat onvoorziene uitval plaatsgevonden. In twee vijfde deel van de gevallen (39 procent) is het voorgenomen traject niet daadwerkelijk van start ge-

gaan, in één op de vijf gevallen (21 procent) is het weliswaar gestart maar vervolgens tussentijds afgebroken en in nogmaals een vijfde deel (21 procent) is het traject wel conform de planning voltooid maar niet gevolgd door werkhervatting in betaalde arbeid in de vorm van een 'plaatsing'. Uiteindelijk heeft één vijfde deel (19 procent) van alle reïntegratietrajecten geresulteerd in een plaatsing.

Een kwart (26 procent) van alle voor- dan wel tussentijdse uitval bij het reïntegratietraject wordt veroorzaakt door gezondheidsproblemen. Eén op de drie uitvallers (32 procent) legt de schuld bij het reïntegratiebureau: zij zijn van mening dat het bureau hen niet heeft geaccepteerd of dat het aangeboden traject niet paste bij hun fysieke capaciteiten en/of wensen. In een kwart (25 procent) van de gevallen heeft de onvoorziene beëindiging van het toegewezen traject een als positief te beschouwen reden: de reïntegratiekandidaat is niet met het traject gestart of heeft het tussentijds beëindigd omdat hij inmiddels zelf werk heeft gevonden. De meerderheid van deze zelfstandige werkhervatting is gebeurd zonder dat de betrokkene gebruik heeft gemaakt van enige concrete reïntegratievoorziening of -activiteit.

Wat is nu de eindstand van de 'kortetermijnuitkomsten' van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten uit de lichte 2001, gemeten op het moment van afsluiting van het reïntegratietraject dan wel het voornemen daartoe - een moment dat voor een meerderheid der kandidaten ligt in de jaren 2002 - 2003? Zelfstandige werkhervattingen voorafgaand aan de start van het reïntegratietraject maken één achtste deel (12 procent) uit van alle oorspronkelijke reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001. Wanneer ook de zelfstandige werkhervatting na het volgen van een gedeeltelijk dan wel voltooid traject (8 procent van het totaal) wordt meegerekend, resulteert één vijfde deel (20 procent) van alle afgesproken reïntegratietrajecten in zelfstandige werkhervatting. Wanneer tenslotte de beide onderscheiden categorieën van aansluitende werkhervatting - plaatsingen (19 procent van het totaal) enerzijds en zelfstandige werkhervatting (20 procent) anderzijds - worden samengevoegd blijkt dat twee vijfde deel (39 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001 het geplande reïntegratietraject met aansluitende werkhervatting heeft afgesloten. De overige reïntegratiekandidaten (61 procent) bleven vooralsnog beroepsmatig inactief.

Bezien op de lange termijn: ontwikkelingen op het gebied van werk (arbeidsparticipatie)

Wat is er vervolgens, in de jaren tussen het afgesloten traject dan wel het plan daartoe en het onderzoek eind 2004, met de reïntegratiekandidaten van de lichte 2001 op het gebied van werk en inkomen gebeurd? Op de lange termijn bezien zijn er vier typen te onderscheiden. Om te beginnen de 'duurzaam gereïntegreerden', ruim een kwart (28 procent) van het totaal, die aansluitend aan het hen toegewezen traject (ongeacht het al dan niet daadwerkelijk gebruik daarvan) al dan niet zelfstandig het werk hebben hervat en in de navolgende jaren (nagenoeg) continu beroepsmatig actief zijn gebleven. Dan de 'secundair gereïntegreerden', één zesde deel (16 procent) van het totaal, die enige tijd na afsluiting van het reïntegratietraject het werk hebben hervat en dat sindsdien hebben volgehouden. De 'wisselend gereïntegreerden', eveneens één zesde deel (16 procent) van het totaal, werkten ten tijde van het onderzoek niet maar hadden inmiddels wel één of meer periodes van beroepsmatige activiteit achter de rug. En tenslotte zijn er de 'niet-gereïntegreerden', twee vijfde deel (40 procent) van alle kandidaten uit de

lichting 2001, die er in de jaren tussen de afsluiting van hun traject en het onderzoek niet in zijn geslaagd het werk te hervatten.

Al met al is op de lange termijn gezien 44 procent van de oorspronkelijke reïntegratiekandidaten beroepsmatig actief c.q. gereïntegreerd. Dit is een toename vergeleken met de situatie na afloop van het reïntegratietraject (39 procent). Niet-gereïntegreerden maken op de lange termijn gezien 56 procent uit van de lichte 2001.

Als reden voor het uitblijven van beroepsmatige activiteit onder de niet-gereïntegreerden geldt doorgaans de slechte gezondheid. Drie kwart van hen geeft aan dat die een (zeer) sterke belemmering vormt bij het zoeken naar werk. Ook voor twee op de vijf wél gereïntegreerden vormen gezondheidsproblemen nog steeds een groot probleem bij de beroepsbeoefening.

Bezien op de lange termijn: ontwikkelingen op het gebied van inkomen (uitkeringsafhankelijkheid)

Voorafgaand aan hun reïntegratiebegeleiding was het overgrote deel (85 procent) van de reïntegratiekandidaten uit de lichte 2001⁴⁰ afhankelijk van de sociale zekerheid. Ruim een kwart (28 procent) van alle kandidaten ontving een volledige WAO-uitkering, bijna twee vijfde deel (37 procent) een gedeeltelijke WAO-uitkering (dikwijls aangevuld met een werkloosheids- of bijstandsuitkering) en een vijfde deel (20 procent) ontving geen WAO maar wel een ander-soortige uitkering. Eén op de zeven reïntegratiekandidaten (15 procent) ontving geen enkele socialezekerheidsuitkering (doorgaans omdat de éénjaarsgrens bij de WAO-beoordeling nog niet was bereikt).

Op de lange termijn gezien is het aandeel kandidaten met een volledige dan wel gedeeltelijke WAO-uitkering amper veranderd (65 procent in de beginsituatie en 64 procent in de eindsituatie). Het aandeel volledige WAO-uitkeringen is in de loop der tijd, tegen de verwachting in, enigszins gestegen (van 28 tot 30 procent van het totaal). Gedeeltelijke arbeidsongeschikten maakten oorspronkelijk 37 en later 34 procent uit van het totaal. Daarbinnen is het aandeel gedeeltelijk WAO'ers met een aanvullende uitkering gedaald (van 16 tot 13 procent van het totaal).

Ook het aandeel niet-WAO'ers is amper veranderd (eerst 35 procent en later 36 procent van het totaal). Wél veranderd is de samenstelling van deze groep. Oorspronkelijk ontving een meerderheid van de niet-WAO'ers wel enigerlei andere socialezekerheidsuitkering, in de eindsituatie is deze verhouding omgeslagen. Het aandeel kandidaten met een WW- of bijstandsuitkering is afgenomen van een vijfde deel (20 procent) naar een achtste deel (12 procent). Reïntegratiekandidaten zonder enige socialezekerheidsuitkering vormden voorafgaand aan de begeleiding een zevende deel (15 procent) van de lichte 2001. Op de lange termijn maakten deze 'uitkeringsonafhankelijken' een kwart (24 procent) uit van het totaal. Over het geheel genomen is de uitkeringsafhankelijkheid van de lichte 2001 dus verminderd.

De uitkeringssituatie op de lange termijn hangt, uiteraard, af van het resultaat van het reïntegratieproces. Enkele jaren na afsluiting van het traject is de uitkeringsafhankelijkheid onder de niet-gereïntegreerden toegenomen. Het aandeel volledige WAO-uitkeringen onder deze groep is toegenomen van één derde (35 procent) tot ruim twee vijfde deel (43 procent). Het aandeel

⁴⁰ Omwille van de onderlinge vergelijkbaarheid is ook de analyse van de uitkeringssituatie in de begin- en eindsituatie beperkt tot kandidaten met een natraject langer dan twee jaar.

niet-uitkeringsgerechtigden is nauwelijks veranderd en blijft steken rond één tiende deel (eerst 11 en vervolgens 9 procent). Onder de wél gereïntegreerden⁴¹ is de langetermijnontwikkeling in de uitkeringssituatie veel groter. Iets meer dan de helft (53 procent) van de werkenden ontving enkele jaren na afloop van het traject weliswaar nog een uitkering (vrijwel steeds WAO) maar het aandeel werkenden zonder enige uitkering is dan meer dan verdubbeld (van 21 tot 44 procent).

De visie van de kandidaat: tevredenheid en knelpunten

Bij de reïntegratiekandidaten uit de lichtening 2001 is ook geïnformeerd naar hun tevredenheid over de begeleiding van het reïntegratiebureau. Een op de zes (17 procent) van de kandidaten meldt nooit enige begeleiding te hebben gehad. Wanneer deze groep buiten beschouwing wordt gelaten en dus alleen wordt gelet op degenen met een uitgesproken mening, blijken er wat meer tevreden (46 procent) dan ontevreden (42 procent) reïntegratiekandidaten te zijn. (De overigen zijn 'niet tevreden, niet ontevreden'.) Meer toegespitst zijn de kandidaten die daadwerkelijk met een reïntegratiebureau van doen hebben gehad het meest te spreken over de klantvriendelijkheid (82 procent is tevreden). Knelpunten worden ervaren bij de persoonlijke bemiddeling (37 procent is tevreden, 54 procent is ontevreden) en bij de kwaliteit van de geboden voorzieningen (39 procent is tevreden, 43 procent ontevreden). Ook de samenwerking tussen het reïntegratiebureau en de uitvoeringsinstantie wordt geregeld als problematisch ervaren (44 procent is tevreden, eveneens 44 procent is ontevreden).

De invloed van de reïntegratiebegeleiding op de uiteindelijke arbeidsmarktsituatie wordt door de meerderheid der kandidaten niet hoog ingeschat. Een kwart (24 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit de lichtening 2001 vindt dat hun kansen door de begeleiding zijn verbeterd, maar drie maal zoveel (71 procent) kandidaten ervaren geen verandering. (Een fractie van 5 procent van de kandidaten vindt zelfs dat hun kansen door de reïntegratiebegeleiding zijn verslechterd.) Het effect van de reïntegratiebegeleiding wordt positiever ingeschat door kandidaten die daadwerkelijk een (deel van een) traject hebben gevolgd en dat vervolgens ook met aansluitende werkhervatting hebben afgesloten. Van deze groep (die 28 procent van de lichtening 2001 uitmaakt) beoordeelt drie vijfde deel (59 procent) de eigen arbeidsmarktpositie als verbeterd. Onder de overige drie kwart (72 procent) van de lichtening 2001 vallen weinig positieve geluiden te beluisteren.

Ontwikkelingen in de loop der tijd (lichtingen 1999 – 2001)

Het verloop en de uitkomsten van het reïntegratieproces onder de lichtening 2001 wijken duidelijk af van dat in voorgaande jaargangen. Het aandeel daadwerkelijk voltooide reïntegratietrajecten is in de loop der jaren afgenomen (van 55 procent onder de lichtening 1999 via 44 procent in 2000 tot 39 procent in 2001), en het aandeel plaatsingen binnen de drie lichteningen is gedaald (van 32 via 27 tot 19 procent). De omvang van de voor- en tussentijdse trajectbeëindiging vanwege werkhervatting op eigen kracht is stabiel gebleven op één vijfde deel (20 procent) van de reïntegratiekandidaten in alle lichteningen.

⁴¹ De oorspronkelijke uitkeringssituatie van de gereïntegreerden wijkt af van die van de niet-gereïntegreerden, vooral omdat een groter deel van de eersten destijds (nog) geen recht had op enigerlei socialezekerheidsuitkering.

Al met al heeft alleen binnen de lichting 1999 meer dan de helft (52 procent) van de gevallen het reïntegratietraject met aansluitende werkhervatting afgesloten. Het aandeel aansluitende werkhervatting binnen de lichting 2000 (48 procent) bleef hierbij achter, en voor de lichting 2001 (39 procent) geldt dat nog sterker. Opmerkelijk is verder dat de werkhervatting onder de lichting 2001 relatief vaak plaatsvond in de vorm van een kortdurend arbeidscontract.

De inhoud van de reïntegratietrajecten is in de loop der jaren veranderd. Het gebruik van kortdurende en relatief goedkope activiteiten als beroepskeuzetests en sollicitatietraining is onder de lichting 2001 hoger dan twee jaar eerder terwijl het gebruik van intensieve en persoonsgebonden voorzieningen als scholing, persoonlijke bemiddeling en proefplaatsingen juist is afgenomen. Onder de lichting 2000 ligt het gebruik van persoonsgerichte activiteiten juist wat hoger dan tevoren. Ook gelet op de inspraakmogelijkheden van de reïntegratiekandidaten bij de invulling van hun traject vertoont de lichting 2000 een positieve uitschieter.

Zowel de aansluitende werkhervatters als de oorspronkelijk inactieven onder alle lichtingen tonen na afloop van het traject een duidelijke mobiliteit op de arbeidsmarkt. Op de lange termijn bezien is het resultaat daarvan doorgaans positief: het aandeel gereïntegreerden neemt met enkele procenten toe. Op de lange termijn blijft de arbeidsparticipatie van de lichting 2001 (44 procent) duidelijk achter bij die uit de voorgaande jaargangen (47 procent onder de lichting 2000 respectievelijk 54 procent onder de lichting). Ook wanneer wordt gelet op het aantal uren werk per week onder de gereïntegreerden ligt de intensiteit van de werkhervatting het laagst onder de lichting 2001.

Gelet op 'inkomen' (uitkeringsafhankelijkheid) zijn de verschillen tussen de reïntegratieuitkomsten op de langere termijn van de drie lichtingen veel minder veranderd dan gelet op werk. Op de lange termijn bezien is de uitkeringsonafhankelijkheid van de lichting 1999 sterker afgenomen dan die binnen de beide andere jaargangen (24 procent). Drie van de tien (29 procent) van de kandidaten uit de lichting 1999 hebben dan geen socialezekerheidsuitkering meer. Onder de lichtingen 2000 en 2001 bedraagt dit aandeel een kwart (in beide gevallen 24 procent).

Eindbeeld

Het is de bedoeling dat alle arbeidsgehandicapten die geheel of gedeeltelijk arbeid kunnen of willen verrichten maar dat niet op eigen kracht kunnen bereiken een reïntegratietraject wordt aangeboden. Het doel van deze trajecten is uitstroom naar regulier werk. In 2001 gold hierbij als norm dat 35 procent van de trajecten diende te leiden tot werkhervatting of wel 'plaatsing'. Wat is nu de eindstand van de 'kortetermijnuitkomsten' van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten uit de lichting 2001, gemeten op het moment van afsluiting van het reïntegratietraject dan wel het voornemen daartoe (een moment dat voor een meerderheid der kandidaten ligt in de jaren 2002 – 2003)?

Eén vijfde deel (19 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit deze lichting is er inderdaad in geslaagd het traject met een plaatsing af te ronden. Zo bezien is niet aan de destijds geldende norm van 35 procent voldaan. Er zijn ook reïntegratiekandidaten (8 procent van het geheel) die het traject geheel of, meestal, gedeeltelijk hebben gevolgd en aansluitend zelfstandig het werk hebben hervat. In deze gevallen is het denkbaar dat de genoten begeleiding een positieve invloed op de arbeidsmarktpositie heeft gehad, ook al is van 'plaatsing' geen sprake. Wanneer

deze zelfstandige werkhervatting aansluitend op een (deels) gevolgd traject wordt toegevoegd aan de plaatsingen heeft ruim een kwart (27 procent) van de kandidaten het reïntegratietraject succesvol doorlopen, zij het dat ook dit aandeel lager is dan de 35-procentsnorm. En tenslotte heeft één achtste deel (12 procent) van alle reïntegratiekandidaten uit de lichting 2001 het werk weten te hervatten zonder dat zij een traject hebben gevolgd, dus zonder de hulp van enige concrete reïntegratievoorziening of -activiteit. Wanneer ook deze laatste zelfstandige werkhervattingen worden meegerekend resulteert een aandeel werkhervatting van twee vijfde deel (39 procent). Gerekend via deze, brede, ingang ligt de effectiviteit van de reïntegratiebegeleiding hoger dan de 35-procentsnorm. Datzelfde geldt wanneer het criterium wordt gezocht in 'duurzame' werkhervatting. Bezien op de lange termijn, minimaal twee jaar na afloop van de reïntegratiebegeleiding, is ruim twee vijfde deel (44 procent) van de oorspronkelijke kandidaten nog steeds dan wel alsnog als gereïntegreerd.

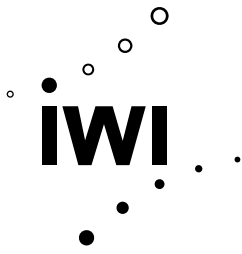
Vergelijking van de uitkomsten van de reïntegratietrajecten van de lichting 2001 met die van de eerdere jaargangen toont een terugval. Zowel bezien op de korte termijn (direct na beëindiging van het traject) als de lange termijn (enkele jaren nadien) blijft het aandeel gereïntegreerden binnen de lichting 2001 achter bij dat binnen de lichtingen 2000 en, vooral, 1999. Op dit moment is niet duidelijk in hoeverre deze verminderde opbrengst te wijten valt aan de economische recessie waarmee de lichting 2001 méér te maken heeft gehad dan de eerdere jaargangen.

Reïntegratie is een belangrijk én, naar blijkt, kwetsbaar proces. Afgaande op de reden van uitval uit de toegewezen trajecten liggen de belangrijkste knelpunten in de gezondheidssituatie van de kandidaat enerzijds en in een onvoldoende functioneren van de reïntegratiebureaus anderzijds. Dit disfunctioneren van de bureaus komt tot uitdrukking in een als negatief gepercipieerde houding - cliënten voelen zich niet geaccepteerd - en in de kwaliteit van de aangeboden voorzieningen die niet passen bij de wensen en/of fysieke mogelijkheden van de cliënt. Binnen de reïntegratietrajecten is het gebruik van generieke, kortdurende en relatief goedkope reïntegratieactiviteiten en -voorzieningen gestegen terwijl intensieve persoonsgerichte voorzieningen juist minder worden ingezet. Dat deze hulpmiddelen worden gemist, blijkt ook uit (het gebrek aan) waardering van de ontvangen begeleiding door de kandidaten. Vooral de kwaliteit van de geboden voorzieningen, het uitblijven van persoonlijke bemiddeling en de samenwerking tussen het reïntegratiebureau en de uitvoering oogsten kritiek. Deze bevindingen bieden nuttige aanwijzingen voor de verbetering van de kwaliteit van de reïntegratietrajecten. Immers, 'een ongeschikt traject is weggegooid geld'. Steeds meer geldt maatwerk als dé voorwaarde om reïntegratiemiddelen effectief te kunnen besteden. Dit onderzoek wijst erop dat dit een zinvolle aanpak vormt. Wat dit betreft is ook de nieuwe UWV-aanpak van reïntegratiebemiddeling door middel van een persoonsgebonden reïntegratiecoach veelbelovend.

Een laatste punt dat aandacht verdient is de gezondheidssituatie van de reïntegratiekandidaten. Kandidaten worden door het reïntegratiebureau afgewezen omdat zij door hun beperkingen kansloos worden geacht, kandidaten vallen tussentijds uit of beëindigen hun nieuwe baan vanwege hun (verslechterde) gezondheid, en gezondheidsproblemen vormen een belangrijke

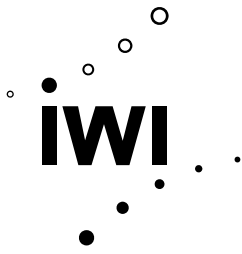
belemmering bij zowel het uitvoeren van de hervonden baan als het vinden van een nieuwe. Meer aandacht voor (veranderingen in) de gezondheidssituatie van de kandidaten, vooraf en ook achteraf in de vorm van ‘nazorg’, lijkt nuttig. Ook hier kan persoonsgebonden begeleiding, in de vorm van bijvoorbeeld de reïntegratiecoach, uitkomst bieden.

Bijlage 1

Overzicht figuren

- Figuur 2.1 Persoonlijke eigenschappen, lichting 2001
 Figuur 2.2 Oorspronkelijke werksituatie, lichting 2001
 Figuur 2.3 Arbeidsongeschiktheidssituatie t.t.v. reïntegratieafspraken, lichting 2001
- Figuur 3.1 Verloop van het reïntegratietraject in fasen, lichting 2001
 Figuur 3.2 Inhoud van het reïntegratietraject, lichting 2001
 Figuur 3.3 Achtergrond van de uitval uit het reïntegratietraject, lichting 2001
 Figuur 3.4 Uitstroom uit het reïntegratietraject richting werk en anders, lichting 2001
 Figuur 3.5 Indicatoren voor een geslaagd reïntegratietraject, lichting 2001
- Figuur 4.1 Dienstverband in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, lichting 2001
 Figuur 4.2 Werktijd in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, lichting 2001
 Figuur 4.3 Nieuwe werktijd als aandeel oorspronkelijke situatie, lichting 2001
 Figuur 4.4 Werkzaamheden in de oorspronkelijke en de nieuwe baan, lichting 2001
- Figuur 5.1 Reden beëindiging baan van initiële werkhervatting, lichting 2001
 Figuur 5.2 Verloop natraject initiële werkhervatters, lichting 2001
 Figuur 5.3 Verloop natraject initieel inactieven, lichting 2001
 Figuur 5.4 Verloop natraject totaal, lichting 2001
 Figuur 5.5 Uiteindelijke werktijd als % oorspronkelijke situatie, lichting 2001
 Figuur 5.6 Uitkeringssituatie vooraf en op de lange termijn, niet- en wel-gereïntegreerden, lichting 2001
 Figuur 5.7 Uitkeringssituatie vooraf en op de lange termijn totaal, lichting 2001
- Figuur 6.1 Tevredenheid over het reïntegratiebureau, lichting 2001
 Figuur 6.2 Waardering van specifieke aspecten van de begeleiding, lichting 2001
 Figuur 6.3 Knelpunten voor wel- en niet-werkhervattenden, lichting 2001
 Figuur 6.4 Verbetering van de arbeidsmarktpositie?, lichting 2001
- Figuur 7.1 Verloop reïntegratietraject in fasen, lichtingen 1999 - 2001
 Figuur 7.2 Inhoud van het reïntegratietraject, lichtingen 1999 - 2001
 Figuur 7.3A Uitstroom uit het traject richting werk en anders, lichting 1999
 Figuur 7.3B Uitstroom uit het traject richting werk en anders, lichting 2001
 Figuur 7.4 Dienstverband in de nieuwe baan, lichtingen 1999 - 2001
 Figuur 7.5A Verloop natraject totaal, lichting 1999
 Figuur 7.5B Verloop natraject totaal, lichting 2001
 Figuur 7.6 Uiteindelijke werktijd als % oorspronkelijke situatie, lichtingen 1999 - 2001
 Figuur 7.7 Uitkeringssituatie op de lange termijn, lichtingen 1999 - 2001

Bijlage 2

Onderzoeksopzet

De verkennende studie ‘Tijdpaden van reïntegratie. Korte- en langetermijngevolgen van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten’ is gebaseerd op een onderzoek van Inspectie Werk en Inkomen (IWI) naar de korte- en langetermijnresultaten van de reïntegratiebegeleiding van arbeidsgehandicapten. Het onderzoek heeft tot doel inzicht te bieden in de wijze waarop reïntegratietrajecten in de praktijk verlopen en in relevante kwesties als arbeidsparticipatie en uitkeringsafhankelijkheid die spelen in de periode daarna. Deze kennis is nuttig om de kwaliteit van de reïntegratiebegeleiding te kunnen beoordelen en verbeteren.

Onderzoeksmethode

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een grootschalige telefonische enquête onder arbeidsgehandicapte werknemers die in de jaren 1999 tot en met 2001 met hun uitvoeringsinstelling een reïntegratieafspraken hebben gemaakt. De benodigde informatie over het verloop van de trajecten en natrajecten van arbeidsgehandicapten is afkomstig van personen die arbeidsongeschiktheid en reïntegratiebegeleiding aan den lijve hebben ondervonden.

De vraaggesprekken gaan in op de beroeps- en uitkeringssituatie van de reïntegratiekandidaat voorafgaand aan het reïntegratietraject en op het verloop van dat traject. In de vragenblokken over het natraject is onderscheid gemaakt tussen reïntegratiekandidaten die al dan niet aansluitend aan het traject het werk hebben hervat. De aansluitende werkhervatters zijn ondervraagd over de duurzaamheid van hun werkkring en de eventueel daaropvolgende arbeidsgeschiedenis. Bij de niet-werkhervatters is gevraagd naar de reden voor de uitval uit het traject en eveneens naar eventuele latere arbeidsdeelname. Bij alle respondenten is vervolgens geïnformeerd naar de huidige beroeps- en uitkeringssituatie, naar hun mening over de kwaliteit van het reïntegratietraject en naar enkele persoonlijke achtergrondkenmerken. De vragenlijst is opgesteld door IWI.

Vanwege het ingewikkelde karakter van het onderzoek is het uitgevoerd in twee fasen: een pilot-onderzoek (ter grootte van één derde deel van het totaal) in de maanden februari-maart 2004 en een tweede ronde met een licht aangepaste vragenlijst in de maanden oktober-november van dat jaar. Het veldwerk is uitbesteed aan marktonderzoeksbureau Survey in Zoetermeer. De gesprekken (die niet zelden emotioneel verliepen) namen gemiddeld 27 minuten in beslag. De kwaliteit van de verkregen informatie is over het algemeen betrouwbaar. Dit is beoordeeld aan de hand van het aandeel missing values (zeer laag, met uitzondering van enkele vragen naar het tijdstip van een bepaalde gebeurtenis) en de logische consistentie van de enquêtevragen.

Aard van de steekproeftrekking

De respondenten zijn achterhaald door middel van steekproeven uit de toenmalige reïntegratiemonitor (Remon), het systeem waarin tot 2002 bepaalde kenmerken van arbeidsgehandicapten en de hun toegewezen reïntegratietrajecten op individuele basis werden geregistreerd. De

steekproeven zijn getrokken door UWV (Uitkeringsinstantie Werknemersverzekeringen). In het onderzoek zijn cliënten opgenomen van de uitvoeringsinstellingen Gak, Cadans en USZO. (Sfb en GUO zijn buiten beschouwing gelaten vanwege de incompleetheid van hun Remonregistratie.)

Uit Remon zijn per jaargang steekproeven uit de databestanden van de drie toenmalige uitvoeringsinstellingen. De uitvoeringsinstellingen zijn daarbij opzettelijk niet evenredig vertegenwoordigd. Het (grote) Gak is ondervertegenwoordigd, het (kleine) USZO is oververtegenwoordigd, dit om analyses met betrekking tot de werkgelegenheidssector mogelijk te maken. Omdat de duurzaamheid van werkhervatting een kernthema van het onderzoek vormt zijn bij de steekproeftrekking ook arbeidsgehandicapten oververtegenwoordigd die in Remon geregistreerd staan als ‘geplaatst’. Nadat in de pilot-ronde van het onderzoek is geconstateerd dat allochtonen ondervertegenwoordigd waren, is voor de tweede ronde Remon een aanvullende steekproef getrokken die naar verwachting verhoudingsgewijs veel buitenlanders bevatte. (Deze steekproef is getrokken aan de hand van de hoogte van de sofinummers die in volgorde van geboorte dan wel immigratie worden toebedeeld.)

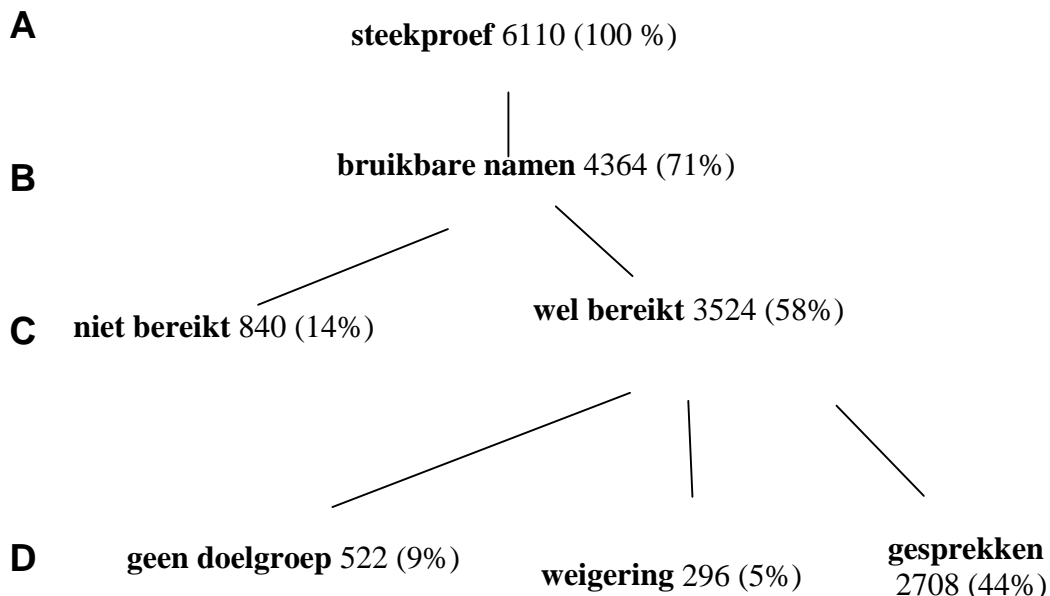
De steekproefgevallen zijn bij de trekking voorzien van enkele persoonsgebonden Remonvariabelen (zoals geboortjaar, geslacht en mate van de arbeidsongeschiktheid) om de representativiteit van zowel de steekproef als de respons te kunnen beoordelen en zo nodig corrigeren. Om de benodigde persoonsgegevens te verkrijgen (de naam vergezeld van een zo recent mogelijk adres) zijn de steekproeven aan de hand van het sofinummer gekoppeld aan de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA). Aan de personen uit de steekproeven is gefaseerd in de tijd een aankondigingsbrief voor het onderzoek gestuurd, opgesteld door IWI en verzonden op IWI-briefpapier. Deze brief is in twee versies verstuurd: één aan potentiële respondenten met een openbaar telefoonnummer en één aan degenen van wie aan de hand van de KPN-registratie geen nummer bekend was (hetzij vanwege de gewenste privacy, hetzij omdat de nummers van mobiele telefoons van andere bedrijven dan KPN niet in de telefoon-gids zijn vermeld). In de introductiebriefen gericht aan de laatste groep was ook het verzoek opgenomen om door middel van schrijven, bellen of mailen het telefoonnummer door te geven. Hierop is door ongeveer één derde deel van de groep gereageerd.

Hoogte van de respons

De uitval van potentiële respondenten tijdens het veldwerk verliep via enkele stappen. De omvang en de redenen van de uitval bij elke stap en de hoogte van de uiteindelijke respons zijn zichtbaar in figuur B2.1.

Figuur B2.1

Uitval en respons bij het veldwerk van 'Tijdpaden' (absolute aantallen steekproefgevallen c.q. % van het totaal)

De gebruikte steekproeven (A) omvatten in totaal 6110 namen voorzien van adressen, dit na aftrek van circa 400 overtalig gebleken en niet gebruikte personen (die ook geen brief hebben ontvangen). De wél gebruikte cases zijn aselekt uit de steekproeven getrokken, om zo selectiviteit (bijvoorbeeld vanwege een ordening binnen de steekproef op sofinummer) te vermijden. De bruikbare namen (B), 71 procent van het totaal, bleven over uit de steekproef na aftrek van alle gevallen waarvoor geen telefoonnummer achterhaald kon worden (29 procent van het totaal), noch aan de hand van de openbare registratie noch door middel van de oproep in de introductiebrief.

In de praktijk waren niet alle in beginsel bruikbare namen telefonisch bereikbaar (C). Ruim een derde deel (37 procent ofwel 14 procent van het totale steekproefbestand) van de personen met een bekend telefoonnummer bleek niet bereikbaar omdat de betrokkenen gelet op de geretourneerde brieven inmiddels niet meer op het betreffende adres woonden (28 procent van de niet-bereikbare gevallen), vanwege een voortdurende info- of faxtoon (16 procent), omdat ook na zes pogingen op verschillende tijdstippen van de dag en avond de telefoon niet werd opgenomen, in gesprek bleef of enkel een antwoordapparaat liet horen (46 procent) of omdat na het opnemen van de telefoon de juiste persoon afwezig bleek (10 procent). Uiteindelijk is 58 procent van de personen uit de steekproef persoonlijk bereikt.

Bijna een kwart van deze groep (23 procent, ofwel 14 procent van het totaal) viel vervolgens alsnog af (D). Bij het begin van het gesprek (waarvoor deze betrokkenen in beginsel toestemming hadden gegeven) heeft een screening plaatsgevonden om te achterhalen of de gesprekspartner wel behoorde tot de doelgroep van het onderzoek: arbeidsgehandicapte werknemers die ten tijde van hun reïntegratieafspraken met de uitvoeringsinstelling langdurig uit het werk-

proces waren uitgevallen. Personen die niet aan deze criteria voldeden (15 procent van de bereikte personen ofwel 9 procent van het totaal) zijn afgevallen. En tenslotte was er een groep personen (8 procent van de bereikte personen ofwel 5 procent van het totaal) die niet aan het onderzoek mee wilden werken. In een derde deel van deze gevallen lag de oorzaak van de weigering in taalproblemen. Uiteindelijk resulteerden 2708 bruikbare gesprekken (71 procent van de bereikte personen ofwel 44 procent van de oorspronkelijke steekproef). Wanneer de niet-doelgroepgevallen binnen de steekproef worden verdisconteerd bedraagt de respons 52 procent.

Selectieve non-respons en weging

Voor bepaalde gevalskenmerken was het mogelijk de respons te vergelijken met de steekproef van herkomst. Dit wees uit dat er enige selectieve non-respons bestaat omdat onder bepaalde groepen meer uitval voorkwam vanwege onbekende telefoonnummers of het niet tot de doelgroep behoren. Afval vanwege een hoger aandeel weigeringen is haast niet voorgekomen. Dit heeft geleid tot enige ondervertegenwoordiging van zowel jongeren tot 35 jaar als 55-plussers, van kortdurige arbeidsgehandicapten die ten tijde van de reïntegratieafpraak met de uitvoering nog in het ziektejaar zaten en van allochtonen. De laatste is grotendeels gecorrigeerd door middel van een toegevoegde steekproef in de tweede veldwerkkronde (zie eerder). Verder bestaat er een aanzienlijke - opzettelijke - ondervertegenwoordiging van arbeidsgehandicapten van de ex-uitvoeringsinstelling Gak en een oververtegenwoordiging van USZO-gevallen. Ook meer kansrijke reïntegratiekandidaten zijn opzettelijk oververtegenwoordigd (zie eerder). Binnen analyses die een representatief beeld van een bepaalde lichte moeten opleveren, zijn deze verschillen gecorrigeerd door middel van weging. De weging op 'kansrijkdom' is gebeurd aan de hand van een combinatie van de Remon-variabele 'plaatsing' en het gegeven 'beroepsmatig werkzaam in het eerste kwartaal van 2005' dat door middel van een koppeling met het werknemersbestand (uitgevoerd door UWV) later aan de steekproeven is toegevoegd. De wegingen zijn voor elke jaargang afzonderlijk gebeurd. De weegfactoren zijn dusdanig berekend dat de randtotalen van de groepen waarop de weging betrekking heeft, gelijk zijn aan de werkelijke respondent aantallen. (Afwijking daarvan zou een onrealistisch beeld oproepen van de significantie van de bevindingen.) Alleen categorieën met voldoende grote respondent aantallen in de weging betrokken (de grens hierbij is gesteld op 30 respondenten).

Beschikbare respondent aantallen

De netto 2708 respondenten uit het veldwerk zijn afkomstig uit steekproeven uit drie verschillende jaargangen van wat binnen Remon geregistreerd staat als 'jaar van inkoop van het reïntegratietraject'. In de praktijk is dit niet altijd gelijk aan het jaar dat de respondent noemt voor zijn reïntegratieafpraak met de uitvoering. Dit komt enerzijds doordat trajecten pas aan individuele arbeidsgehandicapten worden toegekend nadat ze zijn ingekocht en anderzijds door registratie met terugwerkende kracht ten tijde van de invoering van de reïntegratiemonitor (iets dat vooral in 2000 gebeurde). Bij de analyse is gebruik gemaakt van het jaar dat door respondent zelf is genoemd. Deze variabele is ingedeeld in drie periodes of 'lichtingen': 1999 of eerder, 2000 en 2001 of later. De respondent aantallen voor deze lichten bedragen respectievelijk 921, 817 en 970.

Voor analyses die betrekking hebben op het reïntegratietraject zelf zijn alle respondenten uit een lichte selectie gebruikt. Bij de analyse van de natrajecten - de periode tussen het afsluiten van het reïntegratietraject en het onderzoek - zijn deze aantallen beperkt. Omdat de respondenten afkomstig zijn uit drie jaargangen, loopt de duur van hun natrajecten in de praktijk sterk uiteen. Een dergelijke variatie kan storend werken bij de analyse. Om de onderlinge vergelijkbaarheid te vergroten is de analyse van de natrajecten beperkt tot respondenten voor wie het moment van de beëindiging van het reïntegratietraject ten tijde van het onderzoek langer dan twee jaar geleden was. Waar in deze studie wordt gesproken van 'natrajecten' gaat het dus om een periode van twee tot vijf jaar.

De bruikbare respons is door deze selectie verkleind. Het respondentenaantal van de lichte selectie 1999 is afgenomen met 8 procent (van 921 tot 848), dat van 2000 met 13 procent (van 817 tot 709) en dat van 2001 met 33 procent (van 970 tot 654).

Verder liggen bij enkele variabelen de respondentenaantallen lager omdat de betreffende enquêtesvragen alleen in de tweede ronde zijn gesteld (waardoor het pilot-aandeel van één derde deel van de respons afviel) en, uiteraard, door 'weet niet' - en 'niet van toepassing' - antwoorden. De betreffende respondentenaantallen zijn bij de figuren vermeld.